

Anul I, Nr. 7 12

Iulie-Decembrie 1934

SIBIUL LITERAR

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Revista de literatură
și cultură generală

Director-Fondator : ELIE MĂGEANU

Redactor : PIMEN CONSTANTINESCU

EDITORA ȘI TIPARUL TIPOGRAFIEI „SĂTEANULUI” SIBIU
Strada Regele Carol II, Nr. 1

SIBIUL LITERAR

Revistă de literatură și cultură generală

REDACTOR : PIMEN CONSTANTINESCU

S I B I U, ȘTRADA HONTERUS, Nr. 2

ABONAMENTUL ANUAL : LEI 60

UN NUMAR : LEI 5

CINE PROCURĂ TREI ABONAMENTE, PRIMESTE UNUL GRATIS

ADMINISTRAȚIA : „LIBRĂRIA SĂTEANULUI

SIBIU, ȘTRADA REGELE CAROL II. Nr. 1

BCU Cluj / Central University Library Cluj

COLECȚIA „EXTRASELE REVISTEI SIBIUL LITERAR”

Spre a da o înfățișare mai prezentabilă și o răspândire și mai mare, oferind totodată colaboratorilor noștri puțința de a-și tipări lucrările mai lungi din paginile revistei, — în cele mai avantajoase condiții bănești, — s'a luat inițiativa de a se publica într'o colecție, intitulată „Extrasele revistei Sibiul literar” următoarele :

1. ELIE MĂGEANU, Poezii (în pregătire).
2. VERA ȘTEFĂNESCU, Duminica Ortodoxiei.
3. PIMEN CONSTANTINESCU, Publicațiile periodice românești ale Sibiului de azi.
4. MARIA N. I. APOSTOLESCU, Poezia depărtării.
5. MARGARETA BUDĂLĂNESCU, Constanța Hodoș.
6. ION I. POPA, Umbre de vis.

Fiecare număr din această colecție costă 5 lei.

N. 14-12

MARIA N. I. APOSTOLESCU - Steriopol
1899—1934

Maria N. I. Apostolescu - Steriopol

Printre umbrele ce cu duioșie se vor rechema în amintirea noastră va fi totdeauna blânda, distinsă și inteligenta figură a celei ce a fost Maria N. I. Apostolescu-Steriopol.

Profesoară titulară la liceul de fete din Siblu încă din 1923, era detașată în Odorhei la liceul „St. O. Iosif”, unde a pregătit multe serii de elevi, care vor fi mândri că au avut norocul să profite cât de puțin de îndrumările și atmosfera înaltă a acestei personalități pentru care vor păstra cea mai adâncă dragoste și admirație.

Născută în București la 17 August 1899, și-a urmat cursul primar la Paris, unde mama și distinsul său părinte, harnic profesor și critic literar, își desăvârșeau deosebita lor cultură.

Liceul îl termină la Pitești în 1918, iar Universitatea o urmează la București.

Studentii de pe atunci nu vor uita ușor frumoasa prietenie, demnă de admirat, între ea și viitorul ei soț cu care făcea o pereche potrivită, stând totdeauna alături, în aceeași bancă, după cum mai pe urmă alături au fost în viața de neobișnuit apostolat ce se sfârșimă atât de repede și tragic.

Lucrările ei de seminar erau ascultate cu religiozitate, căci nu știa ce să prețuești mai mult: perfectă pronunțare a limbii franceze, pe care și-o însușise de mic copil, rara eruditie și spiritul critic sau eleganța finutelor și inteligența privirii. Fiecare se gândea atunci cât e de demnă de numele frumos ce-l poartă. În educația ei se simțea puternic frumoasa tradiție pentru cultura franceză; tatăl, mama și soțul cu toții adânc pătrunși de valoarea ei.

Și dacă părinții, îndrăgostiți de pitorescul naturii românești, știau s'o oglindească și în sufletul ei, — tot așa au știut s'o învețe cum trebuie prețuită și Franța, prin ce are ea mai mareț și mai nobil.

Într'o conferință dedicată elevilor, spunea: „Am învățat să-mi iubesc țara nu din carte, ci cutreerându-i plajurile și munții, ascultând fluierul ciobanilor și povestea vârfului cu dor, iar în marile zile privind vântul cum umfla o ruptură de steag a cărui poveste o știam. Am iubit Franța când am pipăit ruinele atâtor locuri mari și când suită pe umărul tatii — printre o mulțime înnebunită de bucurie și de lacrimi — am plâns și eu când am simțit cum mă zgudue accentele Marsellezei pe care o cânta și ei împreună cu mulțimea la întoarcerea în țară a marelui patriot Dérouède. Aceste lucruri nu se uită. Dacă l-aș fi văzut trecând fără emoție și cu pălăria pe cap înaintea aceluia steag albastru, alb și roșu, nici eu nu l-aș iubi azi”.

Paralel cursurilor universitare studia la Conservatorul de artă dramatică și lua lecții de dicțiune de la marele artist Aristide Demetriade, pe care îl plânge mai târziu, închinându-i versuri de admirație pornite din adâncul sufletului.

Nu s'a întunecat nici cerul,
Catapeteasma nu s'a frânt
În ceasul cel mai greu în care
Te coborâra în mormânt.

Cu zâmbet bun de sfânt plătit-ai
Acelor ce-aruncau pământ
Pe trupul tău din care-or crește
Dulcose florile de câmp.

Noblețea a pierit! Cernită
S'a îngropat și Eleganța.
Pe pat de scânduri și de roze
Se duse dulcea poezie
și mut rămasu-ne-a pământul
de vrăjitoarea Melodie.
Copiii-or povesti odată:
„Era un glas de aur viu...”
dar nimeni nu va ști vreodată
ce fu

și'n vecl nu va mai fi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

...Un șir de umbre se strecoară
Cu tine 'n talna de apoi
Și plâng că mor a doua oară
Și plâng că mor pe totdeauna
Hamlet și Vlaicu și Ovidiu,
Zefir cu blânda sa poveste
Și'ntruchiparea Perfecțiunii
Ce pâna azi trăia în noi.
Un vaer mare se înalță
Cuprinde ceru,—aprinde zarea,

Un vaer mut din mii de inimi:
„O, prinț dulos cu ochi de vis,
În ast final de tragedie
Întâia oară ne'nvățat
E groapa, groapă,
și groparul e un gropar adevărat!

Examenul de capacitate la Limba franceză îl trece cu mult succes, fiind clasificată a doua. Și nu e de mirare: copilă crescută în atmosfera cărților, avea încă de mică, dragostea de a citi cât mai mult, încât pentru vârsta ei tânără ar fi putut să fie mân-

dră de cultura, pe care cu profunđa ei inteligență ușor și-o asimilase.

O caracteriza însă o modeste neobișnuită, care o făcea să se ferească de agitațiile zadărnice, înțelegând să-și utilizeze timpul în chip cu totul deosebit.

Suflet înalt și generos, își ocupa viața, în timpul ce profesoratul îi îngăduia, răspândindu-și bunătatea peste cei nevoiași, în sufletele cărora trebuie să fi rămas caldă și îndușoșata ei privire ce putea să le aducă alinare și peste animale, pe care le numea prietenii ei cei mai buni. Nu pot uita cu câtă dragoste ne vorbea de căprioarele crescute în grădina ei și cum stăruia să ni le arate ca pe o rară comoară, pe când noi ne grăbeam să nu întârziem în excursia ce o făceam la cheile Bicăzului.

Era presidenta Soc. „Protecția Animalelor“, fiiala Odorhei, înflințată în acel oraș de ea. Dragostea cu care îngrija de animale și le ocrotea era mai mult decât exemplară și putea să trezească puternic în sufletul elevilor, pe care îi îndruma, sentimentele ce îi făceau să se simtă mai înalți și mai înțelegători față de prietenii noștri mai mici. Ține în acest scop o conferință pentru școlari: „Frații noștri mai mici“ — publicată — din care se desprinde sinceritatea sentimentelor de dreptate și iubirea nemărginită față de animale, pentru care-și dădea banul ei ca să le ndulcească traiul.

Aceste sentimente au crescut cu ea. Mica Icu (nume ce îi dădeau părinții care o adorau și cu care o desmerda până'n ceasul din urmă soțul îndurerat) aduna după străzi animalele aruncate și oropsite și le ducea acasă unde știa că sufletul ocrolitor al mamei sale le primește cu acelaș caldă dragoste.

Și nu e greu de explicat, moștenind înalte calități de la părinții săi, că avea și pe aceea de a scrie cu ușurință. Scrisorile ei sunt adevărate compoziții și modele de dragoste față de mama cu care se simțea că face unul și acelaș suflet.

Tainic legată se simțea și de bunicii ei, de care își aducea aminte cu duioșie, evocându-l în icoanele dragi ale copilăriei:

În săptămâna luminată
S'au dus bunicii amândoi.
Mai știi căsuța lor curată
De lângă verdele zăvoi ?

Cu grădinița toată'n soare
Unde zambilele râdeau
Și printre ele mama-mare
Primind lăstunii ce soseau

Pe prispa cu cârcei de viță
Citea bunicu-atent și rar

Vreunei țărance oflile
Sub patrafir ostând amar

Veneau copii cu lacrimioare
Cu ouă roșii, bucurii,
În casa caldă, primitoare,
Pe scriu cu mere aurii.

În săptămâna luminată
Pleacă în drumul lor cel mare.
Mai știi căsuța lor curată
Cu vechi miros de iarbă mare ?

Nu multe persoane au darul de a creia prietenii cum îl avea ea, iar față de lumea puțin cunoscută avea acea atitudine politicoasă înăscută naturilor aristocrate.

Caracterul ei se cunoaște și din poeziile ne-date încă la lumină, din conferința publicată „Frații noștri mai mici” și din altele: «Inteligența animalelor» cum și ultima: „Poesia depărtării” ținută în cadrul conferințelor Astrei din Odorhei.

Acest suflet și strălucitoare minte sălășlulau într'un corp, pe care l-au isbit, pe rând, atâtea boale, din care a scăpat, ca la urmă să cadă istovit sub răul boalei, care nu iartă.

A suferit totdeauna cu resemnare, doar caletului ei îi încredința câte o parte din zbuciumul vieții.

„Din mine-o parte a murit,
Încet se depărtează pe apa timpului
Și nu o mai prind decât cu închipuirea...
Din mine o parte a murit
Iar cealaltă, oarbă, prin noapte-și caută drum”.

Încurajă pe cei din jur și simula buna dispoziție, nevrând să facă pe cineva să sufere pentru ea. Într-o gemetele durerilor celor mai atroce, se gândea la suferința bietelor animale pe care pușini le înțeleg și spunea între altele: „Să stai la fereastră, să privești și să vii în ajutorul trecătorului nevoiaș, să faci un bine cât de mic, lui îi faci o plăcere, un bine, iar tu ești fericit”.

Iată sufletul acestei ființe, ce moare la 35 ani ș-o lună în noaptea de 17 Septembrie în casa nemângâietei mame.

Toți care o cunoșteau o prețuesc, în Sibiu, unde este înmormântată lângă tatăl și bunicii ei.

Cu adevărat regret și deosebit mișcați, colegii din Sibiu precum și cunoștințele au condus-o la locul de odihnă împreună cu prietenii și colegii din Odorhei, iar elevii ei îndurerăți purtau drapelul S. P. A. sfințit de curând și inaugurat, acum, la înmormântarea ei.

Prof. Vera Ștefănescu

„Poezia Depărtării“

CONFERINȚĂ

de Maria N. I. Apostolescu-Steriofop

Aplauzele cu care e primit acel care vrea să vorbească — nu sunt întotdeauna măgulitoare. —

Când nu se adresează unei celebrități, ci unui x oarecare, însemnează cam următoarele: publicul — de plictiseală, neavând ce face, ca o variație, ca să mai vadă sala cea nouă — a venit până aici. —

În momentul însă, când pe scenă apare un personaj oarecare, purtând un teanc îngrijorător de foi în mână și având intenția vădită de a-și duce la bun sfârșit planul conceput, publicul simte o vagă neliniște: „Ei, cine mă puse pe mine să mă închid aici? „Și nu mai având ce face încearcă, cel puțin prin aplauze, să se ia bine cu cel care dispune de soarta lui câteva clipe. Aplauzele lui exprimă teama și rugămintea clară: „Stimabile, dorința adunării, fii scurt!“

Conferențiarul sunt de două feluri: 1) Cel care nu înțeleg și încântați de primire mai adaugă la vorbirea proiectată — 2) Cel care înțeleg și mai tace pe ici — pe colo — din ce au scris. Face parte din cei din urmă. Și ca să știți exact ce înseamnă pentru mine a vorbi în fața publicului vreau să vă amintesc că prin Evul Mediu exista un fel de pedeapsă — un supliciu — „le suplice du pilori“ — în care cel vinovat era expus în piața publică — sus, pe o platformă rotundă ce se învârtea în jurul unui stâlp. Vinovatul, văzut astfel de toată mulțimea, era lovit de trecători cu pietre însoțite de cuvintele ce fiecare socotea potrivite.

Mărturisesc în adevăr, că această scenă pe care cel ce vorbește stă în fața pietrelor critice, e pentru mine foarte asemănător cu vechiul „pilori“.

Și totuși mă voi apropia de subiect. Și ce subiect!

* * *

Acum câțiva ani o doamnă, ce nu mai locuiește în oraș — m'a întrebat, curioasă de colifura mea ne-destul de la modă „Scumpă doamnă, de ce vrei să fii așa de antică?“ Desigur, că astăzi — aceiași doamnă — ce nu mai locuiește în oraș m'ar întreba iarăși „Scumpă doamnă de ce ți-ai ales un subiect așa de „antic“? Înțelegând prin aceasta, așa de neactual. Și... ar avea dreptate. Dar oare, de depărtări și de poezie ne arde nouă? Realitatea actualitatea, practicul și nu poezia interesează astăzi — mai ales astăzi. Iertați-mă Doamnelor și domnilor, dar tocmai de ele vreau să vă depărez câteva clipe. Și dacă în copilărie v'ar plăcut tătura să ascultați basmele spuse de bunica și să visați — deștept fiind — la lumi născocite de închipuire și pierdute în cețe de depărtări — e semn, ca și în domniile voastre există acel simț de desfătare în fața poeziei depărtării și a necunoscutului. Ce înțeleg prin poezia depărtării și a necunoscutului? Înțeleg simțul

de plăcere, de bien être, în a lăsa frâu liber imaginației să rătăcească pe cărări fermecate, cărări ce duc spre ceva care există în depărtare: peste mări, în trecut peste secole — sau în necunoscut. Spre ceva care e de ml de ori mai frumos, fiindcă numai ochii minții îl văd și numai mâinile visului îl ating, spre ceva a cărui frumusețe crește, fiindcă ne e depărtat. Spune Ed. Ros-tand într'un pasagiu din piesa „L'Aiglon,” unde noaptea în parc ducele de Reichstadt vorbește mamei sale: „Ascultă valsul, mamă, banal—dar e o minune! Zburând se'nobilează... o fi întâlnit cum-va, chiar în pădurea în care maestrul se plimba,

„Pe lângă vr'o ferigă ori poate un toporaș,
Și sufletul lui Beethoven atâta de gingaș”.

Esența a ceea ce vreau să vă spun se cuprinde pe scurt în versurile acestea:

„Ascultă valsul, mamă. Banal dar e o minune....

Sburând se'nobilează...”

Depărtarea înobilează. Distanța înfrumusețează.

Valsul banal și poate prost, cântat de o vioară scârțietoare, — călătorind, trecând prin depărtări de parcuri, prin parfum de flori și umbră de pomi — își creiază o noblețe a lui Imprumutată a companiamentului pădurii, mirosul florilor, ceței depărtării ce șterge scârțâitul și aduce numai pale, pale de poezie.

Depărtarea în spațiu sau în timp, șterge conturile prea aspre, șlefuește, netezește asperitățile, așa cum apa lustruește pietrele peste care curge.

Dintr'un vals, dintr'o figură, dintr'o amintire, se șterge prin distanță și timp tot ce era urât, sau prea accentuat. Rămâne doar conturul ideal pe care imaginația noastră îl mai împodobeste.

Și imaginația e bogată în frumuseți. Un arbore pe un deal în zare, o căsuță cu zid albastru și grădină de roze înflorite văzută din fuga trenului, o siluetă în fundul unei alei, sunt mult mai frumoase, sunt mult mai dorite din depărtare. Arborele atins cu mâna nu mai e, la urma urmei, decât la fel cu ceilalți arbori de soful lui.

Despre căsuța cu nimb de poezie puteai închipui orice până nu ai văzut-o din apropiere și până nu te-a supărat apa verde și murdară ce-i curge pe la poartă cu șirul de rațe, măcâind înnot. Zidul albastru îi e stropit de noroi până deasupra ferestrelor, iar rozele erau numai nalbe sălbatice. Silueta văzută în fund de alee pare vapoasă și fină în rochia largă imitând pe cele din timpul pudratelor marchize. Și dacă ștergi farmecul depărtării vezi, că e numai o țărancă, purtând una peste alta trei fuste crețe și groase țesute de ea, ce stau țepene ca trei pătură mirosind a seu de oare.

Lăsați arborele în zare, căsuța vedeți-o din fugă și închi-

deși în fundul ochilor silueta văzută numai din depărtare, pentru a trăi într-o lume mult mai frumoasă, decât cea reală.

Exagerând acest sfat al meu, așa trăia Trubadurul din navela lui Delavrancea, care ajunsese să șteargă limita dintre realitate și visele închipuirii sale.

Pentru Trubadur realitatea era vis și închizând ochii nu voia să vadă și visele închipuirii sale erau realități și trăia cu ochii deschiși afundați în lumi ce nu existau.

Dar nu despre cazuri patologice vreau să vorbesc ci numai despre frumusețea ce se desprinde în chip normal din tot ce ne e mai depărtat și mai necunoscut.

Copiii înțeleg această poezie. Basmul le povestește despre târâmurii necunoscute și nefixate într'un loc precis în spațiu sau în timp. Acțiunea se petrece de mult, pe când „lupii se sărutau cu mielii, urșii se băteau în coadă, plopul făcea pere și răchita micșunele“. Iar personajele sunt neprecise cași timpul și locul. Smeul. Ce e smeul? E descris undeva? Are chip de om? Chip de flară? Nimic nu știm. Cunoaștem numai acțiunile smeului, chipul lui nu. Il imaginăm cum vrem — în conformitate cu actele lui însă.

Muma pădurii, ghionoala, scorpia — ce sunt? Ce chipuri și trupuri au? Nu știm. Le dăm, ce chipuri de groază vrem. Și tocmai în această voită neexplicare stă farmecul misterios al basmului. E un întunecare al povestirii, ce ne dă fiori de teamă la auzul numelor atâtor ființe a căror formă nu o cunoaștem bine.

Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana — da. Știm că erau...cei mai frumoși. Știm ca el era tras ca prin inel și că la soare te puteai uita, dar la Ileana ba. Mai departe brodăm noi — le dăm chipul cel mai frumos din închipuirea noastră. Ce dezamăgire ar fi dacă o descriere amănunțită ne-ar spune și câte capete și ce fel de gh'are are smeul, și ce culoare de ochi are Ileana. Nu ne-ar mai fi așa de teamă de Smeu, când l-am cunoaște — nici pe Ileana poate n'am mai iubi-o dacă nu s'ar potrivi cu imaginea ideală ce noi ne-am făcut-o în minte despre ființa cea mai frumoasă.

În necunoscut, în depărtarea în necunoscut stă toată frumusețea basmului. Și editorii ce au găsit de cuviință să pună cărților de basme imagini, au distrus frumusețea lor. Au precizat ceea ce era neprecis — au fixat într'un tipar ceea ce era impalpabil, au adus în lumină vie ceea ce era în ceață.

Cartile de basme cu deseneuri n'au nici un farmec. Imaginația nu mai vagabondează și nu mai închipuește. Are ceva precis în fața ochilor. Ori tocmai neprecisul era poetic. Mai iertăm pe cele cu vagi deseneuri artistice din care zărim numai culori și lumini — fără contururi precise.

Simbolistul Verlaine în arta sa poetică spunea:

Rien de plus cher que la chanson grise

Où l'Indécis au Précis se joint...
Car nous voulons la Nuance encore
Pas la couleur, rien que la nuance.

...„Nimic nu mi-e mai scump decât cântecul vag în care se unește neprecisul cu precisul.... Căci ne place, în toate, nuanța, nu culoarea, ci numai nuanța.“

Poezia basmului e în ceceace imaginăm noi.

Dar.. noi nu mai citim basme și chiar când citim ni se pare că nu e de demnitatea noastră s'o spunem. Doar un geniu ca Iulia Hașdeu își permitea să spună, că orice ar zice lumea și oricât ar râde, ei îi plac basmele cu zâne:

p. 106. Que l'on me raille et qu'on se moque
De mes chers récits fabuleux,
Ma foi! tant pis pour qui s'en choque,
Mais moi j'aime les contes bleus.“

Th. Ribot într'un studiu intitulat „Imaginația creatoare“ face o amănunțită clasificare a diferitelor forme de imaginație la animale, copil, omul primitiv, omul civilizat. La acesta din urmă deosebește:

- 1) Imaginația plastică caracterizată prin precizie — prin imagini clare,
- 2) Imaginația difluentă, caracterizată prin contururi vagi, neprecise,
- 3) Imaginație mistică
- 4) Științifică
- 5) comercială
- 6) practică și mecanică
- 7) utopică.

Tipul de imaginație despre care vorbim astăzi ar face parte din grupa *Imaginație difluentă*, caracterizat prin neprecizie și e tipul de imaginație cel mai aproape de imaginația idealistă. Imaginile sale sunt la jumătate cale între realitate și reprezentări schematice.

Imaginile din această categorie sunt impresioniste. Ele s'au născut nu din senzații, ci mai mult din sentimente sau dintr'o fugitivă impresie.

Manifestările ei sunt: 1) Reveria, visarea, 2) Inventarea miturilor și a concepțiilor religioase, 3) Arta simbolistă caracterizată prin neprecizie, 4) Spiritul romanțios aparținând celor ce cădesc într'o clipă un întreg roman în prezența unui eveniment, sau a unei persoane necunoscute.

Aceasta e încântarea scriitorului R. Dorgelès. El spune în romanul „Plecare“ vorbind despre călătorii de pe vapor:

Nu le știi numele.

Cu toate astea nu ştii încă toate numele şi eşti silit să dai porecle ca să lăbăteşti. Tot ce cunoşti despre cineva ai pus în poreclă. De vrei să ştii mai mult, trebuie să aştepţi sau să-ţi închipui... Poate că tocmai partea asta de necunoscut mă seduce mai mult. Nu posed, decât masca fiinţelor; în dosul ei pot să ascund ce vreau.

După cum sculptorul îşi modelează lutul, modificând mereu chipul cărui a li da viaţă, tot astfel retuşez şi eu pe necunoscuţi după fantezie, îi plămădesc, îi frământ, înormându-le câteodată particularităţile albulă şi când mi se întâmplă să nu reuşesc cu vre-unul, îl las neisprăvit gândindu-mă însă că tot îmi va servi vreodată materialul său.

La început i-am privit. După aceea, ca să mă distrez, am cugetat asupra fiecăruia. Imaginând, deducând, ajung întotdeauna să uit modelul şi să rămân numai cu fantoma pe care mi-am creat-o. Apropi în minte pe oamenii aceştia, cari încă nu se cunosc, presupun ce s'ar întâmpla dacă i-aşi face să se întâlnească, îi pun alături la întâmplare, ca un fizician care apropie două magnetice ca să vadă de se atrag, sau ca un decorator, care combină stoffe ca să le asorteze. Pasagerii, care-mi defilează pe dinaintea, nu's decât un material din care mi-aleg ce-mi place.

Astfel unii călători încetul cu încetul încetează să mai călătorească cu mine. I-am cântărit îndată, n'au nimic care să-mi deştepte curiozitatea; şi le întorc spatele uitându-l. Degeaba continuă el să se mişte, să vorbească, să dea din mâini. S'a isprăvit: au încetat din viaţă şi până la sfârşitul călătoriei nu vor mai valora mai mult în ochii mei, decât fotollurile de pe punte. De pildă, la ce mi ar fi folosit funcţionarul gurallv, care din prima sală, la masă, mi-a raportat tot ce se spunea pe seama pasagerilor? Mi-a spus tot ce avea de spus, nu mai pot afla nimic dela dânsul: în mare cu el!.. Tot așa inginerul din Sumatra, pe care l'am crezut o fire profundă, pentru că nu spunea nimic şi care crede, că poţi să colonizezi o ţară cu ciomagul. Nu-mi trebuie: în mare cu el! Sau doamna cu înfaşare de guvernantă concediată, care nu se mai scoală dela pian. În mare!

În fiecare zi sacrific astfel câţiva necunoscuţi—iar ei se plimbă liniştiţi pe punte, fără să bănuiască masacrul săvârşit de privirea care îi urmăreşte. 1)

Asupra necunoscutului ce călătoreşte cu noi putem broda ce poveste ne place.

Şi totuşi, există în om dorinţa mereu nestăpânită de „a afla“ — chiar cu riscul pierderii iluziei.

Ai întâlnit mulţi călători, care să nu te descoase din senin, fără alt motiv, decât dorinţa de a distruge necunoscutul? Pentru ce vor să afle unde mergi, ce ocupaţie ai, ce

1) R. Dorgelès; Plecare p. 39 - 43.

feluri de mâncare preferi și câți copii ai?

Nu i-ai văzut pe călătorii, vecinii pentru un ceas, arătându-și fotografiile nevestei și ale copiilor, pe care le poartă împăturite în portefeulle?

Ah! Ce plăcere, să le strici dorința vulgară și când încep să te întrebe să începi tu cel puțin să inventezi ca să mai pui nițică fantezie în adevăr! Ce răsbunare, pe care o știi numai tu, să le spui tot neadevăruri, ca să se învețe minte să vrea să afle prea multe!

Când nu pot hotărî pe vecinii necunoscuți din vre-un compartiment de tren să nu mai fie așa de curioși, mă distrez pe socoteala lor spunându-le orice îmi vine în minte ca să mă răsbun, că nu mă lasă să privesc peisagiul, sau să-mi termin cartea.

Mi s'a întâmplat însă odată, tot în tren, să inventez forțat și... nu a mai fost plăcut. Noroc numai, că a fost pe distanța scurtă Sinaia-București.

Acum vre-o opt ani mergând la concursurile Tinerimii nu știu cum s'a întâmplat, că plecând eu cu o zi mai târziu decât ceilalți profesori, nu mi s'a mai păstrat bilet de însoțitor-profesor, ci unul de .. elev.-Profesorul care le împărțise zicând că tot umblu eu cu bască, rochie... ca de uniformă și ghiozdan (aveam un examen) — mai pot să pun și un guler și o cravată reglementară și... merge. Zis și făcut — Library Cluj

Șeful de tren n'a avut nimic de obiectat și eu mi-am luat cartea de drept și am început să studiez pentru examenul de peste câteva zile.

Dar tovarășii de compartiment — n'au de lucru? Incep să mă hărțuiască: ce cauți singură de nu sunt cu școala? de unde vii? ce profesori am? de ce citești la drept pentru Concursul dela Tinerimea? de ce nu citești ziarul Argus? etc. Toate eu mers bine la început, dar dela un timp am simțit că încep să mă afund în adâncimi nebănuite de minciuni. Nu mai spuneam ce vream eu — nu mai era o plăcere — era un chin — mai ales, că în fiecare clipă așteptam să deschidă ușa vre-un cunoscut, și cu un singur cuvânt — de salut — să distrugă tot șubredul castel imaginat de mine vrând-nevrând.

Nu, nu e plăcut să inventezi forțat.

Dar mă depărtez....

Trecutul — altă formă a depărtării, depărtarea în timp, secolele ce s'au așternut peste fapte și ființe le pun un văl strălucitor de neasemulată poezie, frumusețe și bună-tate. S'a depărtat în timp cineva, nu mai este, a murit, doar de câteva clipe — și deja... nu mai vedem din el nici un defect. Se șterg. Nu mai reținem decât gesturile bune, ne răscolim min-

tea să găsim cât mai multe. Mereu ne amintim ceva frumos despre cel dispărut. Chiar defectele lui ne apar atrăgătoare acum.

Unde oare am cilit nuvela în care doi soți cumsecade s'au răsboit o viață întreagă, pentru că femeii îi plăceau pisicile și în fiecare noapte îl deștepta pe om afurisitul de moțan ce miorlăia și sgăria pe ușa ba să iasă, ba ca să intre? Intr'o bună zi — moare femeia. El — va fi acum liniște noaptea! Și când la miezul nopții bărbatul deabea aștepta să mai poștească afurisitul să-i strice somnul — iată că la primul mieunat și sgrefțanat pe ușa, sare deodată jos și în frigul de iarnă, desculț, stă și strigă și strigă pe afurisitul de moțan ce n'are încredere să intre. Și după ce a intrat, ce minune îl face pe bietul om să vrea cu orice preț să îmblânzească animalul spălmântat ce-l cunoaște prea bine — și de ce, el care nu l-a strigat niciodată, stă ghemuit pe jos și-l strigă cu nume mângâioase ca să-l scoată de sub pat?

O ceartă de o viață întreagă — și a fost destul ca să se fi depărtat în timp — în trecut — în moarte — de câteva ore — pentru că defectul ei principal să fi devenit o calitate și acel defect tocmai ce i-o aminteste să-i fi devenit deodată scump?

Dacă timpul ște ge astfel și transformă chiar defectele oamenilor în calități — ce vom face oare cu amintirea acelor, care în adevăr au valorat ceva? Scriitorii, poeții, pictorii, artiștii, din secole trecute — opera voastră și figura voastră de mii de ori ne e înfrumusețată de timpul ce ne desparte de voi. Dacă ați trăi poate, de ne-ați fi contemporani, de v'am cunoaște figura, v'am ști obiceiurile, scăderile omenești, dacă — vai! am fi întâmplător din același oraș — frumos ar fi și atunci tot ce ați face, dar nu ar mai fi așa de frumos. Scrie poetul Radu D. Rosetti pe o fotografie oferită unui prieten:

„Vol ce-ați făcut din bard un zeu,

Copii cu inima curată,

De vreți să-l adorați mereu.

Să nu-l cunoașteți niciodată.”

De aceia — nu există oameni mai lipsiți de tact, de delicatețe și de finețe — decât acei foști secretari, sau foști prieteni ai oamenilor celebri, care nu ni-l lasă măști de opera lor și de timpul ce a curs între ei și noi, ci dornici, parcă, de a-i înjosi — sub pretext că i urmăresc — ne povestesc cu deamănuntul ce culoare de halat purtau, ce mâncau la cafeaua cu lapte și ce-i spuneau nevestei când se certau cu ea.

Fugiți de aceste cărți prozaice, cum e de pildă „Anatole-France en pantoufles” și alătea altele.

Nu vreau deloc să trec printre acestea frumoasele biografii romanțate — de pildă ale lui A. Maurois ce parcă rici defecte-

le nu le arată înjositor — ce știe ce să accentueze și peste ce să treacă repede.

Vorbesc despre cărțile acelea ce seamănă cu aprecierea unui om vulgar care dintr'o pictură celebră vede numai rama și e în stare să scrie o critică despre rama... Giocondei — uitând să vorbească și despre ea. Apei scriitorilor, vorba lui Eminescu în Scrisoarea I. când moare cineva de seamă îi țin discurs „nu clintindu-te pe tine, ci nălțându-se pe el...”

Trecutul întotdeauna ne apare mai bun.

Din depărtare vedem din el numai ce ne place.

Din Evul Mediu cu cruzimile lui ne amintim mai degrabă cavalerismul poetic și costumele pitorești.

Epoca Ludovicilor în Franța, epoca eleganței rafinate, câte minți de poet nu a inspirat și de câte ori nu ne întoarcem spre ea cu drag?

Versailles-ul, saloanele elegante și spirituale, costumele bogate, rochiile ce dovedeau rafinamentul femeii, muzica discretă și grațioasă a menuetelor epocii, poezia galantă, serbările strălucitoare, totul ne încântă și ne întoarcem spre epoca aceasta ca spre o epocă de basm.

Oamenii aceia înțelegeau, par'că, mai bine frumusețea de care vorbesc. Muzica lor discretă, nu se impunea prin șgomot de țingiri căzând pe podele și zângănit de clește isbit. Rochiile doamnelor, frumoase ca niște flori rare, le ascundeau. Nu răsăreau, delicat, decât bustul și capul. Dansurile aveau o altă ținută. Și rochia și mâna îl depărtau pe dansator. Dansau de mână și totuși departe unul de altul.

Madrigalurile galante nu spuneau brutal gândul lor ci învâluit în depărtate fraze de compliment grațios. În afară de farmecul ei real, epoca aceasta e frumoasă mai ales fiindcă e... departe de noi — căci îndată ce un indiscret St. Simion sau altul începe să ne dea detalii asupra puținului săpun ce se folosea atunci, asupra ideii, că apa vatămă pielea, asupra toalettei de dimineață a Regelui, la care asistau favoriții, asupra a tot felul de gusturi nedelicate ale acestor regi-sori... ni se întunecă puțin din entuziasm.

Să ne lase poveștile ori de amănunte ce nu ne trebuie, să ne lase să imaginăm frumusețile ce au existat și pe care noi le mărim tocmai fiindcă nu cunoaștem acele detalii. Să ne lase să visăm la măreția epocilor dispărute fără să ne pună să atingem de aproape trecutul.

Muzeele, templele ce păstrează rămășițele trecutului nu le vizităm în companie. Nu vorbiți tare acolo.

Spune dușorul poet Francis Jammes, că și obiectele au un suflet și păstrează amintirea a ce au fost.

Intrând la mine în casă îmi spune un vecin : „Ah ești singur, D-le Jammes? ! El nu știe, că și ceasornicul vechi și dulapul sunt cu mine și că noi ne facem un semn discret zâmbind. În muzee nu privești cu ochii de toate zilele.

Ah — căți nu am auzit evaluând forma și calitatea mesei sau tocului — cu care a scris, de pildă, V. Hugo ! Masa e simplă și tocul e de brad — dar în fața lor pot visa. Ele sunt doar un prilej de a visa la cel care a scris la masa aceasta și cu tocul acesta operele pe care o să le admirăm întotdeauna.

Jean Lorrain spune în „M-r de Bougreton“ vizitând un muzeu numește camera cu costume „latacul moartelor“. El spune : „Vraja modelor trecute, farmecul dureros al vechilor lucruri ce trăesc, fi simțiți și Dv. ca mine ? Da—câci vă văd palizi de o emoție adâncă, fiindcă e tăcută. V'am înșelat oare când v'am spus : Pregătiți-vă să suferiți. Fermecătoarele moarte, a căror viațune o aveți, mulțumită acestor găтели, nu le simțiți aici și mai aproape, decât în fața uleiului unui portret ? — vraja stofelor pâlite, aristocratica lenevie a tuturor acestor giuvaeruri de mătase și saten.

Dață domnește aici o atmosferă de biserică (câci nu simțiți oare aici respect ca într'un loc sfânt ?) este fiindcă plutește în aer, invizibil dar aproape palpabil, sufletul imperios al vechilor aristocrații. Ce grație impunătoare, ce mândrie, în cutele acestor rochii, ce eleganță înăscută în aceste malacoave, ce frumoasă îndrăzneală chiar în ridicolul acestor coiffuri.

Este o societate întreagă dispărută pe care o regăsim aici.

Un latic de moarte — în adevăr, dar de moarte ce trăesc, câci eu știu cuvintele care dau trup acestor cârpe, știu cuvintele de iubire și de mângâere care reaprind aici surâsuri și priviri ; câci aceste moarte se reîntorc — da, domnilor — se reîntorc fiindcă eu le iubesc și ele mă ascultă, fiindcă o știu — câci numai iubirea singură învie pe morți.

Trebue să fii poet ca să vezi așa cum trebue un muzeu de antichități.

În mirosul acela de vechi parcă distingi parfumuri de demult.

Un evantail fii dă prilej ca lullei Hașdeu — să retrăești vechia epocă ce el amintește.

Poema „L'évantail“ începe astfel :

C'est un mignon jouet du siècle des marquises,

„Este o mică jucărie din secolul marchizelor...“

pentru a sfârși :

Aujourd'hui tout est mort : et marquis et marquise

Les boudoirs sont fermés : les violons rouillés ;

Se sont tus, car leurs vieux airs ne sont plus de mise.

Ils dorment, ces objets jadis si réveillés.

L'évantai, dans son frêle étui de carton rose,
Lui, qui sur les seins nus des belles résida,
Dort comme eux, et parfois, dans son sommeil morose,
Il rêve des aveux auxquels il présida. ¹⁾

Astăzi totul e mort: și marchizi și marchize
Iatacele sunt închise; viorile ruginite
Au tăcut, căci vechile lor arii nu mai sunt la modă.
Dorm acum, toate aceste lucruri, odată așa de însuflite
Și evantaiul, care odinioară
Se mândrea fluturând pe sânurile goale
Inchis în îngustul lui toc de carton rose
Doarme și el și câte odată prin somnu-i trist
Visează la jurămintele de iubire la care a fost martor.

Dar colecționarii de antichități? Pentru ce adună monede din toate epocile? Fiindcă în fața fiecăreia rețrăește în timp, îl imaginează, vede scene, vede cetăți și timpuri trecute. Pentru ce colecționează altul ceasornice vechi din care unele s'au oprit pentru totdeauna la o oră ce pentru noi e ca ori care alta și poate pentru fostul stăpân a fost ora cu care a adormit în gând? Ceasornicele vechi ce de ore de bucurii și de dureri au bătut! Cine știe ce au văzut și ácele lor câte vieți n'au îndrumat spre destiul lor.

Colecționarii de ceasornice vechi sunt neapărat niște poeți. Depărtarea în timp e nelindoios cea mai bogată în visare, dar e cea pe care unii nu o înțeleg și evaluează lemnul mesei lui V. Hugo, iar alții o distrug prin vulgaritatea unei petreceri familiare de Duminecă—plină de sgomi, hârtii și copii mici ce a-teargă pe peluzele castelelor în ruină.

Mai ne rămâne iluzia lucrurilor depărtate de noi în spațiu.

Aceasta e cea mai masacrată. Pe mulți oameni ați auzit spunând, că ar prefera o povestire despre Egipt, decât o călătorie în Egipt? Pe mulți i-ați văzut lăsând neatins lucrul ce poate fi atins?

Intocmai, ca și copiii plângând în fața vitrinelor strălucitoare de Crăciun—fiecare întinde mâna să atingă jucăria dorită.

O copiii cu ghețe rupte și mâini degerate! geamul ce-i desparte de minunile strălucitoare e o întreagă poveste, e povestea vieții lor de mai târziu. Cum întind astăzi mâini nepuțincioase ca să străbată și să atingă păpușa în rochie de argint, tot așa vor întinde mai târziu mâinile spre vise, spre năzuinți văzute mai mari și mai frumoase, fiindcă de ele îi desparte—un geam—

Dar.. vitrina se deschide și o mână miloasă îi întinde unuia păpușa. Fericit, vesel.. fuge acasă. Păpușa... nu mai

¹⁾ J. Hașdeu: Bourgeois d'Avril. p. 3.

are însă farmec — îi lipsește lumina vitrinei, decorul, *geamul* care îl despărțea de ea.

Înțelept acela, care mai târziu va și să se bucure numai de ceea ce închipuirea te face să brodezi pe aceiași veche canava — înțelept acela, care nu va voi să vadă prea de aproape minunile.

În distanță e o nobleță de netăgăduit. În depărtare e o frumusețe cu atât mai mare, cu cât e de neatins. Ed. Rostand — din care am citat versurile dela început — a simțit profund această poezie a distanței.

În piesa lui „Principesa îndepărtată” și-a împrumutat subiectul dintr’o întâmplare adevărată din Secolul XII: Călătoria cântărețului, trubadurului francez — Jofroy Rudel, principe de Blaye — peste depărtate mări, — spre Tripolis — ca să vadă pe principesa Melisinda despre care toți corăbierii povesteau fermecătoare minuni.

Frumusețea ei cântată peste mări și țări a ajuns și în Franța și atât de mult l-a încântat farmecul poveștilor încât se îndrăgostește de ea — fără s’o fi văzut — și pleacă a ajunge la minunea pe care o închipuiește și o cântă punându-i toate podabele ce poate născoci o minte de poet.

Pe corabia ce-l duce, o boală neașteptată îl doboară la pat, însă mereu și tot mereu zorește să-și ajungă țelul înainte de a muri. Și boala și lipsa nu le mai simte și pe corabie în loc de pâine și bani hrănește pe corăbieri cu vise.

Când se sfârșesc de foame și oboseală el îi înbîrbătează cântându-le frumusețea necunoscută și depărtată a principesei spre care merg și încetul cu încetul în mințile tuturor se înfiripă o imagine dupe gândul și plăcui fiecăruia — în mintea lor crește imaginea a tot ce e mai frumos spre care merg. Și brațele nu mai sunt obosite și gurile nu mai cer pâine, ci un echipagiu întreg înebunit strigă: cântă-ne, cântă-ne frumusețea ei.

Și cântărețul reîncepe.

La întrebarea medicului: cum poate iubi un om ceva necunoscut — prințul răspunde:

„Un suflet mareț dac’ ai avea
și plin de nerăbdare, ai ști ce greu îți vine
să poți iubi un lucru prea cunoscut de tine!”

Spre ea duce o lume întreagă purtată de închipuirea născută din depărtare și legendă.

Și poate ca și în pilda cu arborele, cu casa și cu țărâncă — plesa s’ar sfârși cu o deziluzie, dacă J. Rudel nu ar zări la termenul călătoriei sale pe principesă nu cu ochii omului viu, ci cu ai muribundului, cu ochii din ultima clipă, ce zăresc

numai prin ceața morții, pompa cu care se apropie de el în aur și pietre scumpe, între flori și cântece, un chip pe care el nu-l mai poate vedea bine, un chip pierdut în bogăția decorului și în ceața ochilor lui, un chip ce tot depărtat îl rămâne, căci vâlul subțire al morții începe să-i despartă.

Numai astfel J. Rudel poate muri fericit atingându-și visul fără totuși a-l atinge, căci realitatea și frumusețea sunt finite, iar închipuirea e infinită.

Este un autor contemporan, care mă încântă cu povestirea călătoriilor lui și a deziluziilor ce-i aduce vederea lucrurilor vestite. Iată cuvintele lui R. Dorgelès ajuns în fața piramidelor egiptene: „Ei bine— am ajuns. Uite-le. Deschid ochii mari — cinstit. Nu începe îndoială. E groasnic! Automobilul ne-a lăsat în fața cafenelei unde poți bea ceai ascultând muzică — și înconjurat de cămile și măgăruși ca un al doilea Sf. Francisc exotic, privesc cele trei grămezi de piatră. Mi le închipulam eu cam așa dupe fotografii, cinema și lecturi. Totuși mă mai așteptam și la altceva. Speram. Speram, știți bine, exclamarea fără voce, bătaia de inimă obligatorie. Dar nu - nimic asemănător. Ideia de eternitate mă cruță, măreția nu mă strivește. Sunt niște blocuri, niște grămezi de piatră. Pe când conducătorii cămیلelor recrutează călători și femeile speriate se agață de șeaua spânzurată între cocoșele cămیلelor eu - încerc să mă inflăcărez singur, mă judec: „Piramidele de! cele mai vechi monumente din lume.. Cele 7 minuni... Cheops... Napoleon...”. Nimic de făcut. Rămân nesimțitori cu toate că era hotărât că în locul asta trebuia să flu transportat de admirație. Atunci? Deziluzia mă umilește. Sunt oare nedemn de un asemenea spectacol? Se poate? Mulțimea care se îngrămădește să vadă, să se sule pe piramide, să se fotografieze cu spatele la ele — toate desgustă. Dorgelès spune: „Nu plec de acolo. Fug. Mi-e necaz pe Egipt, pe turiști și pe mine. Mi-e necaz pe proastele astea de Piramide ce-mi apar deodată în toată monstruoasa lor inutilitate. Călauza de altfel îmi spusese: „E de văzut mai mult seara, pe lună, sunt tramvane de noapte. Sunt familii care vin cu provizii și mănâncă acolo pe nisip. Lângă Sfinx e petrecere mare: unii cântă, alții aduc patefoane, alții sperie pe cucoane. Zău, face să vii!” „Ei nu — mai bine să nu văd nimic. Nici ziua — nici noaptea”

Rareori Dorgelès, în relatăriile lui de călătorie, află realitatea tot așa de frumoasă dupe cum o închipue. Ceeace îl încântă e numai noutatea lucrurilor, la care nici nu a visat, despre care nu și a închipuit nimic — necunoscutul. — Locurile prea vestite și prea cântate ca Piramidele, drumul Mandarinelor — îl aduc numai necazul deziluziei căci depărtarea lor le înfrumusețase cu vâl sump ce se stăție la apropierea vulgarității omenești.

Exact ca Dorgelès, vede Egiptul scriitorul Louis Bertrand în „Le mirage oriental“.

Depărtarea îl lasă să inchipuie orice. Aproximarea îi scade entuziasmul. Dar ceea ce se observă la amândoi scriitorii, e în special revolta contra vulgarității majorității oamenilor, căci în loc să caute în aceste ruine ale trecutului, liniștea și singurătatea în care să poată redeștepta viața lor de odinioară, profanează cu strigătele, bucuria și ocupațiile lor mărunte, măreția lucrurilor ce-și apar despuiate de orice farmec. Cărțile lui Dorgelès și Louis Bertrand sunt un strigăt împotriva vulgarității.

Cu necaz se mustră pe ei înșiși că nu pot simți acolo nici o emoție. Emoția a dispărut mai întâi din pricina apropierei — apoi din pricina comercializării frumuseții, ce aici în deșert se vinde, — căci pentru a vedea piramidele, plătești un bilet de intrare... în deșert.

Pe L. Bertrand dela început totul îl supără. Deșertul visurilor lui e altul. Cel spre care merge î se pare un deșert de operetă. — „Nici o greutate ca să ajungi până la el. Nici un pericol. Nici un farmec deci. Afizele gârlilor îți anunță cu lux de amănunte și pete de culori, că din Paris faci 36 de ore până în Istanbul și ajungi în Alexandria în 4 zile. Vagoanele sunt confortabile. Au mese, fotolii căptușite, ghețării. Chiar la Sf. Mormânt nu mai ai nici un merit când te duci. Plecând din Iafa la prânz, la 5 după masă bei ceaiul în Ierusalim în hallul hotelului Parcului.

Speri poate că totuși ai ieșit din atmosfera europeană pentru un timp. Eroare. Hotelurile, călăuzele care pun mâna pe tine cum debarci — ie în sechestrat în obiceiurile tale și te izolează de medliu înconjurător.

Plimbările îți sunt hotărâte, chiar locul unde-ți va fi foame. Nu există neprevăzut. Scopul tuturor pare a fi să te împiedice să vezi țările pe care le străbați.

Vrei să scapi de călăuze și să mergi singur — la întâmplare? Nici atunci deziluziile nu te cruță“.

Iată ce spune L. Bertrand despre ruine:

„Imi voi aminti mult timp de veselie necuviincioasă ce m'a cuprins când, pentru prima oară în Stambul, m'am găsit în fața Sublimei Porți.

Urcând strada întortocliată ce conduce la Sfânta Sofia, micul tramvai galben, care ne trage de bine, de rău — se opriese ca să-și schimbe caii în fața unui grajd clădit chiar în zidul vechitului Serai. Mergeam printre două șiruri de fațade posomorite.

O poartă apăru, cu totul asemănătoare cu orice poartă mare a unei grădini părăsite, cu fâșniile ruginite și cu un fel de acoperiș de fiecare parte.

Cu cea mai mare grabă mă scoborii din tramvai și consultai Baedeker-ul; era chiar ea — Sublima Poartă, al cărui nume singur evocă imagini așa de splendide. Contrastul era atât de violent între minunea sperată și ce aveam în fața ochilor, că nu-mi putul opri un hohot de râs, spre marea indignare a sentimentelor turce, care mă observau. În zadar tot priveam această Sublimă Poartă, străduindu-mă să descopăr ceva extraordinar în ea, tot ce putul constata fu, că era dărăpănată de tot și se închidea prost. Și mă depărtai, eu cea mai crudă dezamăgire în suflet.

Mă gândeam la înșelătoria acestor cuvinte răsunătoare pe care le întrebunțează orientalii pentru a numi splendori dispare, sau problematice și care fascinează imaginațiile noastre occidentale: „Poartă de aur, Calea triumfală, Palatul Sfânt. Ce silabe magice! Cum cântă! Cum ne îndeamnă spre țara himerelor și ce înșelătoare sunt!”

Deziluzia aceasta a câtorva scriitori—poeți nu se întâlnește des. Publicul e de obicei fericit de ceea ce a văzut și nu mai știm bine cine are dreptate: mulțimea ce roiește în jurul Piramidelor, fericită că se poate fotografia în grup, sau călăre pe măgăruși lângă „Cele mai vechi monumente”, sau poetul îndurerat de apropierea Sphinxului și a pateleanelor și cutiilor de conserve! În romanul lui Dorgelès „Plecare”, întâlnim tipul interesant al medicului vaporului. D-rul acesta e un original ce pare a expune chiar părerile lui Dorgelès. Călătorind ca medic al vaporului, a văzut toate colțurile lumii. Nu mai are ce vedea nou. E blazat. Știe bine ce sunt în fond toate minunile spre care călătorii se duc vrăjiți de închipuire. Călătorii aceștia mereu bolnavi din pricina mării și gata mereu să se prăpădească de admirație obligatorie — îl enervează. Se distrează distrugându-le iluziile. E bucuria lui. E extrem de simpatice, căci simți în el durerea celui ce nu mai poate fi înșelat de vraja închipuirii. Un om desgustat de toate și care se pricepe deminune să-și strice bucuriile. Admiri o pădure și deodată îl auzi: „Frumoasă priveliște... sau mai departe: „Știi cât trăiește un arbore? Un an. Apoi moare. Un altul crește în jurul cadavrului și moare la rândul său, după douăsprezece luni. Tălești copacul și numărați vârstele: Veji găsi toți morții familiei. Prin urmare, ceea ce admirați dv., e o pădure de schelete, un imens cimitir.” 1)

1) Dorgelès: Plecare, pp. 23-24.

Și mai departe, luându-te în râs și arătându-ți că deși derisat de ceilalți oameni — vei căuta, de rușine, să te oșezi în rândul lor.

„După ce și-a expus principiul, încearcă să-mi demonstreze că voiajul meu nu poate avea alt rezultat, decât să distrugă cele câteva idei interesante pe care le am despre lumea exterioară.

„Ce-i mai trist, îmi demonstrează el, e că la întoarcere ai să minți, ca și ceilalți. De data asta nu poți scăpa. Publicul nu admite ca un scriitor, care se întoarce din cellalt capăt al lumii, să povestească pur și simplu ce a văzut. Ar fi un adevărat scandal. „O! ho! ho!, ar striga toți din toate părțile, degeaba s'a mai dus așa departe. Nu poate să se laude că-i poet. Ce mizerie!... „Știi ce așteaptă toți dela un călător? Să mintă. Minciuna e pecetea autenticității. Poți să-ți închipui c'ai povesti la întoarcere că cerul tropicelor e cenușiu? Pentru nimic în lume! E hotărît odată pentru todeauna, că trebuie să-l vezi albastru, albastru cum e Coasta de Azur, albastru ca sineala, și tot ce-ai încerca să scrii despre asta, nu le-ai schimba convingerile întru nimic. Crezi că te-ar lua cineva în serios dacă ai pretinde că'n Japonia mor mai mulți oameni de accidente de tramvai decât de harakiri? Deloc... Datoria călătorului e să creeze, nu să distrugă legendele. Se impune ca indienii să fie majestoși. Chinezii nepătrunși. Negrii lubrici. Liponii curtenitori. Nu-i adevărat? Alăta pagubă! Realitatea e moneda acelor care nu știu să mintă“.

Despre Renan se povestește că un ziarist veni să-l interviweze ca să-l întrebe — capriciu de reporter — care era — după el — cel mai frumos peisajiu din lume. Maestrul nu se miră. Inchise puțin ochii ca să se reculeagă și dictă:

„Îmi amintesc de un colnic ars de soare, de unde zăreai într-o parte un peisajiu zâmbitor de pădurici și livezi și în cealaltă o mare melancolică cu țârm sfârlecat de stânci. Zefirul, venind dinspre pământ era cald și parfumat. Vântul, suflând dinspre mare, era sărat și aspru. Și, ascuns sub umbra pomului, credeai că privești astfel cele două înfățișări ale lumii...

Ziaristul satisfăcut lua note și când maestrul sfârși, îl întrebă: Dar în ce țară ai întâlnit această priveliște încântătoare? În Bretania natală, în Siria, în Grecia?

Maestrul de data asta clătină din cap și oftând spuse, poate ironic: N'am văzut-o niciodată. În mintea mea s'a născut...

Și cu toată lunga mea demonstrație, trebuie să mărturisesc

adevărul: In fiecare din noi există dorința aceeași de a vedea: dorința Psicheei de a vedea fața lui Amor, dorința Elsei de a ști cine e Lohengrin, dorința copilului de a desface jucăria ca să vadă ce e înăuntru, dorința lui Dorge'ès de a călători mereu pe toate drumurile lumii — cu toate căte ni le spune.

Deci nu credeți nimic din tot ce v'am spus.

A fost numai o glumă. Vă propun să organizăm pentru la vară o excursie la... Veneția sau la Piramide...

Drumul — după cum ați auzit — e comod.

Și ca să nu ne plicisim, să facem și noi ce fac toți turiștii: ce se respectă. Ne ducem în grup — de pildă cu toți cei de aici.

Inchipuși-ne ajunși lângă Sfinx. Unul a adus patefonul. Altul aranjează ceva dansant. Al treilea ne spune znoave cu faraoni. O doamnă inspirată compune o poezie „A propos de Piramide“. Câțiva în timpul acesta se îndeletnicesc cu desfacearea cutiilor de sardele, iar alții ne fotografiază pentru eternitate, în aceste diferite ocupații.

Nu credeți nimic din tot ce vă spusei.

Și eu vreau să merg la Piramide!

La vară deci!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NU M'AI UITAT!

Nu m'ai uitat!
In orice floare
Ce vara'n drumul tău răsare,
Și'n mână-ți moare,
Tu mă revezi!

Nu m'ai uitat!
In orice vânt ce pe'nserate
Ca glasul de dureri ultate
In geam îți bate,
Tu mă auzi!

Veșnic perfid,
In orice proaspăt sărutat
Îți amintești vechiul păcat
Al gurii care-a săngerat
...Zadarnic crezi că m'ai uitat!

Maria N. I. APOSTOLESCU-STERIOPOL

T O A M N A

O! toamnă,
Dușmană cu miere'n priviri,
Pe umeri podoabe de frunze
Îmi pui.

Și'ncet, la ureche,
În cântec de leagăn

M'adormi...

Dormi...

Dormi!

Galbene,

Umede,

Roșii,

Parfumuri de moarte

Mă 'mbală

Prin somn,

Dulce...

Dulce...

Prin pleoape strevăd

Vârtejuri albastre

Și'n ceruri de basme

Zbor

Lin...

Lin...

Și-mi sună în minte

Un foșnet continuu

De ape și frunze'n cădere,

Ce'ncearcă

Să-mi spună o taină

Șoptit...

Șoptit:

Dormi...

Maria N. I. APOSTOLESCU-STERIOPOL

M U G U R I

Subt calmul apelor de sud,
Timpul topea 'n trecutul ud
De lacrimi, curcubeu ferestru,
Lovind cu mâna-i de maiestru
Nedumeriți și albi păuni,
Fără de raze și cununi,
Căci n'am crezut vreodată 'n ele,
Ci 'n jocul ochilor de stele.
Și azi când crenelate-avânturi
Deschid trecutului mormânturi,
De bucurie cânt, surâd,
Zărilor noi ce se deschid.

Florica CIURA

Gabriele d'Annunzio

CĂRTRE MUZA

Și-acuma mă lași? Sărutările tale fierbinți
Să nu le mai simt eu pe buze, dulcea mea Muză?
Să nu mai petrec visător pe pieptul tău plin
Orele de fericire?... Cu-adevărat mă lași?

Mai dă-mi cel puțin o scântee din focul stins,
Mai dă-mi cel puțin un sărut, albă zeiță!
Cu fața ta blândă de crin și cu vălu-ți ușor,
Tu fără suspine disperi pe-aripi de zefir.

Să nu-mi poți promite, tu crudo, curând o întoarcere?
Odată măcar nu-ți întorci îndărăt a te frunte?
Vai! vin și strunește-mi truditelile coarde-ale lirei,
Ca între miremele tale să pot înc'odată visa.

Întoarce-le'n tristul amurg sau în zorii 'nfloriți
Cu zâmbetu'n ochi, drăgălașa mea zână! Întoarce-te,
Răspunde chemărilor mele aprinse și vino!
Am șaisprezece ani, regină frumoasă,

și te iubesc!

Congedo: La Musa din vol. *Primo vere*.
(Lanciano, Rocco Carabba, 1880, II-a ed).

Tălmăcire de
Margareta BUDĂLĂNESCU

DIN CÂNTECE DE STELE

Copii drăguți și veseli - copii cumiți și buni!
In noaptea asta sfântă de taine și minuni,
La răsărit în zare o stea se va aprinde
Și îngerii din ceruri porni-vor să colinde.
Va răsuna cântarea la fiecare casă
Și se vor pune daruri și lumânări pe masă.
Un zvon de bucurie prin geamuri va străbate
Cu râsete și basme din guri nevinovate...
E sărbătoarea voastră—cu brad și cu lumini,
E-a voastră bucurie—copii cu ochi senini!
La voi coboară astăzi, în faptul înnoptării,
Un Moș cu barbă albă din naltul sfânt al zării.
E moș Crăciun cu gîlgă și blană de zăpadă
Ce vine tar din nouri cu dorul să vă vadă
Și'n somnul vostru dulce—cu visuri fermecate—
Să vă sărute ochii și frunțile curate...
Tiptil...să scoată daruri... să dea la fiecare...
Din coșul plin ce veșnic îl poartă pe spinare,
Și'n desmierdări de șoapte să vă mai spun'o veste:
Că'n noaptea asta sfântă—prunșorul din poveste
Într'un sălaș cu mlei alături s'a născut.
C'a fost sărac și «bietul» ni i scutec n'a avut
Și n'avea nici cămașă și nici pe cap scufiță,
În părul Lui de aur purta o coroană.
Iar Maică-Sa preasfântă—pe-o noapte frumoasă—
N'avea sărmana unde-L adăposti în casă
Și mîtitelul gîngăș, cu chip frumos și dulce,
A trebuit în lesle pe paie să se culce...
În viscol și furtună—cum steaua ne cuvîntă—
A suferit și foame și frig odrasla sfântă,
Doar îngerii din ceruri în corori l-au cântat
Și stelele și luna L-au binecuvîntat...

**De-atuncea în tot anul—Moșneagul blînd s'arată
Să ne-amintească'n taină povestea minunată...**

Copii drăguți și veseli—copii nevinovați!
Din cîntece de stele povestea s'o'nvățați.
Și cum e moșul darnic—așa și voi să fiți,
Să dați din ale voastre cu drag la cei lipsiți!
Să fiți întotdeauna cumiți, cu suflet bun,
De vreți ca și la anul să vină Moș Crăciun!

Aurelia POP-FLORIAN

R O S A G E R M A N I

Rosa Germani, fiul tău mai mare
E nalt ca tatăl și muncește câmpul
În satul vechiu, alături de el,
Iar ultimul din mulții ce-ai purtat
La sân, născutul astăzi, nouă carne,
Nou suflet, dela piept îți suge laptele
Ca'n vine lui să-i înflorească'n sânge.
N'ai obosit, Rosa Germani, dăruind
De zece ori plus șapte vieți și suflete
Pentru-alte vieți; nu te-ai gândit la chinuri
Și nici nu te-ai temut de sărăcie
Cu-o spuză de copii; căci fiecare
Se naște doar cu'n Inger Păzitor.
Ești simplă, în lumina adevărului
Cel veșnic; simplă, dar și roditoare,
Asemenea Lombardei tale brazde,
Ce mult ne dă și-ar vrea să dea mai mult.
Și tu, brăzdată cași ea, de urme
Adânci; și'n culele-ți, împodobilă
Cu-o frumusețe de martir, ce-ți face
Sfânt chipul tău. Și-a roboti prin casă;
Și a spăla la râu; senina grijă
De păsări, de grădină; și mâncarea
Pentru copii și omul tău, în suflet
Ți-s trandafiri pe creangă, apă'n râu,
Sunt strugurii pe vișă. Alt nu ceri
Lui Dumnezeu. Dar poate, mamă, vrei
Din nou copii. Nu e sătulă'n tine
Natura de-a se bucura în proaspete
Vieți de felul tău; și pentru orice gură
De-abia deschisă, ce-ți dorește sânul,
Minune a dragostei! — te faci din nou
De douăzeci de ani!

(Din „Popolo d'Italia”, 6 Febr. 1935)

ADA NEGRİ

în românește de

Pimen CONSTANTINESCU

Cu aceste versuri distinsa poeză din Milano exiltă cu nobleță fascistă maternitatea țărăncii Rosa Gioia din Tribiano, care a născut de curând, în Azilul Județean din Milano, al șaptesprezecelea fiu. Se cunoaște grija desăvârșită pe care o are Statul Italian față de familiile prolifiche: în Milano de pildă, familiilor ce numără peste doisprezece membri, li se dăruiește, într'un cartier nou al Municipiului, câte o casă construită anume

RĂSĂRIT DE LUNA

O, lună de aur, ce tainic apari
Pe cer, luminând răsăritul,
Și'n veci rătăcești solitară
Prin purele spații nocturne,
Te-admir, minunată
In recea ta glorie
Și simț,
Prin nu știu ce fel de străbună memorie,
Așa cum simțiră prin vremi legendare
Strămoșii,
Ce ție pios se 'nchină ră,
Văzându-te cum te înalți
Fantastică peste hotarele
Dintre cer și pământ
Și uimiți te-adorară,
Rituri creind pentru tine și jertfe.

Depart-e-s acuma toți zeii,
Depart-e, o, lună pioasă, ofranda volivă.

Dar unde sunt zeii ?

Cu'n simț primitiv,
In noaptea aceasta te-ador și-ți jertfesc
Tot chinul cel tainic
Al tristului chip omenesc,
Și muta neliniște-a duhului meu,
Nocturnă zeiță,
Ce urci luminând tot mereu
Tăcută, pe cer, răsăritul.

PERUGIA

Perugia (75.000 loc.) este unul dintre cele mai vechi orașe din Italia centrală. Așezată pe vârful unui deal de 500 m. înălțime, ce domină cald mănșul șes al Tibrului de mijloc, între lacul Trasimeno cel amintitor de luptele lui Hanibal—și Assisi cel plin de duloșia francescană a „Sărăcuțului lui Dumnezeu”—și la mari distanțe, aproape egale, de marea Tireniană și Adriatică; — aspra și bătătoasa cetate etruscă și medievală, „maschia Peroscia” a lui Braccio Fortebraccio da Montone — e glorioasă nu numai prin sfășierile războinice din naintea splendei Renașterii, — dar și prin artă și știință.

Facultatea de drept a Perugiei, fondată încă din 1275, e dintre cele mai vechi din Italia (puțin mai nouă decât aceea din Padova, 1222); iar aspectul orașului a rămas pur medieval și patriarhal; cu străzi strâmte și adesea în pante repezi și serpuitoare, cu trepte și ganguri întunecoase, cu nenumărate arcuri boltite, cu pietre mici și tăcute, cu biserică multe, prea multe și palate înnegrite de curgerea veacurilor. Iată de pildă „Corso Vannucci” — pornind din „Piazza Vittorio” — festa «Rocca Paolina» cea cântată de Carducci în inspiratul «Canto dell'amore», — până la „Galleria Vannucci”; «Palazzo dei Priori»; înșorita „Fonte Maggiore” — la care au lucrat în vremuri dantești frații Nicola și Giovanni Pisano; sumbrul Dom, apoi Arcul etrusc și «Palazzo Gallenga» — astăzi sediul „Universității regale pentru străini”, ce-și ține în fiecare an variatele-i cursuri în timpul celor trei luni estive, — apoi bisericile San Pietro, Sant'Ercolano, San Domènico, San Giuliano, San Costanzo, Madonna della Luce, San Bernardino — templu admirat cu atâta frăgezime de imagini de autoarea acestor două octave — ș. ș.; apoi porțile vechel cetăți, ce-o despart de înverzitele-i împrejurimi: Porta della Mândoria, del Trasimeno, del Giglio, di San Giuliano; iată urme din antichitate: „Tempio di Vesta” sau „L'ipogeo del Volturni” — toate mărturiile ale unui trecut foarte îndepărtat, dar neuitat de urmașii de ieri sau de azi, — ce au știut să cinstească pios moștenirea acelu „buon tempo antico”...

Nu știu: mai scumpă-i soarelui sau artei ?

Cetatea mea natală stă pe-un munte,

Cu piața'n vânt, — ce 'mparte frumusețea-i

Cu-a bronzului dela fântâna veche;

Prin șerpuinde străzi cobori în partea

Cu orizontul scurt și aduna',

În care-o vale mică, zâmbitoare,

Se'mbracă'n asfințitul cald, cu aur.

Aclo 'ntre grădini de țară, pașnic

Poporu-și duce viața ca 'ntr'o vâlă;

Acclo 'n străveziu văzduh de Prier

Răsună tril de ciocârlii în zare,

Aclo tânăra, curată, gingașă

Sclipește'n marmură bisericuța;

Și 'ntre livezi ce se mândresc cu dansa,

Regină pare, — dar și țărăncuță.

ALINDA BONACCI-BRUNAMONTI

(Perugia, 1842—1903)

Introducere și traducere de

Pimen CONSTANTINESCU

CONSTANȚA HODOȘ

— AMINTIRI —

Prin pitorescul ei deosebit, Câmpina a fost și rămâne un loc atrăgător, de odihnă, de cugetare și de inspirație pentru Hașdeu, pictorul Grigorescu, Al. Vlahuță, dr. Istrati, Ion Gorun și pentru Constanța Hodoș.

Am cunoscut-o pe Constanța Hodoș în iarna anului 1922. Sunt 13 ani de atunci și pare că a fost ieri. Scriitoarea noastră venea adesea dela Sibiu la Câmpina, unde trăia căsătorită filca sa, din a doua căsătorie a ei cu Russu—Șirianu, primul deputat în camera maghiară, căruia Seghedinul i-a odărit viața, răpunându-l moartea apoi, dar prea de timpuriu; era avântat vrednicul român în vâltoarea luptelor date pentru apărarea drepturilor fraților de acolo, de peste Carpați, atât de mult înconștiențiat de stăpânirea maghiară.

Atunci, când ne-am cunoscut, Constanța Hodoș avea 63 de ani, dar sufletul ei tinerec a înfrânt din primele clipe ale împrietinirii noastre diferența de circa 40 ani, legal înscrisă între vârstele noastre.

În anul 1860, în satul Zimbru din centrul munților Apuseni ai A dealului, a văzut lumina zilei Constanța Hodoș. Era al treilea copil din cei șapte ai românului Constantin Tălaș (Tălășescu), bun și vrednic om, fost învățător, apoi notar, subprefect și judecător în vestitul comitat Zarand, unica cetățute puternică, dar și ea distrusă în urmă de stăpânirea ungurească prin încorporarea la județele vecine.

În mijlocul acestor munți și-a petrecut Constanța Hodoș copilăria; a conviețuit cu poporul muntean aici, atât de blând și de inteligent. Mama sa, Amalia, era o cunosătoare fină a literaturii, a celei romantice mai ales. Munți, popor, mamă, lată factorii care au contribuit la formarea sufletescă a scriitoarei de mai târziu, vegnic în goana după frumos și reușind să-și clădească întreaga personalitate literară pe un astfel de fond.

Scriitoarea noastră venea la Câmpina pentru o zi sau două, dar întotdeauna ea pleca după patru—cinci zile. Locurile, din această localitate petroliferă așa de minunat înzestrată, aerul sănătos, priveliștile încântătoare, cursul domol al Prahovei care scaldă pe o parte Câmpina, persoanele care-i erau cunoscute,

1) Ioan Russu—Șirianu (1864—1909) a fost unul dintre cei mai de seamă patrioți și ziaristi ardeleni din naintea războiului.

altele dragi, orice, tot, toți o răpeau timpului care trece neîntrebător de nimic și poeta astfel perdea ora trenului azi, — ca să plece mâine.

Multă vreme după despărțirile noastre îmi rămâne întipărit în minte chipul Constanței Hodoș, luminat de doi ochi mari, căprui, cu priviri catifelate, sub sprâncene bogat arcuite. Pe fruntea ei poetică plutea multă seninătate. Un zâmbet plin de sănătate se ivea mereu pe buze și da un farmec deosebit bujoriilor răsăriți pe obraji ei rotunzi. Era de o statură ce amintea că de mult fusese înaltă, impunătoare. Corpul păstra o rotunjime de admirat. Avea oarecare atențiune pentru îmbrăcămintea sa și o varia între negru și alb.

Accentul în vorbire, specific ardelenesc, o impunea totuși ascultătorului; doar numai vorba ei greoaie, dar cadențată, amintea de vârsta ei. Cuminte, de la mesele zilnice înlitura hotărâtă mâncările gule și picante; evita oțetul și băuturile alcoolice de orice fel. Ii plăceau fructele cu deosebire. De la toate acestea nu renunța Ion Gorun, al treilea soț legitim al scriitoarei și, deși cu trei ani mai mic decât soția, părea mult mai în vârstă.

Diferiți de tot pentru senzațiile gustative, se armonizau perfect în viața conjugală, se iubeau cu reciprocitate. Mai aveau amândoi aceeași unică țintă de a se retrage bătrâni la Câmpina. Alături de proprietatea fiicei sale, Constanța Hodoș izbutește să-și cumpere un loc, pe care dorea să-și construiască o casă modestă în mijlocul unei grădini cu tot felul de flori în fața casei dinspre stradă și cu pomi în restul întinderii grădinii.

Nu am informațiuni precise dacă scriitoarea noastră va fi apucat să vadă realizată această a sa dorință îndreptățită. Reșin că acum opt ani soțul Hodoș, de la Sibiu s'au mutat la București.

Ion Gorun s'a stins în 1929, iar soția sa mai supraviețui până în primăvara lui 1934, când se sfârși tristă, nemulțumită, împovărată de griji și de suferințe multiple. Pe de altă parte nu se putea mângâia de lipsa tovarășului ei bun. O înmănta neliniștea că o mulțime de manuscrise, din care se pot face atâtea volume, nu erau încă tipărite.

În vara anului 1933, în luna August, la Movila-Carmen Sylva, nepusă mi-a fost bucuria când m'a vizitat una dintre cele două nepoate ale Constanței Hodoș, Sanda, licențiată în litere, acum căsătorită, dar cunoscută cititorilor din cartea „Rodica”, scrisă de bunica sa pentru copii. O lăsasem la Câmpina pe Sanda în clasa III liceală și acum înaintea mea aveam o domnișoară cu

Pseudonimul lui Al. Hodoș (1863 — 1929), prozatorul încununat cu premiul național de literatură și tradus nu de mult în italianește.

o siluetă fină, și cu aceleași gusturi și mișcări încete ale buzelor. Pe ea, ca și pe bunica ei, nu le mai văzusem de mult. Repede îi cerei informațiuni mai întâi despre Constanța Hodoș. Cu ochii ei înecați de lacrimi, mă informă că ea se află într'un sanatoriu din Cluj, chinată de remița unui cancer anal și a unei boale de plămâni, ce-i dase o tuse și-i tăia respirația. Medicii își puneau speranța într-o nouă intervenție chirurgicală.

Sanda nu mai putea continua. Lăsă capul în jos, după ce mă privi pătrunzător.

Scumpa ei bunică era pierdută.

Nu-mi amintesc s'o fi auzit pe Constanța Hodoș plângându-se de vreo durere fizică.

M'a pironit înmărmurirea în fața soartei nedrepte, atât de vitreg croită pentru prietena mea. Deși mută de părere de rău, dar parcă simțeam alergând depe buzele mele blesteme multe pentru neîndurătoarea suferință ce stăpânea pe scriitoarea din munții Zarandului.

M'am recules o clipă și amândouă, nepoată și prietenă, înfrățite în clipa tăcerii solemne, chemăm în ajutor speranțe, minunea cerească s'o scape de chin.

A doua zi după întâlnirea noastră tristă, Sanda a plecat, nu mai putea rămâne nici chiar să-și termine cura.

Au reclamat o îndatoririle ei de nepoată bună, de a fi prezentă în ziua operației.

Cu toate insistențele mele, Sanda nu m'a putut ține la curent cu nimic. Adevărul crud l-am aflat din ziare.

La 19 Aprilie 1934, i-a fost sortit Constanței Hodoș să plece în infinitul lumii de dincolo de noi fără dureri, zâmbindu-i mângâios primăvara din visul de splendoare. Spiritul ei s'a înălțat, săltat de ciripirile argintii ale păsărelor ce încântau văzduhul, și, în urma ei, poezia mai lăsa decorul verde al fragedei naturi, anume pregătit pașilor de suverană.

„Eu tot timpul am fost lângă scumpa mea mamă, care a suferit cumplit“ îmi scrisese doamna L. Cernătescu, din Câmpina, după cinci luni dela stingerea Constanței Hodoș. „Nu pot să-ți descriu durerile ei trupești și sufletești. A murit în chinuri groaznice, toată o rană și cu durerea de a nu-și fi văzut nici piesele jucate, nici operele ei și ale lui Ion Gorun puse în ordine. La 19 Octombrie se împlinesc 6 luni de la moartea ei și l-am jurat că nu voi lăsa tot ceace a scris ea așa de frumos, înmormântat. Vreau să aranjăm amândouă operele complete ale lui Ion Gorun și ale Constanței Hodoș, cu o prefață scrisă de dumneata. Vrei? Eu îți voi scrie din ultimii 25 de ani din viața Constanței Hodoș, dar numai despre suferințele ei“.

Am tot amânat răspunsul meu doamnei Cernătescu; nădăjduesc să dau întristatei fiice o cât de slabă mână de ajutor pentru o realizare atât de frumoasă.

La Câmpina, în clipele noastre pierdute în convorbiri de tot felul, scriitoarea mi-a povestit multe din trecutul ei. Prima dată a fost căsătorită cu Mircu, tatăl redactorului ziarului „Viitorul”. Soțul său era cu mult mai în vârstă decât ea și fiindcă ocupația lui era cultivarea pământului, au stat la țară, în județul Arad.

Odată, la vârsta de 30 de ani, tânăra soție venise la Arad singură după cumpărături, dar se duse și la teatru. Spectacolul a încântat-o foarte mult, încât se hotărîse să găsească mereu nou prilej de a veni la Arad, gândind să scrie și ea opere dramatice. Soțul fiind cam gelos, nu se împăca de loc cu drumurile ce le făcea ea mereu la Arad și într-o bună zi nu mai îngădui soției sale „nebuneasca idee” de a tot părăsi casa de la țară pentru Arad. În nesocotința lui, poate în egoismul lui, zmulgea credințioasei sale tovarășe o plăcere recreatoare în monotonia vieții de țară, plăcerea atât de necesară unui suflet primitiv de frumos. Sinceră, drăgăstoasă, ea a insistat mult, l-a rugat cu lacrimi ca un copil, căruia i se deșteaptă ființa în fața noutății. El n'a înțeles-o și o împlădă hotărît ca niciodată să nu mai plece la Arad. Dar ea, mai voluntară decât și-ar fi putut-o închipui, îl părăsi pentru totdeauna. Cu pușinii bani ce avea la îndemână, se îndreptă către Sibiu. Luă cu chirie două camere mobilate, una o ocupă ea, iar a doua o subînchirie lui Russu—Șirianu. Nu după mult timp tânărul avocat, care era cu patru ani mai mic decât proprietăreasa sa, se îndrăgosti de ea. O puternică legătură se stabili între amândoi. O fetiță cu numele Lelița a confirmat dragostea lor. Prins mereu în vătejul luptelor politice din Ardeal, avocatul tată tot târăgănea ziua căsătoriei legitime. Și numai când se anunță sosirea celui de al doilea copil, formele cerute de legile sociale au fost îndeplinite. O adevărată bucurie a fost pentru familie prezența între membrii ei a unui băiat. Părea că fericirea să-i fi protejat, dar norii întunecoși începură să apară. Închisoarea dela Seghedin prindea mereu în celulele ei pe șeful familiei, care lăsa multă vreme familia acasă, așa că lipsurile de tot felul și întristarea începură să-și facă joțul. Fire aprinsă, în lupta dărză ce o ducea pentru apărarea drepturilor Românilor, Russu—Șirianu la fel apărea și față de sexul slab: era savins în viață numai de... femeie. Slăbiciune, ce noi i-am ierta-o, dar sensibilitatea soției nu putea suporta jignirile soțului, pe care-l socotea atât de vinovat, abătându-se prea mult dela îndatoririle familiare. Indurerată peste măsură, nu-l putea aproba conduita și

fără șovăire, îl părăsi, după cum voi mai aminti mai jos. Se îngrijă de creșterea copiilor săi. Era mulțumită de roadele bune ce le culegea. Fiul său Mircea a devenit doctorul în drept dela Paris, apreciat de mulți bărbați luminați ai Franței, care i-au acordat curând o amicitie. Fără a mai lăuda pe fiică, între mamă și fiu se stabilise o afinitate delicată. Din depărtare sau de lângă ea, fiul își îndemna mama să abă întotdeauna multă grijă pentru ființa ei întreagă. Eminența lui fiu muri tânăr și pe mamă-sa o lăsă în valuri de disperare. Lipsa lui n'a putut-o falocui nimeni niciodată.

De atunci îmbrăcămintea ei era închisă, rochiile de culoare neagră, uneori garnisite cu ceva alb.

Păstrătoare memoriei iubitului său fiu, voi să-i asculte îndemnul. Incepu să cerceteze moda și-și înnegri șuvițele albe, iar părul îl reteză la fel cu toate cochetele. În acțiunile ei p a r e a urmărită de spiritul lui Mircea atât de cultivat și energic. Incepu să se intereseze de aproape de literatură, punând aripi condelui-lui său.

Uitând parcă de ale sale frământări și împărtășind mult și adânc necazurile compatrioților săi subjugăți și însemnând diferitele întâmplări personale și ale cunoștințelor sale, a găsit astfel destule surse bogate de inspirație, bune pentru alcătuiri de volume. Ea le-a făcut să apară, fie tipărite de Casa Școalelor, fie de vreo editură, sau pe contul său propriu.

La Câmpina am îndemnat-o să scrie piese într'un act pentru a fi jucate la șezători de școlărițele mele dela liceu.

Nu așteptă mult și cu suflet deschis se apucă imediat de lucru. Atunci plecarea ei se amâna până după terminarea piesei, ale căror subiecte uneori i le sugeram eu. O lăsam acasă, ca în lipsa mea să scrie cinci—șase scene. Se supunea, modestă și ascultătoare ca o elevă bună. Ea colabora cu școala, scria înțeleghătoare lucruri pentru tineret, contribuia la educarea lui.

Îmi cerea mulțumită și emoționată ceea ce scrisese. Îmi îngăduia să-i cer schimbări, adaus de scene sau renunțări la unele părți și o făcea bucuros, fără vreo împotrivire. Mi îi revedea piesa scrisă pentru școlărițe și după ce o lăsa în formă definitivă, mă săruta pe frunte și-mi mulțumea, spunându-mi: „Ţi datoroz mult, buna mea inspiratoare; ești prea aproape de copilele tale ca să le dai ce le trebuie. Cere-mi mereu să scriu pentru copii, căci îi iubesc mult și le dau cu drag ce am din sufletul meu primitiv, dar sincer”.

O lacrimă îi aluneca încet pe față, dar o ștergea în grabă și căuta să pună din nou surâs pe buze. Nu-și plângea durerile

cu zgomot și de nemulțumiri mărunte vorbea discret. Dorea mai mult să te dispună, nu prefera să fie inoportună.

De acord cu directoarea liceului de fete din Câmpina, organizasem o serbare în folosul școlii. În program am fixat pentru partea I-a „Oglinda“, piesă într-un act de C. Hodoș. Am ținut să joace autoarea în rolul mamei, iar eu în rolul fiicei; rolurile celelalte le-am distribuit de acord cu binevoitorii amatori, ce-au primit să dea concursul lor școlii. Fiecare ne-am pregătit și de câteva ori ne-am intrunit pentru repetiții. Ne achemam bineșor. La repetiția generală, C. Hodoș greșea cea mai mult; fiind foarte distrată, uita rolul, iar noi, toți d butanși, nu știam să dăm decât replicele învățate. În ziua reprezentației a mers însă mai bine, datorită suflurului bun, și ei improvizat, dar ei ne-a salvat pe toți, îndeplinindu-și rolul mai bine decât noi. Autoarea piesei a fost tot timpul atentă și ne-a dat și nouă speranțe de succes. Sala era arhiplină și fiindcă erau cam rare manifestările culturale la Câmpina înanii de după războiu, bunăvoința tuturor a fost desăvârșită.

Serbara a avut loc în ziua de 24 Martie 1923. A constatat dintr'un festival artistic. Pentru partea muzicală au dat concursul cântând la mandolină și pian, doamna și domnul Gh. Budiș, președintele Tribunalului din Câmpina; domnul inginer Percy Kleinhenn a cântat aril din flaut, iar domnișoara Nadia Radacovici a cântat cu vocea diferite bucați.

La această ocaziune C. Hodoș a fost chemată la rampă și publicul a dorit să le și vorbească. Ea a mai donat să se vândă în folosul școlii 50 de volume din „Liica iubește“, reținând pentru sine numai 30%. Le-am plasat chiar eu și s'au mai cerut încă pe alătra.

Puțini au fost aceia care au putut avea ocaziunea să admire primele încercări literare ale Constanței Hodoș; ele au rămas multă vreme în foi răvășite. Cam pe la 1890 încep unele să apară sub un pseudonim sfios (Th. Costan). În „Familia“ lui Iosif Vulcan au apărut publicate primele schițe, apoi în folletonul „Tribunei“ din Sibiu o nuvelă, «Aur», după care autoarea a scris piesa cu acelaș nume.

Dintre toate, C. Hodoș ținea mai mult la piesa „Aur“, pe care însă dl. prof. M. Dr. membru în comitetul de lectură al Teatrului Național din București, o respinse, decretând că autoarea este lipsită de talent dramatic. După multe stăruințe, „Aur“ tot a fost pus în repertoriul Teatrului Național, de asemenea și piesa „Mântuire“. Însă chiar dela primele repetiții, unul dintre actori nu se învoi cu C. Hodoș privitor la înscenare. Părea a-i fi po-

trivnic. Scriitoarea nu primi să i se facă nici o schimbare; ea își retrase piesa, iar reprezentația nu mai putea avea loc. Ea vorbea descurajată de insuccesul avut; era revoltată că Ion Gorun nu voia să stăruie să i se aprecieze opera în justa ei valoare. Odată, după ce el ceta „Aur“, întâmpină pe soția lui cu următoarea observație: „Scumpa mea, ești o gospodină excelentă și o scriitoare de talent“. Este de nedescris cu câtă indignare respinse C. Hodoș aprecierea glumeață a soțului ei.

Pe Ion Gorun (Hodoș) îl întâlni C. Hodoș în trenul ce-i ducea de la Sibiu la București. Părăsise pe Russu—Șirianu și, amărită, se destăinuia tovarășului din copilărie de infidelitatea soțului. Ion Gorun era necăsătorit; fire poetică și entuziastă, o liniști repede, incredințându-o că era necesară această despărțire și că împreună vor duce o viață bună. Russu—Șirianu muri însă și, puțin după aceea, ea se căsătorii pentru a treia oară, cu Ion Gorun. S'au înțeles de minune tot timpul conviețuirii; însă Constanța Hodoș își mai strecurase convingerea că „soțul ei era amorezat mai mult de corpul ei decât de sufletul ei“.

Prinși în mișcările culturale de tot felul din Ardealul de acum 25—30 de ani, soții Hodoș, tot timpul cât au locuit la Sibiu, și-au deschis casa. Epoca înfloritoare a Constanței Hodoș au fost cei șapte ani cât a fost directoare la „Revista noastră“. Colaboratorii care se adunau în fiecare Joi în jurul revistei erau: George Topârceanu, Ioan Minulescu, Victor Eftimiu, Zaharia Bărsan, Ilarie Chendi, I. U. Soricu, Octavian Goga, Ciucinat Pavelescu, Radu D. Rosetti, George Coșbuc, Al. Vlahuță, Elena Văcărescu, George Ranetti.

În acea zi Constanța Hodoș cetea uneori articolele pentru revistă sau asculta ceea ce i se cetea; apoi urmau recitări, muzică. Erau adunări impunătoare. Alevărat trai curat. Domnișoara Letiția fiica scriitoarei ei, se ocupa de aproape și ei i se datora succesul și zărilor din fiecare Joi. Ea alcătua programul, ea alerga în fiecare zi să înscrie pe participanți.

La Sibiu, C. Hodoș a scris romanul „Martirii“, din care se desprind pagini ce te zguduiesc și te înduioșează, când alii atât de bine oxteriorizată suferința Ardel nilor de sub jugul unguresc.

Pentru publicul mare, dar mai ales pentru copil și tineret, scriitoarea noastră s'a ded'at cu tot sufletul. S'anda, nepoata ei, are o soră mai mare, anume Rodica. În liceul de fete din Câmpina, am știut-o pe Rodica mică și rotundă ca un ghem, dar inteligentă și energică. Să deschidem „Rodica“ și vom întâlni pe nepoata atât de dragă autoarei în timpul războiului cel mare (1916—1918), sanătoasă la minte și la corp, îngrijind în timpul refugiului la Iași de mamă și de soră, amărindă bolnavă, — tatăl lipsind de lângă familie, era dus pe front. Multă minte și suflet

a găsit bunica la nepoata sa, căci o aflăm cum aducea apă, lumină, pâine, alimente și chiar medicamente pentru casă. Acum Rodica este căsătorită la Constanța și se află alături de fiica ei, Silvia. Soțul este judecător.

C. Hodoș e una din cele dintâi bune scriitoare pentru copii. Ea s'a gândit la înființarea unui teatru pentru copii cu sediul la Cluj vara și iarna la București.

Mi-a propus să mă asociez și eu la această înfăptuire. Nici nu se pot găsi cuvinte potrivite pentru sublima ei idee. Am îmbrățișat cu toată căldura inițiativa ei, însă m'am gândit o clipă și la realizarea practică : banii.

N'am îndrăznit s'o încurajez prea mult, mai ales că o obse-
seda acest gând. Nu ne mai întâlneam, căci eu părăsisem Câmpina și mă stabilisem la Craiova. După o despărțire de doi ani, C. Hodoș a venit la Craiova. Cunoștea aci pe Elena Farago și nici pe ea nu o mai văzuse de mult. A venit pe la mine cu Coca Farago să mă găsească acum gospodină și mamă. Nu se bucura de loc când îi anunșam vestea logodnii mele. „Refuză logodnicul și vino cu mine la Cluj să înființăm teatrul de copii“, îmi spuse atunci scriitoarea.

În timpul acela de vis, în calitatea mea de logodnică, sfatul ei mă indispușe și aceasta pentru prima dată în tot timpul întâlnirilor noastre. De pe buze îmi pieri surâsul și o imensă părere de rău mă ameți. Nu mă așteptam la o desaprobară din partea Constanței Hodoș.

La Craiova, ea mi-a reînnoit propunerea în chestiunea teatrului de copii. Și acum, ca și la Câmpina, n'am putut să-i dau nici o speranță în colaborarea mea. Sunt enorme cheltueli materiale și numai statul sau vreo inițiativă particulară cu fonduri ar putea înfăptui această măreață operă : Teatrul pentru copii și tineret.

Nu aveam nici o putere să o convertesc pe Constanța Hodoș, de a renunța la acest gând, deși primeam planul ei ca o inițiativă impunătoare și o socoteam absolut necesară.

Scriitoarea noastră nu avea multă școală, nu făcuse nici un fel de studii speciale. Cerceta, ceea, se interesa. Își avea originalitatea ei. Cu un cuvânt cald, cucerea repede, pe nesimțite. Avea o fire bună, poetică și foarte sensibilă. Nu dorea să supere pe nimeni.

Așa am cunoscut-o pe Constanța Hodoș. Pe lângă stima ce-i purtam, îmi era și dragă.

Nu mă pot obișnui deloc cu gândul că nu mai este printre noi și că ne-a părăsit pentru totdeauna.

Și era doar în obiceiul ei să plece...

Margareta BUDĂLĂNESCU

CONSTANȚA HODOȘ

S'a stins scriitoarea Constanța Hodoș. Prin moartea ei, scrisul înseamnă un doliu la capitolul marilor energii românești. Alături de soțul ei, Ion Gorun, în cimitirul Sfintei Vineri, a închis pentru vecie o puternică voință și o mare simțire.

Așa cum am cunoscut-o pe Constanța Hodoș în ultimii ani, când cele trei sferturi de veac trecuseră peste recalitranta ei vitalitate, părerea mea de rău, îmi dă dreptul să cred că s'a frânt încă în plină putere. Mai erau în acest trup mărunț și agitat izvoare de veață, puteri creatoare așa după cum le-a cunoscut literatura noastră înainte de războiu. Era în felul ei de a vorbi, de a explica, de a caracteriza faptele și întâmplările zilei, o surprinzătoare energie spirituală. O voinicie pe care n'o puteau explica în nici un fel cei șaptezeci și patru de ani ai scriitoarei. Dacă întâmplarea ar fi făcut să nu fii de față să-i vezi adâncile rețele ale vârstei, sau cununa cărunță dela tâmple și să auzi numai energia și entuziasmul cuvântului, ai fi putut crede că acolo vorbește o femeie în plină putere de viață și limpiditățile cele mai curate ale gândului pregnant, logic și excepțional de distinct. Boala însă care-și întindea firele în organismul ie slăbit de vârstă, a biruit elanul gândului. A ingenunch'at-o în această primăvară ca o firească coincidență a întregii sale vieți.

Născută în țara Moșilor, în epica atmosferă a luptelor naționale de acolo, cu viziunea rătăcitorului Avram Iancu în pupilele ei clare și cercetătoare de copil, a păstrat în toată ființa ei acea energie metalică, caracteristică acestui ținut.

Ca pentru toată generația aceluși timp, și pentru Constanța Hodoș, problema literară s'a pus cu toate impulsurile timpului. Pentru ea însă mai greu, tocmai prin fap-

tul că era femeie. Tocmai prin faptul că și atunci, ca și acum, plutea acel prejudiciu de profesune care făcea ca toate eforturile feminine să nu fie interpretate în justa lor valoare. Dar energia și mai ales talentul Constanței Hodoș au învins. De lănașă apare în publicistică cu încrederea pe care i-o dădeau simțirea și tezaurul de legendă al unui ținut, pe care-l cunoștea, nu cu lentila cercetătorului ocazional, ci cu viața ei, ce venea ca o firească prelungire din alb'a unor istorice frământări. Pentru ea, Tara Moșilor nu era un capitol de arheologie literară, era fluxul viu de simțire pe care-l incorporase cu nașterea și copilăria ei. Deaceea romanul „Martirii”, publicat în editura „Minerva” dinainte de războiu, înainte de a fi o frescă istorică demonstrativă, a mișcărilor dela 1848, este o evocare vie a vieții colective, necunoscută de manuale și care se integra între datele istorice pe care le înregistra scriitoarea, cu o putere de sugestie pe care numai Constanța Hodoș, reprezentanta acestui ținut și acestei lumi, putea s-o facă.

Asfel, o găsim pe scriitoare trecută în regat, după o intensă activitate de presă la Arad, cu legiunea de scriitori cari au pregătit atmosfera pentru intrarea în războiu. Aducea în mijlocul acestor tineri de înălțător entuziasm și de valoroase calități spirituale, certitudinea că întreg asentimentul Ardealului este de partea lor. Era o reprezentanță completă cu toată expresiunea de gând și simțire a provinciei. Din această atmosferă au ieșit apoi volumele de nuvele ale Constanței Hodoș: „Spre Fericire” și „Departate de lume”, precum și teatrul „Aur” și „Mântuire”, opere ce au cunoscut largi succese de opinie publică și au conturat și mai mult originala personalitate a scriitoarei. Din aceeași familie a romanului „Martirii”, Constanța Hodoș a scris mai târziu drama „Caterina Varga”, care ca un pios act de recunoștință pentru întreaga această activitate, cât și pentru puternica notă românească ce este cuprinsă în această piesă,

Teatrul Național este dator să o reprezinte. Sunt acolo momente de sugestive frământări naționale, de eroism și tenacități omenești, care prin reprezentarea lor ar putea constitui un elocvent exemplu de pedagogie românească. Scriitoarele române, într-o comună acțiune cu scriitorii, ar trebui să ceară teatrului ca pentru stagiunea care vine, să fie înscrisă și această piesă istorică în repertoriul Naționalului. Pentru viața de azi, pentru tineret, piesa *Constanței Hodoș* ar constitui un real sentiment al trecutului nostru național.

Dintr-o privire de ansamblu peste întreaga operă a *Constanței Hodoș*, se desprind două linii distincte: în primul rând linia națională, a evocărilor istorice și a sentimentului cu care și-a creat eroii, în al doilea; atmosfera de seninătate morală în care a luat ființă opera.

Pentru scrisul de azi, onestitatea de scriitoare pe care *Constanța Hodoș* a pus-o la pedestalul creațiilor sale poate să constituie un exemplu pentru întreaga literatură actuală. A fost o scriitoare obsedată de gând și literă. Și a pus în taina ei toate puterile sufletești și a servit-o ca pe un înalt cult al vieții. Deaceia până în ultimul timp a rămas cu acea strălucire sufletească, cu acel miraj al creației definitive, ce nu i-au dat liniște o clipă. Cu câteva luni înainte de sfârșit, am putut să ascult acea vibrație entuziastă, caracteristică ei, oridecâteori vorbea de literatură, ceea ce mă făcea să înțeleg mai ușor, tot misterul care a mânat scriitorii de ieri în cuceririle himerice ale lor.

Nu era o blazare pedantă și obligatorie, cum se observă în confesiunile literare ale generației de azi. Era un elan, o pornire generoasă și romantică, către imperiul gândului creator.

Pentru acest fapt, mintea mea s'a oprit o clipă peste înfăptuirea literară a *Constanței Hodoș* și am rupt o creangă de gând trist peste mormântul proaspăt ce a cuprins în taina lui eternă o energie, o minte și un real talent românesc.

Dimitrie CIUREZU

DIN ACELAȘ SANGE

V.

— Ai fost Duminică la Vața?

— Nu.

— Păcat. Ai pierdut mult.

Și zărăndeanul, iubitor de petrecere, regretă multă vreme Duminica în care nu s'a putut duce la Vața.

Avea un farmec deosebit acest locșor de băi, dintre Hălmațiu și Baia de Criș. Se aduna lumea aici din toată Hunedoara, din țara Hațegului și din țara Abrudului. Desișurile albe de mesteacăn, aleiele de plop, tufișurile de aluni se umpleau de lume și de răsunetul veseliei.

Protopopul Bistreanu își ducea fata în fiecare Duminică la Vața. Și Iuliana era întotdeauna regina petrecerilor, sărbătorită și alintată de toată lumea.

Protopopul nu putea să stea cu mânele în sân. Își alegea un ginere.

După al treilea bal din Vața, Iuliana avea acum doi pețitori.

Amândoi erau avocați deopotrivă tineri, buni, distinșii Protopopul îl alegea pe acela care se potrivea mai bine cu planurile lui. Iuliana îi refuză pe amândoi.

— Prea te grăbești să te scapi de mine, tată, îi zise ea, și în râsul ei se amesteca o durere ascunsă pe care nu cuteza s'o dea pe față.

Protopopul rămase incurcat. Să stăruiască, cu poruncă aspră, cu sila?

Nu se îndura. Și apoi își zicea, că oricum, tot mai avea încă vreme.

Și urmă s'o poarte pe la balurile din Vața și de prin prejur.

Așa trecură trei ani. Iuliana era din ce în ce mai în floare, mai sărbătorită și avea din ce în ce mai mulți pețitori.

Dela o vreme, protopopul își pierdu răbdarea.

— Alege odată! îi zise el într'o zi răstif. Doar nu vrei să rămâi fată bătrână? Ori ce vrei? Aștepți vr'un baron, vr'un grof, vr'un prinț? Ce vrei?

O privi aspru; prin ochii lui rotunzi, bulbucați, trecu o flacăra de mânie neîndurată.

Iuliana se ridică în picioare, pătrunsă până în inimă de privirea aceea. Era albă ca varul și părea mai înaltă ca de obicei.

— Să-ți spun, tată?

— Firește, ca să-mi spui. Pe cine aștepți? Și iar o privi în față crud, crud, stăruitor.

— Bine, îți voi spune, zise ea încet, solemn, ca și când s'ar fi hotărît la un lucru nechibzuit de mare.

VI.

— Mi-e drag, tată... tare drag... Poți să mă ții aici închisă toată viața și tot nu vei auzi din gura mea altă vorbă. Il vreau pe el și nu-mi trebuie altul... Nu pot, tată! Mă chinuiești în zadar!

Iuliana pătimașă, roșie de plâns, își frângea mâinile. Protopopul trecea repede pe dinaintea ei, ferindu-se să nu-l atingă pe mână. Pe urmă căzu istovit pe un scaun. Rămase câțva timp cu ochii fixați într'un colț al odăii, apoi începu să râdă cu un hohot sinistru, batjocoritor.

— Costi!.. — auzi frate, — Costi!..

Și iarăși râse ascuzându-și fața în mâni.

Iuliana se apropie încet și se lăsă în genunchi lângă el.

— Tată... dragă tată... Dece ești tu așa?... Tu nu înțelegi și e rău că nu vrei să m'ascuți... Costi nu e cum crezi tu; e bun, e cuminte și...

Protopopul scrâșni din dinți.

— Mai bine te omor! strigă el îmbrâncind o și ridicându-se brusc, roșu, turbat de mânie. Auzi, Costi?! Pentru el am muncit eu, am făcut avere, casele acestea?

Nu ți-e rușine?... Nu ți-e frică de păcat? Ți-e doar și văr, văr bun, sânge din sânge!

Iuliana se ridică de jos. Ochii i se împăinjeniră și toate se întunecară în mintea ei.

Cum, nu era chip să răzbească la inima acestui om neîndurat?... Și omul acesta care nu voia să o înțeleagă, care o respingea dela sine, era tatăl ei? El, care o chinuia, o pedepsea pentru cea mai frumoasă fericire a ei...

Când ridică ochii în sus și privi aiurită în jur, Iuliane i se păru că nu mai e acasă la ea... Parcă ar fi fost aruncată în mijlocul unei pustietăți imense... Și pare că omul care sta înaintea ei și se uita la ea cu ochii înroșiți, cu pumnii încleștați, nu mai era decât un dușman rău, un dușman de moarte, o fiară gata să o sfâșie...

Se clătină, gata să cadă de pe picioare.

Protopopul se mai domoli.

-- O să-ți treacă, o să-ți vină m'ntea la loc, mai murmură el în barbă.

Apoi o lăsă singură.

Iuliana încuiè ușa în urma lui, — și căzu iar în genunchi.

Chipul măsii, moartă și uifată de mult, îi veni acum iar în minte.

— Mamă! strigă înneacă în plâns, — vino de mă scapă... Spune-mi ce să fac? Ori vino de mă i-a cu tine!

Dar chemarea ei răsună în pustiu. Țipetele durerii nu găsesc răsunet în lumea aceea depărtată, unde-i veșnică pace și tăcere, tăcere... Cine să mai creadă că este acolo o altă lume, o altă viață, când sufletul mamei nu trimete nici o mângâere copilei desperate? Ce fel de putere a științei ar putea readuce pe pământ spiritul unui mort, când nu vine mama la chemarea chinuită a unui copil nenorocit?...

VII.

Ghemuită cât e ziua, într'un colț de canapea, Iuliana stătea mută, pierdută, în gânduri. Tatăl ei o ținea închisă și o păzea să nu se poată întâlni cu Costi... Lar și goni din oraș, dar nu se îndură de sora sa Macrina, care mereu îi așine calea, cu plânsetele ei.

— Ia, doi copii, fără de noroc, el fără tată, ea fără mamă, nu-i mai oropsi și d-ta! Iartă-i, iartă-i, că și Dumnezeu iartă!...

Avea dreptate soru-sa. Apoi, lumea, orașul întreg ar vorbi de ei.

Nu. Costi să rămână la slujba lui. Unde mai găseau Hălmăgenii așa cântăreț? Iar Iuliana trebuia să se mărite. Cum, nu era el destul om să poruncească la doi copii nebuni?

În capul Iulianei clocoteau, cu un bubuit sinistru, poruncirile acestea: Să se stăpânească! Să-și învingă firea pălimesă! Răutatea încăpățânată! Apoi o lua cu bișorul.

El este tatăl ei, și nu-l om rău, nici aspru, o lasă să-și aleagă pe cine vrea, numai să fie învățat, om de frunte, așa cum se cuvine unei fete de protopop.

Iuliana îl privea înfricoșată — cum se uita cănărașul din colivie la mâinile ei când voia să-l prindă de aripi... Doamne! dar nu era nici o scăpare din încleștarea aceasta?

Fie! Însfârșit, trebuia să se îplinească soarta ei, fatală! Doar nu va sta toată viața ei aci între patru ziduri? Și apoi putea ea oare să ia pe sufletul ei blestemul tatălui ei, osânda lumii întregi?... Da, n'avea altă cale! Trebuia să se supună.

Dar dece ochii ei se umplură de lacrimi, de ce țipă în sufletul ei un glas puternic, sfâșietor de trist:

— Costi!

Și se ridică turbată ca un vifor și se zgudui toată, cât se făcuse de firavă și subțirică din mândră și voi-

nică ce fusese! Iși frângea mâinile și hohotea nepotolită, în spasmi, cum plânge și se frânge copăcelul în vijelie.

Ochii istoviți priveau la câmpul verde care se întindea larg și luminos înaintea ferestrei sale deschise... Acolo era lumea mare și frumoasă!

Se întoarse la colivia micului ei cănăraș, cuprinsă de milă și deschise ușa înch' sorii lui... Păsărica ieși încet, uimită de libertate și se așază gânditoare pe o creangă de saleâm.

Ah! dacă ar putea fi și ea liberă astfel!

Și iarăși căzu ghemuită, înneacă în lacrimi.

Așa o găsi bătrâna căpitană, care veni la chemarea protopopului să o cuminească.

Când o văzu buna femeie așa de palidă, și desperată, fresări dureros.

Iuliana căzu în brațele ei și plânsesă amândouă mult, fără cuvinte.

— Nu, nu dragă, nu se poate ceace vrei tu, încep în sfârșit bătrâna, găsindu și graiul. Il iubești. Da, dar crede-mă, nu ne ferește nici împlinirea celor mai vii dorințe, când ele cer jertfe prea mari... Pe tatăl tău nu-l vei putea îndupleca. Prea mult a trăit hrănind alte visuri pentru viitorul tău... Unde vei ajunge?

Iuliana nu răspunse.

— Vezi, singură nu știi. Ești tânără și nu cunoști viața. Tu nu știi că nu este nici o dragoste fericită fără binecuvântarea părintească... Fericirea e așa de rară pe acest pământ. Ce, nu crezi?... O, câte pilde așa putea să-ți dau! Mulți cari se iau așa, din dragoste nehibzuită, peste pușin se scârbesc ei singuri de pornirea lor egoistă, nebună. Vin greutățile vieții. Peste câțiva ani, acei cari s'au iubit cu mai multă patimă se înșeală, se despart, se sfâșie cu ură... O, nu-i vrednică nici o pasiune tinerească să măhnești pentru ea pe un părinte! Renunță, fetița mea, renunță!

Iuliana o ascultă palidă și supusă.

— Așa, draga mea, fii cuminte. Uite, și eu am iubit cu pasiune pe bărbatul meu și nu mi-a fost viața bună... Sunt a'ălea altele patimi care dau mai târziu năvală, peste gingășiile tinereții... Copleșesc florile inimilor noastre, le strivesc, le veștejesc.. E așa, fii tare, învinge-te pe tine însăși... Conștiința puterii și mândria învingerii, este și ea o mare fericire !.. Halde, șterge-ți ochii și supune-te voinței tatălui tău! În aceeași seară, protopopul își îmbrățișa fata, mulțumit, radios.

Căpităneasa își ștergea întruna ochii și ruga pe Bistreanu să lase fata la Arad măcar câteva zile. Dar el, apucat de o dragoste exagerată, nu voia să se mai despartă nici o clipă de copila lui.

Iuliana, ceva mai palidă și mai blândă, dar nu mai puțin frumoasă, reapăru în mijlocul balurilor și petrecerilor.

(va urma)

Constanța HODOȘ

F L O R I / C I D E U M A I U

La evanghelia iubirii
Mă 'nlănțuiește amintirea
Și 'n file vechi, demult uitate,
Trăiesc din nou dumnezeirea;
Se infiripă 'n al meu suflet
Tot farmecul făpturii tale
Din care simt din nou, aproape,
Parfum de veștede petale.

Peste mormântul meu de visuri
Răsar sfoase foricele
Și'n stropii lor curați de rouă
Văd lacrimile dragii mele;
Dar când să le sărut cu sete
Un glas sibilic mă 'nfioară:
Au fost cândva mărgăritare,
Dar cioclul iimp le îngropă.

Elie MĂGEANU

SERENADĂ

Senin e cerul... Noaptea-i parfumată
De când te-aștept în locul tăinuit.
De când te-aștept!... O, vino, te arată,
Căci, nu vezi tu?, e ceasul de iubit.
Vino!

Noaptea la fereastră 'n șoapte-ți cântă :
„Vino! E-ora sfântă!”

Stăpâna mea, tu n'auzi cum te cheamă
Iubirea mea, din umbră 'ncetisor?
Și nu simți tu, sfios, cum se destramă
În taina din odaie-ți, al meu dor!
Vino!

Noaptea la fereastră 'n șoapte-ți cântă :
„Vino! E-ora sfântă!”

E albă luna... Noaptea-i argintată
Și-i numai vis și dor iubirea mea...
Vin 'de oglindește fericirea mi toată
În ochii-ți cu priviri de catifea...
Vino!

Noaptea la fereastră 'n șoapte-ți cântă :
„Vino! E ora sfântă!”

ARIPĂ FRÂNTE

Cât aș fi vrut să zbor, să mă avânt
Mai sus, mai sus, spre culmile senine,
Să mă înalț, plutind, de pe pământ,
Cu tot ce-aveam mai ideal în mine...

Dar, amăgit de-un glas înșelător,
M'am prăbușit din mersul către soare :
Biet flutur cu aripa arsă'n zbor
De para unui muc de lumânare...

Virgil N. DUICULESCU

VISUL UNUI REGE

Sunt rege.
Voința mea e sfântă;
Și nimeni nu cuvântă
În contra unui rege.

Domnesc peste o țară
Întinsă cât pământul,
Și am norod cât praful
Ce-l răscolește vântul
În zilele de vară.

Grădini surâzătoare
În hoină de verdeață,
În mână cu buchete
De flori mirositoare,
Se-apleacă să mă'mble
Spre setea de veață.

Palatele de aur
Și-aprind a lor comoară
În soarele de Maiu
În fund, păduri de laur,
Și murmur de vioară
Și cântece de nalu.

Femei cu ochi de câmpuri
Și trupul de ivoriu,
Dansează ireale
Sub umbra de smochin.
În părul iluzoriu
Și-au pus podosbe fluturi,
Și-și leagănă în șale
Bejiile de vin.

Statui multicolore
În peșteri de smară'de,
Se scaldă în avuzuri
Sculplate'n mărgărint;
În jurul lor nelade

Se'ntind uluitoare,
Încununându-și sânii
Cu florile de mirt.

Ciocnesc de cruci paharul,
În lumea fără cameni,
Și viața mi-o cuprir de
Edenul făr'de glas.
În haina fericirii
Imi beau aprins nectarul,
Și simt cum mă desprinde
Din ultimul popas...

Un sunct lung se-aude
Din trâmbiți de camee,
Ce ocolește raiul
Pe pajiștea de crîn,
Și colindând alee
Pe argintate unde,
Și'ntipărește graiul
La el sub baldachin.

Monahul se deșteaptă
Din calea-i visătoare,
Și-așteaptă să cuvânte
Înalții-i slujitori,
De ce fără'ndurare
Cu trâmbițe l frământă,
Când este-așa de dulce
Să cugeți între flori...

O poartă se deschide
Din lacăt de rubine,
Lăsându-i loc să treacă
Doi soli împurpurați
În calea lor covoare
Din raze împletite,
Și umbră de dăbravă
Din flamuri de'mpărăți.

Ajunși la baldachinul
Băiut în nestemate,
In care se răsfăță
Al țării domnitor,
Pe trepte sidefate
Iși prosternează trupul,
Și umiliți așteaptă
Un semn liberator.

Monarhul se ridică,
Iși prinde sceptoru'n mână,
Și cu un g'as de tunet
Întreabă pe cei doi:
„Voi soli fără de odihnă,
Voi soli fără de frică,
Din lungul vostru umblet
Cu ce-ați venit la noi?”

„Mărite craiu!.. Stăpâne!”
Grăi declamator
Un sol, dintre cei doi.
„Venim s'aducem știrea,
Că pașnicul popor
Și-a rupt zăgazul minții
Și pentru mâine'n zori
El ț'a jurat pieirea“...

„S'a răsculat poporul?”

„Aceasta-i adevărul“ ...
Vorbește tu, bătrâne,
Cu chipul ca un mag;
Cu vorba-ți înțeleaptă,
Al veștilor șireag“...

„Mărite craiu!.. Stăpâne!”
Ți-a spus ce te așteaptă
In zorile de mâine...

Poporul în răscoală
I-aproape ca turbat;
Distruge tot în cale“...
Grăi și celălalt...

„Și-armata mea, armata?”

„Armata a luptat...
O parte-a fost înfrântă,
O parte-a dezertat“...

„Această răsmeriță
E-aproape un mister...
Ce vor ei dela mine,
Ce cer?”

Ambii soli în cor:

Cer pâine...

Monarhul:

Cer pâine?

Ambii soli în cor:

Cer pâine, da, stăpâne!

S'a așezat pe tronul
Aducător de moarte,
Și gândul se aprinde
Cu flăcări de vulcan.
Din marea de păcate
De-abia zărește țărnul,
Și oricât s'ar întinde
N'ajunge la liman.

Se face o tăcere
Profundă și părtașă
A vremilor crescute
In rodul pământean.
Monarhul vrea să strige,
Dar simte cu durere
Că forțele-i slăbite
S'ar mai trudi în van...

Iși vede'n față soarta
Urzită de-a lui mână,

Și simte o muștrare
În cugetu-i trezit,
Ar vrea ca din țărână
Să-și mai refacă viața...
Din glia'ncepătoare
Alt fel ar fi clădit..

Apoi cu pas sibilic
Se'ndreapță spre palate,
Ducându-și întristarea
În inima-i de mort.
Pe treptele scăldate
Într'un apus idilic,
Se'ntoarce cu privirea
Spre al vieții tort.

Cu voce-aproape slinsă
Rostește fără rânduri,
Cuvinte coplesite
De-al vaierului dor;
Privindu-și în amurguri
Viața sa învinsă,
În liturghii bacante
Și'n crez rătăcitor...

Împleticindu-și pașii
Dispare'ntre coloane,
Care-l înghit asemeni
Unui cavou deschis.
În urma lui — liane —
Privesc enoriașii,
Cum murmură ectenii
Față de cel proscris..

Adoarme'ncet decorul
În noaptea care vine,
Și pacea se întinde
În val înșelător.
Din depărtări senine
Răsare Orionul,
Și'ncepe să colinde
Al liniștei flor.

Făclii miștade
Se'mprăstie'n azurul
Târziu ca două plete
De munte'mbătrânit.
Din raza lor futorul
Desfășură'n cascade
Suavele vignete
În palid colorit.

Uitând de sine luna
Coboară în spre ape,
Și'n gândul ei de ghiață
Se bucură cu'n mit:
De n'ar fi ea, nici soare,
Nici stele, cu lumina,
Ce s'ar mai face'n viață
Pământul eremit?

Din depărtări ascunse
În halnă viorie,
Pornește să ne-ajungă
Veșta tuturor.
Se uită în chilie
La focurile stinse,
Și intră să le-aprindă
Cu suflu incolor.

Fereastra încrustată
În perle și odoare,
Desface orice rază
În alte multe mii.
Din casa fără soare
Cu minte'ntunecată,
Spre ziduri el veghează
În zorii arămii.

Aude'n depărtare
Cântări și vole bună,
Și zgomot ce'nșioară
Un suflet rătăcit.
Se zbate și-și adună
Cumplita-i desperare,

Și'ncearcă de-și măsoară
Clipita-i de trăit...

Mulțimile cât marea
Se-apropie de ziduri
Cu vorbe-amestecate
Ca'n vechiul Vavilon,
Purlând cu ea simboluri
Că astăzi izbăvirea
Atâtor suferințe,
Va dărâma un tron...

Troznește 'ncheietura
La porțile pompoase,
În uregan de piepturi
Călițe de nevoi.
Cu uitături setoase
În care arde ura,
Își cată a lor drepturi
Cel nemâncași și goi.

Au năvălit în curte
Cuprinși de nebunie,
Zdrobind cu ne'ndurare
Podoabe și statui.
Impinși de felonie
Delirul îi cuprinde,
Și-amestecă'n vârtoare
Un strigăt: Moarte lui!

Într'un lorent de patimi
Cutreieră grădina
Cu glasuri destrămate
Și pline de blestem,
Norodul cu pornirea
De-a răvăși din datini,
Vermine 'nfumurate,

Din necuratul ghem.

În hohote barbare
Ridică eșafodul,
Unealtă pentru moartea
Monarhului tron...
Adulmecând izvodul
Petrecerilor, cântă,
Cântările din cartea
Cea scumpă lui Satan.

Au înălțat isprava
Ce-arată în crepusul
Victoria Dreptății
Ce azi s'a intrupet;
Și răscolind tumultul
Ce-și ciocotește lava,
În chiot fug cu toții
Pe trepte, în pa'al...

Monarhul se deșteaptă
Din somnu-i furtunatic
Cuprins de'nfiiorarea
Aprinsului calvar.
În gându-i de jăratie
Nehotărit, așteaptă,
Să'nceapă înseilarea
Bizarului coșmar.

O ultimă sfortare
Și iață-l la fereastră
Șcrutând cu'nfrigurare
Spre orizontul mat.
Grădina e sihastră,
Și liniștea e mare...
Buimac de fământare
Șoplește: am visat...

Ioan I. POPA

SZEGÉNY VAGYOK!

Nuvelă de DEM. PAND. POPESCU

Frunza prinsese bine a văduvi copacii. Cerul tot innourat.

Sosisem la Deva cu vr'o două luni înainte — către sfârșitul verii.

Din prima zi, începusem ocolul potecilor scobite în jurul masivului stâncos, de pe a cărui creastă ruinele Cetății domină oglinda vie a Mureșului.

Am cules și eu, pe cât mi-a fost cu putință, multe amănunte despre istoricul Cetății Deva, dar nu toate de crezut... S'ar fi dibuit — se spune — urme preistorice în preajma ei și chiar spre Turdaș, mai încoace de Oăștie; iar vâna uriașă a Mureșului ar fi conturat odinioară piciorul de răsărit al muntelui, cam pe unde fiinjează astăzi cazărmile,

Sub cetate, mai dăinuiește castelul Principelui *Bethlen Gábor*, pus pe tronul Transilvaniei la 1613 cu stăruința Turcilor.

Castelul acesta, aproape ruinat, prezintă încă mare interes ca arhitectură, mai ales Vatra cu armele principare. Es'e înconjurat de un parc mareț, orânduit pentru preumblare, dar în viemurile mai vechi parcul acesta deservea pentru vânătoare de cerbi și fazani.

Romanii dădură piept cu o puternică înălțitură dacică și zdrobind o, înălțară pe acest dinte stâncos un castru.

Mai târziu a fost clădită o cetate cu ziduri și creneluri, dar nu se știe cine să fi schimbat în fortăreață castrul de pe *Deci Dava*.

A fost spre ajutor tuturor aceluia, cari cutezau să pânire durabilă pe gl'a transilvană.

Puhoiul semilunii, cel ce a cutropit și robii indesețul chiar Țara ungurească, începând pela 1525, a folosit-o deopotrivă.

Au înfruntat-o piepturile și coasele Valahilor transcarpatini, când cu răsmerița dela 1784, sub căpeteniile Horia, Cloșca și Crișan. Iureș de foc și moarte împrăștiară atunci iobagii asupra Devei, căci în ea cuibăriseră nemeșii asupritori.

Se știe că Românii, coborînd pîsurile sterpe ale munților Apuseni, ridicară tabără de cealaltă parte a Mureșului, întărind valea întinsă cu baricade primitive de crăci, căruțe și pietroaie, cărate de copii și femei din valurile stîlcoase apropiate, iar în noaptea Sfîntului Petru, la lumina sinistră a faclelor de călți și păr de cal, se năpustiră în lotci sau scînduri, plutind pe apa turburată de ploi, până ajunseră, înfîrșit, de se cățără ră pe burta verșantului abrupt și păduros, în preajma căruia șoseaua ce duce la Brad face cotul, pe care se găsește izvor de apă sărată.

La '48 zidurile gemeau de unguri, iar pe crestele dispre miazăzi se rînduiau armii crăiești austriace.

Ungurii țineau piept cu cerbicie, improșcând prin creneluri și forfolind prin bolțile subterane.

Câteva ghiulele nemțești, frase din plin, făcură să bubuie magazia ungarilor, cu muniție cu tot, grămădită în aripa cilindrică, ce se mai vede și astăzi...

Cernea o ploaie măruntă.

Dinspre Mureș, șiruri, șiruri, șuierau săgeți de vînt rece, smulgând frunza arămie.

O luai în grabă, rotind cărările muntelui; colii pe cea nordică și iată-mă la Sfinții de piatră, în fața cărora — așa cum văzui mai tîrziu — călugării franciscani din mănăstirea catolică, zidită la 1674 și reinnoită nu cu mult înainte de izbucnirea marelui războiu al popoarelor — întrețin o lumină roșiatică, începând cu lăsarea Postului cel mare și până la Înviere.

Sarcina acestei pioase îndeletniciri revine aceluiaș credincios. El o aprinde în amurg și o slinge în zori.

Lumina pîlpâie blînd și domoală spre amintirea

Calvarului Mântuitorului.

Ridicai potecile pietroase și, dibuind printre ruini, iată-mă în mijlocul asemănător unor vestigii de arenă romană.

Poposii în fața cavoului cu porți de grății și privii mormântul în care odihnește *Ferez Davd*.

Se spune că acest martir al credinței unitariene a fost închis în acea catacombă, drept pedeapsă pentru gândul lui despre Dumnezeu și aci a pierit de foame și ger.

Până curând, mormântul său fusese dat cu totul uitării. Doar câțiva liniari mai avusese grijă să-și lase numele cu cretă și cărbune pe zidurile umede și mucegăite; dar în vremea din urmă o misiune străină a stăruit la reînnoirea cavoului, prăznuind pe martir, cu care prilej a fixat la intrare o placă de marmoră neagră, scrisă auriu în limbile română, maghiară și engleză, spre veșnică amintire a mucenicului.

Mă cățărui pe lângă ziduri și, croind o potecă doinică, mai deadreptul spre bolta care descoperă poarta principală a cetății, curiozitatea mă împinse către gura unei hrube cu ieșire spre apus.

Incetase ploaia.

Înăuntru pătrundea un mănunchi de raze roșii, săgetând buchetul norilor aurii și verzui ce se risipeau către asfințit.

Parcă ar fi un trosnet de vreascuri strivite, ceva nelămurit. Un răcnet, un horcăit, ceva sforăit omenesc.

Ce să fie?

Zgomotul ieșea dintr'o beznă.

Mă cuprinse teamă. Incepui să tremur. Pierdui stăpânirea.

Să fug nu-mi veni în minte, dar nici n'aș fi avut puterea.

Rămân pierdut locului.

Călcai în niscai cloambe uscate și par'că mă im-

pedecai de nu știu ce, ghemuit în beznă. Dădui în brâncii. Numai că aud un oftat prelung.

Dibuii cu palma și pipăii o foală.

Înțelesei bine că acolo trebuie să fi dormit o ființă omenească.

Buirăcit, sării pe gura hrubei și, increzător în siguranța locurilor deschise, strigai din răspuseri să mi se răspundă cine e și ce caută acolo.

Nici un răspuns: mă trăsei mai'napoi, când iată că pe gura catacombei dă să iasă un bătrân, sprijinindu-se cu un toiag.

Omul mă privi țintă și-mi întinse mâna ca spre miluire.

— „*Szegény vagy k, szegény vagyok*”! murmură el către mine. Avea ochii stinși.

Înțelesei că era un cerșetor și, fără să-i mai alăturul, i-avârl în palmă atât cât se obișnuiește pentru a milui pe cerșetor.

Bătrânul mulțumi, dar fără a exterioriza prea mult recunoștința. Întinse țoala și se lăsă greoi pe ea. Scoase din desagă o pâine mare, mare de tot, o pipăi, o mângâie, vârind-o iarăși în traistă.

Nici vorbă, un cerșetor inofensiv, rătăcit prin părțile acestea, unde, prinzându-l nevoia odihnei, s'adăpostește din pricina ploii.

Către sfârșitul lunii, un mănunchiu de zile cu cerșetari și soare blând toamnă aduna în parcul castelului Bethlen perechi și grupuri. Copilași, înfășurați în scutece colorate, agitău din cărucioare mânușițele lor albe, sub mângâierea razelor călduțe.

Sfârșisem slujba mai de vreme și o pornii prin parcul din fața palatului de justiție. Întins pe o bancă, în preajma unor trandafiri îngropați de curând, roteam privirea spre tot ceea ce desfăta lumina ochilor. Prea mult nu rămăsei locului și o pornii fără țintă pe una

*) Sunt sărac, sunt sărac!

dintre alei. Trecui pe lângă fântâna ascunsă într'un mel-dâr de pietroaie umede, acoperite de mușchi verzi. O cercetai cu băgare de seamă, când un glas rugător mă pironi locului.

Roată, lângă fântână, se înălțau plopi drepti ca niște făclii, ceruind la mijloc o poenișă.

Pe o foală îmblăntită, petecită pe dea 'ntregul, sta un bătrân, prinzându-și genunchii în brațe.

Alături, o desagă și o pâine cât toate zilele.

Era acelaș cerșetor de care mă împiedcăsese la hruba din subteranele Cetății.

Mă privi cu sfială, cerând milă.

— „Szegény vagyok, szegény vagyok“, înțelesei din glasul său.

Il vedeam bine. Era cel din hrubă, pe care-l socotisem drept o dihinie.

Un păr mare încălzit și o barbă stufoasă, ninse din belșug, încadrau un chip pe care-l privești cu smerenie.

li picurau ochii.

Privi obolul aruncat, îl înfășură cu îngrijire într'o basma roșcată, își sprijini trunchiul pe brațe și picioare, se ridică și scoase un oftat greoi.

Strânse șoala, vâri pâinea în desagă și o porni precaut pe alee, până pieri vederii mele... De mai multe ori am întâlnit pe bătrânul acesta, tot așa furișându-se printre tufe, veșnic purtând o pâine mare lângă dânsul. Mă mira, însă, faptul că bătrânul nu se arăta prin colturile unde abundă cerșetorii, iar mila primită dela mine și o ascundea într'o rezervă ciudată; dar, mai ales ne-lipsita pâine mă pune mereu pe gânduri. Nu părea un cerșetor de rând, căci era stângaci în această indeletnicire. Și-apoi din toate împrejurările vedeai o chibzuință adâncă pentru un țel s'gur.

Nu era zi să nu colind singuratec aleile, cărările și poenițele muntelui.

Serviciul începea la 8, așa că timp era destul pentru gustarea zărilor curate. Răcoarea dimineții îmi îm-

prospăta plămâni.

Ajungeam adesea până la stâncile pe cari veghează sfinții de piatră și d'aci aruncam privirea când spre lanțul albiu al Retezatului prins în păienjenșul norilor, când spre piscurile ce răsar ca niște piroane dinspre Țara Moșilor.

Până la un punct cărarea este una, apoi se desprind mai multe, rotind paralele în spirală, ascuțindu-se către prima boltă.

Înterupte de o pădurice de brazi și pini, aleele pornesc întocmai pe celălalt versant, veșnic scădat de soare, astfel că muntele își pare prins în mai multe cercuri.

Aerul ozonat de brazi înghesuși în vale, murmurul tânguios al apei, care-și duce pe'ndelete unda și câteva clipe de rălăcire în singurătate, într'alât îmi înlăureau sufletul și trupul, încât trei sau patru ceasuri, scurse pentru judecarea oamenilor, nu mi păreau prea grele.

Cerșetorul devenise obsesie. îl vedeam în minte, îl priveam aievea.

Într'o dimineață rece de Noemvrie mă oprisem în poenița din dreptul boltei celei mari.

Rupeam frunze de brad, le măcinam între palme, aspirându-le aroma.

Cernea o ploaie mărunță, o burniță fumurie. Sub oțufă zării o pâine mare, galbenă ca aurul și alături, ghemuit la rădăcină, bătrânul cu barba și pletele albe ca argintul. Prin cloambe se prelingeau picuri, așîderi lacrimilor de copil.

Bătrânul așipise. Tresărea pe măsură ce-l ajungeau picăturile, zgârcindu-și povara trupului.

L'am privit lung și l-am tot privit...

Cine știe ce patimi, ce necazuri va fi îndurând ființa lui.

Fără să-l turbur, m'am retras în lături, lăsându-i mintea să poposească mai departe în grădina uitării...

Nu trecu mult. Moșneagul se ridică, roți ochii și îndată ce mă zări, întinse privirea spre mine.

Strânse țoala, rândul pâinea în desagă și porni să coboare spre orașul din care se ridica forfoteală și se înălțau turnuri.

Vroiam să-i spun ceva, dar n'am îndrăznit.

Abia mergea. Dibuia cu toisgul cărarea. Din când în când întorcea privirea, parcă ar fi vroit să-și piardă urma.

Îi făcui semn să rămână, dar de unde! Strigai de mai multe ori, dar el prinse a iuși pasul, pitulându-se.

Mă intrigă acest fapt. Era doar un cerșetor pe care-l miluisem de atâtea ori...

Nici vorbă, nu mă cunoștea. Să-mi fi reștinut chipul și cuvântul? Îl miluisem doar întâmplător.

Să fi făcut eu vr'un rău acestui moșneag? În judecată nu-l văzusem nici când. Unde pui că-mi revin a-minte mai toți acei cari s'au perindat în fața mea. Cine știe, vor fi destui nemulțumiți, dar răul, departe de a constitui o nedreptate, își are obârșia tocmai în străduința către binele obștesc, așa, cel puțin, pare fundamentul moral al legii. Balanța dreptății are două discuri: într'unul binele, în celălalt sabia.

Crucea?... Un lemn boit și pus pe masă.

Noi judecăm lumea după cerința buzunarelor celor pușini. Milă? Nici cerșetorul n'are dreptul a fi miluit. Sărăcia și cerșitul sunt infracțiuni. Ete se pedepsesc greu cu robirea libertății și cu biciul, pe care legea nu-l prevede, dar îl poruncește legiutorul.

Cel ce a iubit cu adevărat oamenii a fost pedepsit pentru sfânta Lui iubire. Trupul său a fost întins pe lemn și prins în cuie; inima Lui a fost cu sulite străpunsă, șurubind sânge și apă pe culmile Golgothei. Legea omească amestecă păcatul cu greșeala, iar greșeala cu infracțiunea — călcarea legii. Oare mila pentru ucigaș nu este ură pentru cel ucis? Iertarea furului nu este

jaful însuși? Clemența pentru pruncueigașe nu constituie un păcat în contra fătului? Ucigașul trebuie să ispășească aspru osânda; tâlharul așisderea. Legea Nozarineanului este făurită de unul singur din iubirea-patimă, de lepădarea de sine și din petale de trandafiri.

Ea se proslăvește în temple, dar încetează când le-ai părăsit pragul. Legea oamenilor este creația mai multora și este izvorâtă din rațiunea căptușită cu ură, ștreang și cătușe...

Oh, și astăzi am clipe de neliniște. Prea aspru, prea aspru am fost odinioară, când abia sosit în acest orașel, am pedepsit greșala unor tineri.

Era mai mult decât greșală ceace ei săvârșiseră. Era păcatul, dar nu cel strigător la cer. Le-am lipsit prea mult tinerețea de căldura soarelui. Câte ezitări până la hotărâre și câte remușcări în urmă... Tinerii păcătu' seră contra bunurilor pământești ale templelor în cari se preamărește iertarea, dar slujitorii lor i-au înfășșat legii care nu iartă.

Patru, cinci, tineri, unii abia lăsaseră straele ostășești, alții numai flăcălandri, se logaseră într'o bandă cu scop de jefuire. Către erau partea de miazăzi a județului, furișându-se mai cu seamă prin ferestruicile sfinațelor locașuri. Din cilitte, din văzute — cum l-o fi împlins mințea lor fragedă — își numiseră tovărășia „Banda vulturilor lui Băthori”. Atâta unire, atâta egalitate domnea între ei, românii și ungurii laolaltă, încât nu scăpaseră nici corespondentul maghiar „Bathori sas bândája”.

Dăduseră vr'o două lovituri nimerite, furând ofrandele destinate sărașilor.

A treia oară au fost prinși. Au fost aduși în lanțuri. Unul se numea Szklutzko. Tânăr, cu mustăcioara ca firul de pânjen și obrajii ca piersica. Rădea toată vremea și doar se afla în fața judecășii. Cătușe ruginite îi prindeau mâinile. Toși erau desculți. Le săngerau picioarele din pricina șoselelor pletroase. Szklutzko și vr'o doi

mai tineri au fost osândiți la reclusiune pe doi ani, iar cei mai vârstnici la trei de robie grea.

Szkuluzko râdea. Zâmbeau și cei de seama lui. Vârstnicii plâneau și plâneră ca ceara. Mai cunoscuseră viața pușcării.

Mult, prea mult, pentru toți. M'am rugat de bătrânul judecător să nu fim prea aspri, să ne gândim cel puțin la cei tineri, dar n'a vroit să calce legea. L-am rugat să o călcăm, l'am povățuit că legea e literă moartă, făcută de oameni, fără ca ei să fi încercat suferințele celulelor murdare și umede.

Mi-a răspuns că nu-și calcă jurământul. La așa minciună am încercat să râd cu hohote.

— Dar, domnule președinte, câte țigări și câte servitoare ai vârit dumneata la pușcărie, fiindcă au avortat fătul și câte cocoane? Câte metrese de-ale grangurilor s'au perindat în fața dumitale pentru stârpirea fătului?

— Asta nu e treaba noastră.

— Nu suntem noi judecătorii?

— Vom fi, dar nu pentru cei mari.

Noi suntem gardieni puși să constatăm infracțiunile colțarilor, atunci când stropesc cu noroi boerii; dar vai nouă, dacă ne-am atinge de domnișorii care sfărâmă cu limuzinele oasele chiar ale unora de-ai noștri.

— Bine, dar justiția este egală pentru toți.

— Justiția da, nu și dreptatea. Există pe hârtie. Se învață în școală și dă pâine din belșug celor cari sucesc dreptul cum cred pe ecranul catedrei. Ți-aduci aminte de procurorul Măceșanu, sau Măceșan — cum semna el ardeleneste, ce-a pățimii?

Dăduse rechizitor de urmărire în contra fostului prefect Gulianu, pe bună dreptate, cel care-și pălmuse pe stradă sluga.

Cu ce s'a ales?... Printr'un simplu raport — zi-i motivat — al procurorului general, a fost dat afară pur și simplu.

— Cel puţin şi-a frânt şi astă pacoste gâtul.

— Da şi l-a frânt, când au venit ceilalţi.

Dar s'a asigurat nenşorul cu vr'o trei milioane.

— De la spirtari.

— De la spirtari, ce importanţă? E membru al baroului de Ilfov. S'a înscris la Progresişti. Il vezi parlamentar, sigur. Are şanse de ministeriabil. Va fi chiar la justişie. Unde pui că a tipărit o lucrare juridică de foarte mare *anvergură*: articolul unic pentru extinderea legislaţiei române în Basarabia.

— Cu expunerea de motive.

— Păi fără asta, exemplarul ar fi costat 200 lei, acum e legat în piele de crocodil şi costă 1200 lei.

— Nepotu-său a luat pe nepoata fostului ministru de industrie, Nisipeanu.

Interesant că l-au numit supleant la Ilfov chiar ăştia.

— Ba nu! Tot un drac e, tinere.

Nu guvernele sunt rele sau bune. Organizaţia pe pe bază de minciună. Guvernele nu sunt de cât poliţia regimului de jaf şi de teroare. Fură, jăcmăneşte, acaparează funcţiunile bune.

— Domnule preşedinte, cu prilejul trecutei mişcări în magistratură m'au pus păcatele să iau drumul până la Bucureşti.

— Singur? Adică fără sfeştanie?

— Fără.

— Zi-i mai departe. Ce loc cereai?

— Bucureştiul.

— Ha, hă, ha!... Şi te-a numit?

— Aveam 9 la examen şi... legea...

— Hă, hă, ha!... legea...

— Să vezi ce-am păjit...

— Te-a numit la Bucureşti?

— Mi-a spus ministrul să fac o petiţie, apoi... pe sală mi-a ieşit înainte unul... cu blană. Mi-a cerut 20.000 lei, promiţându-mi că voi fi transferat în oraşul în care m'am născut.

— I-ai dat?

— De unde. Eu trăiesc din leală.

— B'ne-ai făcut. Iți lua banii și tot aci erai. Sunt alții, măi dragă.

— Dacă aș fi reclamat parchetului?

— Te-ar fi dat afară din mag'stratură ca pe un colomniator. Dar n'ai fi ajuns până acolo, ce să mai vorbim. Acuma știi?

Posturile se cumpără, cum se cumpărau tinchelele și diplomele pe piele de câine dela samsarii lui *Franz Iosef*.

Și eu sunt doar... ungur...

Il pierdusem din vedere pe bătrân. Era vremea să cobor. Pornii, rotind spirala cărărilor. Infruntam aerul rece și proaspăt, sorbindu l cu toată pofta plămânilor.

Rămăsei câteva clipe în Parcul Castelului Bethlen. De sus, mă priveau sfinții de piatră.

Pe scara îngustă, care sule spre sălile Tribunalului, sta ghemuit bătrânul cerșetor. Lângă el țoala hărtăniță și desaga în care ducea pâinea mare, nelipsită. Hotărîi să l urmăresc.

Iși luă povara și trecând pe coridorul întunecos, din care dai în cabinetele procurorilor, bătu cu timiditate la una din uși. Intră în cancelaria serviciului, și reveni foarte curând.

Ținea un petec de hârtie și tot îl apropia de luminile stinse ale ochilor.

Intrai la secretar. Acesta mă lămuri că îl cunoaște și că vine zilnic la el.

Ca și altă dată, îi dase un bilet de voe, ca să poată vorbi cu fiul său, deținut în arestul tribunalului.

Îl povestii și eu pățania din hruba cetății, și cum îl întâlnesc des pe lângă rădăcinile tufelor.

— E un cerșetor, încep secretarul; fiul său a fost condamnat de către tribunal pentru furt cu spargere. A

făcut apel, dar i-a fost respins. În prezent încearcă și recursul în Casație, dar mare ispravă nu va fi. Nu știi, domnule judecător? Cine se uită la potăile astea.

Până la judecarea recursului îl mai ținem aci. Pe urmă îl vom transfera în temnița dela Aiud. Dacă sentința va rămâne definitivă, nici vorbă, — adaugă secretarul zâmbind.

O luai atunci pe urma bătrânului și bălând cu putere în poarta greoaie a închisorii, veni ră paznicii înarmați și-mi deschiseră.

Pe coridorul celulelor aștepta bătrânul. Ținea o pâine. La picioare zăceau șoala și desagul. Intrai cu el în vorbă. De sigur, mă socotea drept supraviețuitor al închisorii. Imi întinse biletul de voie, spre a mă convinge că avea autorizația necesară de a pătrunde în locul căinții.

Vorbea, iar din pleoape îi picurau lacrimi.

Multe mi-a vorbit bătrânul.

Il podidi plânsul. Central University Library Cluj

— Tată, zise el, un singur fecior mai aveam. Cu el mă fericise Dumnezeu, să-l am ajutor la cazona bătrâneții. O fată mi-a murit de mult. Ar fi fost mai mare decât cel de astăzi. Să fi avut la 10 anișori. N'a avut minte, n'a avut, tată, și d'aia a luat o Dumnezeu. O dădusem slujnică, să slujească la boeri — și cu ce brumă va fi strâns prin munca ei, să fi văzut-o alături de casa mea. Trecuse munții și intrase la un negustor cu stare.

O lună, două, i-a fost bine. Trimețea câștiga arginți și maică sii. Dar, vezi, câinele de stăpân a rămnit la copilă. Intr'o zi și a bătut joc de fecioria ei. A lăsat-o cu rod în pântec. Nevasta câinelui, pe semne înțeleși, tot pe copilul meu s'a năpustit, smulgându-i părul de pe feastă. A fost dusă în fața judecății, punându-i în seamă vina că i-ar fi furat o pereche de cercei. Vorbă... că au dus-o la judecată.

Ea n'a fost să se apere. Ce știa o păcătoasă de copilă, printre străini? Mi-a scris un vecin o carte și spunea că cerceli cu pricina ch'ar ticălosul îi dase ..

A stat în temniță. A ieșit pe urmă. Dar fata n'a mai așteptat nimic și s'a ținut într'o fântână. A ispășit mult, căci omorise și fătul. Știu bine că a murit. Groapa nu i-au văzut-o al noștri niciodată. Ehei, taică! Eram tânăr pe atunci. Lucram într'o mină de cărbuni. Trezeci de ani am scobit vâgăunle negre ale pământului și ele mi-au împăinjenit luminele ochilor.

Abia mai zăresc.

Feciorul meu, singurul meu fecior, îmi purta grija bătrâneților, mie și maică-sii. Era vii și sănătos tare. Putea munci. Dacă pe mine m'au lăsat afară, l-au vârat pe el în mină. Dar, vezi, l'au năpăstuit relele și aslăzi e închis. S'a înhăitac cu unii și cu alții. L-au sădit rău unii mai mari și s'a apucat de hoții. Auzi, auzi, să spargă el biserici și să fure mila săracilor l'au dat doi ani de osândă. Dumnezeu bun și mare!...

Bătrânul își făcu semnul crucii.

— A făcut recurs, poate s'ar îndura cei mari...

În răstimpul de când zace în temniță s'a prăpădit și maică-sa. Oh, bat-o păcatele de soartă! A dat să intre în pivniță. Era cu lampa aprinsă. N'a văzut că-i deschis chepengul. S'a prăbușit cu capul în jos, frângându-și picioarele.

A murit arsă de gaz.

Pe cine mai am eu?...

Plânga cu hohote.

Își ștergea ochii cu blana hărtănită.

Pe cine mai am eu? Sunt venit de copil din Polonia. Nici nu știu cum am venit, nici nu-mi amintesc pe cei cari m,au adus. M'am trezit muncitor în m'na de cărbuni.

Și vezi, dacă aveam pâine și adăpost, mai târziu m'am însoțit c'o femeie din partea munților, româncă...

Am venit aici la Deva, să muncesc așa cum poate munci bătrânul și beteagul. Să cerșesc, taică, să ajut copilul, căci el a fost bun cu mine. Dacă o ieși din temniță, mă va ține el și tot el îmi va îngropa omenește bătrânețea.

Ce zici, l-or mai primi în mină?

Direcția se ferește de pușcăriași. A mai fost unul, pe care l-au prins cu un coș plin cu cărbuni. L-au dat afară și l-au trimis legat în fața domnului procuror.

D'atunci nu l-am mai văzut.

Mergea vorba că, ne mai fiind primit de nimeni, s'a apucat de tâlhărit.

Vara se hrănea cu fructe pădurețe, și cu păpușoi crud, furat de pe câmp.

Dar îndată ce l-a prins bruma și l'a pătruns frigul, a ieșit la drumul mare, jefuind niște boieri cari se plimbau liniștiți în automobil.

Mai târziu a căzut sub gloanțele jândarmilor.

Cică i s'a pus craniul în spirt. Library Cluj

Ce zici?

— De, moșule!

— Dumnezeu știe ce va fi. Vezi că veni și altăi pacoste. De câteva zile băiatul nu mai seamănă cu el. Tușește... și atât cât văd cu ochii i se uscă fața. Medicu închisorii i-a spus că boala îi roade plămâni, dar... poate că se va face bine.

Ce vezi, atâta am. Traista și țoala. Dorm pe unde se nimerește, iar hrana i-o dau lui, căci e tânăr.

Dacă o pierde recursul, îl duce d'aici, nu-i așa?

— De, moșule.

— Barim să mă pot duce aproape de el, să-l ajut cum voi pulea.

Oh, dar vine iarna.

Il înneacă plânsul.

Cu greu mi-am stăpânit lacrimile...

Prin fundul coridorului un grup de femei cu brațele

încrucișate, vr'o trei cu prunci la sân, erau mânate de paznici spre soarele care zâmbea molatec, între zidurile cu necazuri omenești.

Din acea clipă bătrânul pierise...

Primăvara se deștepta vioaie. Verdele catifelase muntele cetății, galbenul cornilor înfloriți se îmbina cu razele aurii și dulci.

Ploi calde evaporau aroma proaspătă a țărâni. Arbustii se plecau sub povara bobocilor dolofani, ca niște pruncii sănătoși, abia născuți, și pe cari licăreau ochii roșii ai lui Dumnezeu, bătând aripioarele punctate.

Sfârșisem ședința. Intre alte cauze pe rol fusese comunicarea Inaltei Curți de Casație, prin care se respinge recursul celor din banda Vulturilor lui Báthori...

Szkłutko, palid și slab, privea cu ochii aiuriți. Il inneca o tuse uscată..

Mergeam spre casă. Din albastrul străveziu al cerului coborau firicele aurii, topindu-se în mireasma liliacului înflorit.

La ușa unei dughene, o droaie de copii.

Boltășița, o femeie cărunță, miluia cu un sfert de pâine pe un moșneag.

M'am oprit.

Domnule judecător—roști ea într'o românească greoaie—*serac betrân, t-o fost murit copilul și nu are cu ce să îngroape. E singur și no!... n'are pe nimeni.*

Era bătrânul Szkluszko. Aflase, desigur, că fiul său rămăsese condamnat definitiv și urma să fie strămutat la temnița din Aiud. Ca să poată strânge bani pentru drum, mințea lumea că-i murise copilul.

Abia mai vedeam în fața ochilor.

li dădui cât aveam la mine.

— Bătrânule, copilul tău a înviat — strigai — copilul tău trăește.

Bucură-te că l vei vedea chiar astăzi viu. Intoarce-te, pipăie cu toiagul, cumpără o pâine mare și du-te spre

grădina aceea de lângă cetate.

Vezi acele ruini pe vârful de munte? Cotește, apoi, spre stânga și bate la niște porți grele, cu străji. Intunerecul ține încă pe fiul tău, dar va veni ziua când va fi și pentru el lumină adevărată.

Nu mai zăbovi. Du-i o pâine mare...

El va încălzi și pe el, odată soarele dulcii libertăți, așa cum încălzește acum soarele primăverii făpturile pământului...

Bătrânul părea un sfânt alb, zăgărit în temple. Din ochi i se scurgeau lacrimi. Mi a sărutat mâna. Femeea plângea. Plângeau și copiii. Și eu mi am șters ochii.

Greoi, dar sigur, mergea bătrânul căci, el pleca acolo unde zăcea o petală veștedă, desprinsă din roza inimii sale.

PRIMĂVARĂ

Lent fumegă'n cădelnița uitării
Un basm subț dănțuirea de amurguri,
Topindu și pleoapa 'ntinsă peste burguri
Prin cântecul verzui din largul zării.

Ard mirodenii 'n degete de muguri
Ce pipăesc azurul stins durerii,
Ca în aleanu'adânc albastru-al mării
S'aprindă lumi și să'ntocmească cruguri.

Subț măreția domolită a serii,
Simțând așprimi ce zdruncină mijirea
Din ritmurile calde-ale visării.

Arunc din mine focurile stinse
Și 'n locul lor aprind nedumerirea
De lucruri noi, pe lucrurile 'nvinse.

Ch SEVEREANU

DIN POEMUL „HORIA”

I. INCHINARE

Te ridici uriaș, de departe,
De dincolo de schingiuri și moarte,
Peste-al veacurilor praf și glod,
Peste călăuze surde și deșarte...
Iar eu, ca și tine, ieșit din norod,
Vorbe de flăcări să 'nmod,
Să desnod,
Ca unui vajnic voevod,
Îți închin această carte...

II. HORIA

De jos
Te-ai ridicat drept, pietros, viforos,
Pentru Moși, CU Cluj / Central University Library Cluj
Pentru cei săraci și goi, pentru toți...
Și-ai despicat în două istoria,
Țăran de cremene
Cum n'a fost altul să-ți semene,
Horia !...

Te-ai desprins aspru din gloată,
Cu-obrajii supti,
Cu ochii crunți,
Să lupți,
Să 'nfrunți
Din sălbatecii munți:
Oștile craiului, temniță, roață...

Vrut-ai să spinteci pe munți și pe văi,
Largi netede, slobode căi
Pentru ai tăi
Cel mâncați de străini, despuțați
De biruri, de zbiri,
De rele orânduiri —

Și uitaji
De regi și împăraji...

Până la Bălgrad pe roată
Uimind călăi, nemeși, gloată,
Ți-a bătut neschimbat sub țundra săracă
Aceeși mare și neînfricăță
Inimă romano – dacă...

Duhul trăiește încă treaz în munți
Și va trăi dârz cât vor domni peste Moși
Zbiri crunți
Și mișelnici despoți...

Uriaș domn
Pe-al adâncurilor noastre sfâșiat somn,
Pe-al răzmerițelor roșu praznic,
Mai roși-vei oare vreodată, năpraznic,
Acestui neam, viața și Istoria,
Tu, munte
Al vreilor noastre cele mai crunte,
Horia ?!..

V. IN PAMANT, IN PIATRA...

În pământ, în piatră, 'n văzduh
Trăiește pe-aici războinicu-i duh...
Potecile și-aduc aminte
De mersu-i fierbinte...
Implântată sus, în pieptul muntelui,
O stemă roșie : inima lui,
Împărătească stemă a Ardealului,
Singulară,
Pentru totdeauna...

VI. UN VIERME AL CAMPIEI TE-A VANDUT...

Un vierme-al câmpiei te-a vândut
Mișelește, pentru un blid de linte,
Și răzmerița, în mersul ei fierbinte.
S'a rupt în două...

Trupul ți l-au dus, cu zile, în lut,
Dar gândul tău aspru rămasu-ne-a nouă,
Cu o țârie trează, dârză, nouă,
Sub steagurile lui să mergem înainte ...

VII. INTALNIRE

Istoria,
În mersu-i de urcușuri și căderi,
Alături i-a pus, în vâlmășagul de ieri,
Pe Doja și Horia ...

Ei doi
În gând și faptă s'au întâlnit
Peste prăpastia ce'ntră neamul lui Arpași noi
De veacuri se savă neconținut ...

X. AH, NU E...

Ah,
Nu e, BCU Cluj / Central University Library Cluj
Încă nu e
Loc pe pământul moșes și valah
Pentru colțuroasa ta statuă...
Dar, poate, într'o zi,
Un meșter între cei mai meșteri Moși,
Un Horia al daltei, uriaș între toți,
Va îndrăzni,
Mănat de o vreare idolatră
Și de adâncuri prea pline
Să te 'ntrupeze, aspru, în piatră,
Horia, pe tine!...

XI. DE-AI IESI DIN MORMANT

De-ai ieși din mormânt între noi
Și ai vedea atâția Moși zdrențoși pe munți goi
Și neamu-ți flămând ca acu,
Ce-ai zice, Horia, tu?!...
Te-ai jelui, ai doini din fluer, —
Ori ai da un nou, și lung, și roșu șuer,

Munții toți să se cutremure,
Liftele câmpiei să tremure,
Să le vezi, îngrozite de pe culmea-ți sărăcă,
Din ale belșugului târguri cum pleacă ?!..

De-al trâl tu,

Acu,

Ce-al face, Horia, cu mișei ce vând
Norodul flămând ?!..

Nu și-ar veni să-i cauți pe toți,

De gături să-i scoți,

Din paturi, dela cini, dela prânzuri,

Și'n mijlocul pieților celor mai mari,

Ca pe cei mai mișelnici tâlhari,

De limbă să-i spânzuri ?!..

XIII. LA GROAPA TA,

Când strivit, infrânt,

Trupul și l-au aruncat în mormânt

Ai groșilor străjeri, Central University Library Cluj

Cu propria-i mână

Și-a strâns întâiul bulgăr de țărână

Pentru propla-i groapă, Ungarla de ieri...

XVI. GROȘII AU CREZUT CA TE-AU INFRANT...

Groșii au crezut că te au infrânt ...

Și te-au închis, pe toldeauna, 'n mormânt,

Dar tu, cât Ardealul acesta de mare,

Pe al primejdiei cal roșu călare,

Te-ai ridicat, peste mormânt, mai dârz, mai tare...

Și te-ai insuțit,

Te ai înmiițit,

Neconțenit,

Ca lobagii în suflet să te poarte,

În lupșa lor pe viață și pe moarte...

XIX. ÎN MUNȚII TAI

Pe-alci vileja, cu sânge,

Drum și-a spinlecat spre desrobire...

Pe aici trăiește un neam ce nu știe plânge,
Nici să se sperie, nici să se mire...

Pe aici vitejla-i o datină
Moștenită în sânge de fieștecare...
Potrivnicii ce cred că izbînd-o, o clatină,
O fac să crească și mai tare...

Pe aici, legați de stîncă săracă,
C'o palimă aspră și idolatră,
Zbatu-se Moșii ce știu să vrea și să tacă,
Moșii tăi de fier și de piatră...

XX. MORT E DE MULT IOSIF IMPARATUL

Mort e de mult Iosif împăratul
Și praf alesu-s'a de împărăția lui...
Cât vezi pe aici dealungul și dealatul,
E slobod astăzi drumul Moșului...

Altă rînduială, alte graiuri, alle legi...
Răsună dulce chiar și asprele porunci
Date drept, pe limba noastră, nașiei întregi,
Cum pentru noi nu răsunau atunci...

Drumul nostru merge tot mai nețed înainte,
Dar departe, pe întinsul colțuros al drumului,
O ruptă roată ne aduce-aminte
De jerfa ta ce n'a pierit ca umbra fumului...

XXI. IN CHIOTE DE LUPTA

În chiote de luptă,
Ai țâșnit din liniștea odată ruptă...
Și cine știe unde-ai fi ajuns pe drumul început
De nu te-ar fi vîndut...

XXII. NUMELE TAU

Numele tău : cucuvea uriașă
Pe castelele grofești de-odinioară,
Pe turnuri și pe porți de orașe...

Numele tău : pasăre albă
Peste-a Moșilor pietroasă țară
Și pe trupu-i : roșie platoșă și salbă...

XXIII. CALAUZA

Dreaptă călăuză pentru noul drum,
Mai de preț decât aurul din Zlatna, Brad și Săcălămb,
Așteptăm din munții tăi de acum:
Un Horia uriaș al gândului,
Cu străfulgerările și văzul lui
Să lumineze drumul nostru orb și strâmb...

XXV. HORIA, DORMI LINIȘTIT...

Horia, dormi liniștit...
Gândul tău de foc a biruit...
Grofit ca o apă tulbure s'au dus,
Pentru todeauna, spre apus...
Horia, dormi liniștit...
Vreri aspre veghează neconștient
Și 'nchid, pentru năluci și strigoi,
Toate drumurile 'ntoarcerii napoi... library Cluj

XXVI. CE FURCI, CE SCAUNE DE FOC ?!...

Ce furci, ce scaune de foc
Ne-ar mai putea opri de-acum în loc ?!...
Când tu ai vrut și-ai îndrăznit atât,
Ce vorbe ne-ar mai putea rămâne rupte 'n gât ?!...
Cutezanță — viu cușit de foc, —
Iată, viața ca pe-un ban fără de preț mi-o joc !
Drumul ce'n prăpăstii, rupt, prin ceață-l văd,
Crunt îmi crește foamea de izbândă și prăpăd...

ARON COTRUȘ

La 28 Februarie 1935 se împlinesc o sută cincizeci de ani dela frângerea pe roată a martirilor Horia și Cloșca, săvârșită din ordinul grofiiimii arogante și împilătoare, în Alba-Iulia (numită pe atunci și Bălgrad). Dela comemorarea primului centenar (1885), ne-au rămas cartea istoricului Nicolae Densusianu, *Revoluția lui Horia*, tipărită la București, și încercarea de roman „după istorie și tradiție” a venerabilului Ioan Pop Florantiu, *Horia* (editat apoi și de «Bibl. p. toți»; nr. 797—798). În ultimul timp, d. Liviu Rebreanu ni l-a înfățișat pe Horia în romanul *Crăișorul* (1929), fără însă a izbucni să ajungă la înălțimile așteptate. În sfârșit, d. Aron Cotruș a dăruit literaturii noastre comemorative, prin poemul *Horia*, — una din cele mai de valoare opere poetice ale epocii noastre.

P. C.

Glosuè CARDUCCI (1835—1907)

DE VORBĂ CU COPACII

Tu, ce umbrești râpi tainice sau triste,
Nu te iubesc, ștejar îngândurat:
Tu dat-ai blânda-ți creangă pentru capul
Pustiitorilor nebuni de nații.

Și nici pe tine nu te-admir, sterp laur:
Că minți și 'nsulți, când în trudită iarnă
Ți-arăți trufia verde și ciudată
Sau stai pe frunți trudite de 'mpărați.

Tu, vișă, îmi ești dragă, că mlădie
Râzi printre stânci și-mi pârguiești cucernic
Ultarea înțeleaptă a vieții.

Dar și mai drag mi-e bradul, că-mi închide
În patru scândori — raclă lăcitoare —
Tot zbuciumul și visul meu zadarnic.

B O U L

Mi-ești drag, bou sfânt, și simjământul blând
Al păcii și puterii mă pătrunde
În suflet, când solemn ca monumentul
Privești câmpia liberă și rodnică,

Sau când în jug, plecându-te supus,
Urmezi grav munca sprintenă a omului:
El te indeamnă și te biciulește,—
Iar tu-i răspunzi rotindu-ți ochii pașnici.

Prin nara umedă și neagră, duhul
Lji fumegă, iar ca un vesel imn
În linul aier mugetu-ți se pierde.

Și'n verdea, grava ochiului blândește,
Se oglindește 'ntinsă, liniștită,
Divina câmpului tăcere verde.

(Sonetele Colloqui con gli alberi) In românește de
și Il bove din vol. Rime nuove) Pimen CONSTANTINESCU

GIOVANNI PASCOLI (1855 - 1912).

B O U L

Spre pârâlaşu-ascuns în ceaţă, llniştii,
Cu ochii-i mari priveşte boul: pe câmpie,
Spre-o mare tot mai depărtată, îşi îmbie
Încet un râu albastru valu-i potolit.

Gigantici îi apar, în ochiul lui uimit,
Şi salcia şi arinu'n pulberea aurie.
Încet se risipeşte-o turmă pe câmpie:
Sunt boli uriaşi ai zeului vestit.

Aripe larg întinse'nchipuiesc în aler
Figuri cu ghiare lungi; în fund adânc de zare
Ca nişte nori aleargă-acum himere mute.

Se sînge după munţii nalşi enormul caier
De flacări vii: şi'ncet, din ce în ce mai mare,
Tot creşte umbra neagră-a unei lumi făcute.

(Ii bove, din vol. Myricae, cap. In campagna).

L A S F A T

Scârţâie bariera lungă, 'ncet s'abate,
Drumul închizându-l; lângă ea, la sfat,
S'au oprit cumetre, flecărind de toate.

Stau vorbind de vinul scump, deşi-au avut
Roadă multă est'mp vile; de Stat;
Despre sărăcia ce s'a abătut;

Despre cel din leagăn; de cel ce'n curând
E flăcău; de porcul care tot slăbeşte:—
Negru, trece 'n goană trenul, şuierând,

Şi, Indiferentă, ceata flecăreşte.

(In capannello, din vol. Myricae, cap. L'ultima passeggiata)

ORFAN

Incet, în fulgi uşori, zăpada cade, cade...
Ascultă : lin se mişcă-un leagăn, binişor;
Cu mâna'n gură plânge-un prunc; o babă şade
Cu fruntea'n mâni, cântând un cânt adormitor.
Bătrâna cântă : „Crini şi roze-am risipit
„In leagănu-ţi, — grădină'n mii şi mii de flori“.
Copilu'n tainica grădină-a adormit.
Zăpada cade 'ntruna'n fulgi uşori, uşori...
Orfano, din vol. Myricae, cap. Creature)

SEARA DE SARBATOARE

O, maică, o, măicuţă, ai călcat
Cămaşa mea cea nouă, cea de in ?
Căci n'am văzut-o 'ntinsă la uscat
Pe tufa de cişmir sau de gheorghin.
Tu însă mânilor le ții pe faţă.
De ce ? nu ştii că mâne dim'ineaţă ?
Din, dan, dan, dan, dan, dan...
Cătuțele 'ntre ele își vorbesc,
Cântând, în înserarea fumurle ;
Din umbra deasă-a munților pornesc
Voioase fremătări de veselie;
Urechia ți-o astupi, cu 'nverşunare...
Şi plângi, şi mâne doar e sărbătoare...
Din, dan, dan, din, dan, dan...
Gândeşti... O ! mi-amintesc.. ce crudă-i v'aja,
Câţi ani ar fi de-atunci.. era 'ntr'o seară :
Copilul era rece cum e ghiaja ;
Copilul era galben, ca de ceară :
Atunci sunară clopotele toate
(De ce nu se părea că-s depărtate?)
Din, dan, dan, dan, dan, dan...
Sunau, spre îngeri, toate, ca acum,
Şi noul ingeraş în cer plutea
La ora-aceea chiar, pe-al morţii drum,
Dar tu voiai la sânul tău să stea,
Să doarmă lin în albia-i uşoară ..
Ai scos un şipăt, clopotele afară
Din, dan, dan, dan, dan, dan...
Sera festiva, din vol. Myricae, cap. Dall'alba al tramonto)

B U F N I Ț A

Unde era luna ? de plutea tot cerul
Ca 'ntr'un vâl de perle fine și ușoare,
Și și nălțau, în taină, dafinul și mărul
Capul, căutând-o. Undeva în zare,
Licăriri de fulger scăpărau în umbră.
Din adâncul negru-al ploii ce trecu
Răsuna un șipăt lung în noaptea sumbră :

Hu ! Hù !

Rare'n aburirea albă, ca de lapte,
Licăreau sfioase stele obosite !
Auzeam cum marea murmură în noapte ;
Cum vin din tufișuri șoapte 'năbușite ;
Simțeam în adâncul meu o 'nfiorare
Ca ecoul unui șipăt ce trecu.
Răsuna în noapte jalnica chemare :

Hu ! Hù !

Molcomă, o boare tremura 'n suspine
Peste nalte vârfuri de arbori, lucitoare ;
Iși mișcau în umbră sistrele lor fine
De argint, mulțime de lăcuste-ușoare.
Zbârănit de clopot la uși nevăzute,
Ce nu s'or deschide niciodată, nu !
Și-apoi iarăși plânsul nopților trecute :

Hu ! Hù !

Aceste traduceri sunt făcute de
Virgil N. DUICULESCU

(L'assiuolo, din vol. Myricae, cap. In campagna)

SENINĂTATE

Norii se răsfiră, ploaia lin revarsă
O aromă tare din țărâna arsă ;
Zbârnâie crenguțe vesele'n răcoare,
Picuri argintate scuturând din floare.

Să-și arate chipul soarele se zbate
Printre norii sprinteni; în umiditate
Pare mult mai verde brazda, mai măiastră,
Bolta safirină încă mai albastră.

Tot astfel, Maria, ochii-ți blânzi adună
Lacrimi cristaline'n inima de jale,
Când durerea varsă'n cercul lor furtună.

Apoi, deodată, norul trece iară,
Revenindu-ți dulce gândurile tale
Pline de zămbire'n altă primăvară.

(Sonetul *Serenită*)

ZORI INDURERATE

Încet apune luna; iar umedele crengi
Își scutură continuu petalele din flori,
Prin plopii mlădioși — țir, țir — mereu ascult
În faptul dimineții tril de privighetori.

Aceleași triluri calde. Doar eu, îndurerat,
De ce plâng nu știu, parcă s'înt'r'un pustiu uitat.

Și plâng, iar tinerețea-mi se scurge în visări,
Înt'r'un noian de raze, suspine și cântări.

(Alba dolorosa)

Din italieneste de
Dem. Pand. POPESCU

BINECUVÂNTARE

Este seară : 'ncet, încet,
Trece preotul pios,
Salutând cu mâna lui
Tot ce vede, tot ce-aude.

Toți și toate bunul preot
Binecuvântează blând :
Și neghina colo'n grâu,
Chiar și șarpele din flori.
Orice ram sau păsărică
De pe casă ori din codru,
El le a binecuvântat.

Chiar și șoimul, chiar și uliul
Negru 'n cerul albăstriu,
Chiar și corbul și groparul
Sărăcuțul,

Ce acolo 'n cimitir
Sapă, sapă ziua 'ntreagă.

«Benedizione din vol. Myricae, cap. Dolcezze»

POETUL

(Un gând ce nu știu de e trist sau vesel)

Ceeace prețulește mai mult pentru un poet este să
lase ceva care, după moartea lui, să rămână mai viu
decât oricând; care, după ce el nu va mai avea ochi,
să găsească în fașă alți ochi atenți, admiratori, câteodată
chiar plini de lacrimi...¹

Viața poetului începe atunci, începe de acolo. Ce
este tot zbuciumul, strigătul, lupta aceasta? Viața poe-
iului nu începe decât în marea, supraomenească lăcere
de dincolo de mormânt. Dincoace nu era decât un biet
om, care suferea, se chinuia, rumega atât de multă fier,
— în schimbul mierei pe care o pregătea pentru alții.

Pensiero non so se triste o lieto.

în românește de

din vol. Limpido rivo, p 1

Pimen CONSTANTINESCU

1) Ochii aceștia sunt întotdeauna în majoritate ochii tinerețului școlar.

IN UMBRA INSERARII

In umbra inserării ce coboară
S'apropie icoana unui vis.
La geamul meu vin razele să moară,
Pornite din adâncuri de abis.
S'a dus și umbra clipelor deșarte
Și-s îngropate tristele-amințiri.
Ca să-mi along pustiul ce s'așterne,
Azi răscolesc uitate povestiri.
Și nu știu cum trecutul mă 'nfioară
Cu drumul lui atât de nepătruns.
Demult, demult ți am strâns odată mâna,
Incelișor și blând și pe ascuns.

Ioan BERGHIA

16 OCTOMBRIE

De ziua nașterii Tale, Rege iubit,
Intregul norod îți stă la picioare
Urmașule demn al lui Ferdinand cel slăvit
Intregitorul de neam, și al lui Carol „cel mare”.
Să sune trâmbiți și tobe să bată,
Adună-se'n pâlcuri voivozii în zale,
Slăvindu-Te'n imnuri, grupeze se ceată,
Privind la triumful Măritei Tale.
O trudă de veacuri, de zbucium, de jale,
O muncă grozavă și jertfe sfințite,
Sunt date întregi în mâinile Tale:
Măritule Rege, Tu, fă le 'mplinite!
Vom ști să murim, apărându-ne glia
Cu sânge udată de-aflăția eroi,
Ce'n neguri de veacuri purtat-au făclia.
De-acuma, o, Rege, te-avem peste noi.
Coroana de oțel ce veacuri slăvește
Cu Tine încoronat a trei prea măriti regi,
Un nimb de speranțe pe frunte-ți plutește:
Domni vei cu ea de-acuma în veci.

I S

RĂZBOIUL

Când cu călcâiu murdar te-apa-ă greu
Dușmănul, și ți-e sclavă patrie,
S'alergi cu fiii toți la bătălie,
Să fugi, să zbori, să ai curaj în suflet:
Războiu-i sfânt...Dar când îți este brazda
Muncită și ți-e deasă blonda holdă;
Când opera de mâna ta creată
Aleargă triumfal prin lumea toată:
Atunci să nu cobori pe câmpul jilav,
Tu, omule, să-nu-l stropeshi cu sânge;
Nu fii orbit de patimă străină...
Te bucură din plin de dulcea pace,
De zâmbetul soției tale bucură-te,
Și inima îți va cânta ca lira.

(La guerra din vol. Ghigni e sorrisi, 1920.)

BCU Cluj / Centrul de Cercetare Culturală și Literară Cluj

Un Templu, unde inima mi slujește,
Un Port, în care fug de vijelie,
Un Cuib de pitulici ciripitoare,
Un Foc, în care Amor reînvie.

(La casa, din L'alveare
senza miele, 1925).

in limba noastră de
Pimen CONSTANTINESCU

Poetul și profesorul sicilian Arturo di Vita (n. la 7 Iunie 1891, la Palermo are un sfert de veac de activitate literară. Cu acest prilej a tipărit în admirabilă haină tipografică volumul *La lampada velata* (Lampa învăluită), ce conține poezii alese din volumele anterioare: *Stille nere sul bianco* (Picături negre pe alb, 1911), *Ghigni e Sorrisi* (Rânjete și zâmbete, 1920), *Il piccolo liutaio* (Micul harpist, poem 1924), *L'alveare senza miele* (Stupul fără miere, 1925), *I canti del povero* (Cântecul săracului, 1930), — împreună cu recentele lirice inedite din *Lampoda velata* (1935).

D. Arturo di Vita se definește prin această antologie a liricii sale, un poet creștinesc și familial, sobru, contemplativ, pitoresc, simplu, sănătos, fără să aibă pretenția inovatorilor și a desechilibrului: a compus cu modestie, în însoțirea lui Sicilie, poezii delicate ca ton și elegante ca formă, de cea mai pură tradiție italiană și latină, ce ne amintește uneori de bunătața și blândețea virgilianului Pascoli și, cu el împreună, de Sfântul Francisc din Assisi, «Sărăcuțul lui Dumnezeu».

În afară de poezii și poeme, a mai scris câteva comedii și un roman pentru tineretul școlar, *Il mito di Achille* (Torino, Paravia, 1932); unde a povestit toată viața lui Achille, pentru a pregăti astfel pe copil la ceteșirea și gustarea epopeii homerice, în versuri..

RECHIZITORIU ȘI CUVANT DE APĂRARE

Eu, Mécs, trâmbița cuvântului ceresc,
Cu conștiința vie de poet,
Strig către cele patru zări din lume
Că sunt unii tineri stricați
Ce nu se mai fac nici sfinți, nici eroi!
Și că de acești tineri este cineva răspunzător.

Pe unicul prinț dascălii cei mari l-au păzit!
De păcate și entuziasm,
Baroni, conți, chlar și Papa dela Roma
De starea lui s'au interesat, —
Dar de aceștia nici uu păstor sufletesc nu s'a îngrijit.
De acești tineri cineva este răspunzător.

Sărmanii băeți nu avură odăi de copii
Unde jaluzelele să ascundă comori de povești;
Casa lor a fost o cocioabă ce duhnește amarnic,
Și în care mai multe fam. li se sărutau, se certau și dormeau
Ori au crescut în coteș și toamna i-a prins tot acolo!
De acești tineri cineva este răspunzător.

Lor li s'a plămădit tencuiala visurilor prin ateliere,
Tencuială 'mbibată cu așchii și cleiu.
În hrana lor ei n-au simțit gustul bunății omenești,
Deși cerul e senin, pentrucă poartă ideea divină!
De acești tineri cineva este răspunzător.

Pe ei îi palmuiau și meșterii și gazdele și sluga...
Și-i improșcau pudrații și 'mbuibășii.
Adesea sufletele și spetele lor sângerau,
Pielea lor slujește de masă și hrană pentru păduchi,
Oasele lor sunt pline de vitriol și nu de măduvă...
De acești tineri cineva este răspunzător.

Ei auzeau numai vorbe ca „hoșule“
Și când erau mai mulți — „adunătură“,
Câini, inviduoși în fața oaselor grase

Și la războiul carne de tun!
Trebuie să strigăm, deși îndeobște se știe:
De acești tineri cineva este răspunzător.

Ei nu știu nimic din Sfânta Scriptură,
Sau că există un Madách, un Faust sau suflete!
Și numai atât știu despre Fiul lui Dumnezeu,
Că a osândit pe bogații păcătoși și nemilostivi!
La cine e fierul și aurul: acela-i puternic!
De acești tineri cineva este răspunzător.

Din murdăriile trupului și ale sufletului
Nimeni nu s'a ostenit să le desgroape comorile..
Și poate grăi bunătatea în glasul cefelor de îngeri,
Dar pentru cuvântul ceresc urechile lor sunt azi surde,
Inima le e plină de ciudă, priv'rea le este sălbatică.
De acești băeți cineva este răspunzător.

Pentru ei Mesia e numai acela
Ce le ar promite femeea și banii!
Dar va fi horă pe stârvul trecutului,
Strigătele lor între flăcări grozave vor urca până'n lună.
Va veni moartea — înghițtoarea tuturoră, —
Va fi o judecată — și cineva tras la răspundere.

(După traducerea literală a Clubului fetelor rom.-cat. din Sibiu)

LADISLAU MÉCS, născut în 1895, fiu de învățător ungar, este un um. preot catolic sătesc. După studiile universitare dela Budapesta, a intrat în ordinul francez al Premonstratensilor. Prin volumele de versuri *Angelusul de dimineață* (1923), *Sclavii cântă* (1925) și *Mângâiere* (1927), a căpătat un loc de frunte între poezii maghiari contemporani. Ca un bard din alte vremuri, preotul Mécs, îmbrăcat în vestimentul alb al ordinului călugăresc din care face parte, colindă în persoană țări sau locuri de credință catolică și recită el însuși, în fața mulțimilor fascinate, zguduitoare-le-i versuri în care cântă mizeriile și tragismul vieții omenești, (poezia de mai sus oglindește medievalismul regimului actual din Ungaria), măreția, atotputernicia și armonia Creațiunii Divine, luptele interioare ale vieții monahale, frățietatea și bunăînvoirea dintre oameni. Poetul, sărbătorit anul acesta la Sorbona, din inițiativa ilustrului romanist Paul Hazard, — a venit, după o pauză de doi ani, din nou în Sibiu care-l cunoaște bine, unde a avut loc, în martie, în sala „Ualcum”, un festival artistic, urmat de sărbătorirea primilor zece ani ai Clubului local de fete rom.-cat., secțiile germană și maghiară.

Pimen CONSTANTINESCU

ZBURĂTORII

Noi cucerim și stăpânim văzduhul,
Noi păsări năzdrăvane de oțel.
Al nostru e senin de acum văzduhul,
Iar jos în pace poate merge plugul
Și-alătura românu lăngă el.

Pe plaiurile noastre înverzite
Vieța poate curge zgomotos.
Pe drumurile largi și șerpuite
Și în atâtea case umilite
E liniștea și pacea lui Christos.

Când armele sunt puse la oparte
Și orizontul lumii e senin,
Noi înfrățim pe cei ce sunt departe,
Pe aripi ducem slovele din carte
Și ramura sfințită de măslin.

Dar dacă la hotare se adună
Nori vestiitori de moarte și pârjol,
La glasul de aramă care sună
— Noi ne trăim vieța în furtună —
De-odată păsările noastre-s stol.

Și 'ntr'un avânt întuneca-vom zară
La răsărit, la miazăzi și-apus.
Atunci nu mai cunoaștem mila nici iertarea,
Plecăm spre moarte numai cu urarea,
Să ducem tricolorul tot mai sus.

Ioan BERGHEA

STANȚA

Rupând de odată doliul acesta nesfârșit
Al zilelor ploioase, pe pomi fără coroană,
Pe flori târzii, pe ape, pe ochiu-mi obosit,
Tu-ți cerni lumina blândă, o! soare pal de toamnă.

Ci las'să moară floarea! Și frunza putrezită
S'o poarte vântul! Lasă pe ape să coboare
Tristețea, lasă-mi mie durerea hărăzită
Ce-mi face gândul mătur și sufletul mai tare.

(JEAN MORÉAS)

Virgil N. DUICULESCU

O A R B A

Pierdut a Mira a ochilor lumină
Pe când era felița cea zglobie,
Acum sta —păsărică'n colivie —
Și, tristă, suferea fără de vină.

Părinții se'ntrebau: „Ce o să se-alcagă
De Mira și de-averea noastră 'ntreagă ?”

Odată le veni ră peșitorii:

Un tânăr și un vârsnic, Bani cereau ?

Toți : mama, tata, Mira, se'ntrebau :

„Sunt razele de soare sau sunt norii ?”

Iar Mira zis-a : „Până mă 'nvoiesc,
Cu fiecare singură grăiesc”.

— „Frumoasă-i viața, Mira, și-o descriu,

De mă alegi ca soț să-ți fiu pe viață” —

A spus cel tânăr — „Ochii-mi te învață!

Dragi amintiri cu glasu-mi am să 'nviu.

Ai să te vezi din nou cu cozi pe spate

Și toate au să-ți pară fermecate...

Am să te port de braț, Mira, iubită,

Și florile și pomii am să-ți cânt

Și-apusul cel de soare cu avânt

Ți-l desfășor, clipită de clipită,

Încât trăi vei viața cu mistere,

Având, din plin, ce sufletul îți cere.”

Plecat-a cel ce astfel cuvântase

Și vârsnicul spre Mira s'a 'ndreptat :

„Mira!” — șoptit-a el — „să-ți fiu bărbat,

Să te conduc, căpșorul tău mă lase;

Nu-ți pară rău de a ta vedere mută,

Nu-i lumea vrednică de a fi văzută!

Sunt om ce știu care e greul vieții,

De ochi murdari, de căușturi am dat

Ce cu venin, din greu, m'au împoșcat :

Păstrează-ți tu icoana linereții !

Am să-ți vorbesc ca prietenul mai mare,

De mă primești, ca sfetnic, pe cărare”.

Și Mira stete-apoi, de gând furată,
Și cântărind ce fiecare spus-a.
Intr'un târziu la pieptu-i dreapta dus a,
Chemând apòi: „Venîți, mamă și tată!
Ce are, de-astăzi, Mira, să se'ntâmples!”
„Aleg pe cel cu-argint bogat la tîmples...”

(Subiectul acesta a mai fost tratat
și într'o schiță).

Horia PETRA-PETRESCU

CAPRIOARA RICHARD BRECKNER

Prin arbori trec năluci de neguri albe,
Pe blana ta sunt pete de lumină;
Tu sorbi năpraznic aerul pădurii
Și pașii tăi foșnesc peste grădina.

Frunzișul umed din copaci te'mbată,
Iar ochii tăi privesc departe'n zare.
Oprindu-te, o pasăre s'arată;
Tu 'ncet te'nchizi tăcerii solitare.

Făptura ta vibrează de simțire,
Cu botu-ți fin să rupi o frunză-ai vrut.
Dar totul n'a fost decât nălucire,
Căci mica ta filnă-a dispărut.

SUFLET INFRIGURAT ROBERT STEILNER

Un vânt ușor străbate strada,
Invăluit e ceru'n ceață;
Din strălucirea cristalină
Apar lumini în stropi de gheață.

Copacii albi presară calea
Și sufletul mi-l infioară.
Pornesc pe drumuri nesfârșite
Cu ochii'n lacrimi ce coboară.

Traduceri de IONEL NEAMȚU

G. H. BOGDAN-DUIȚĂ

1865—1934

Rândurile generației luminate a Ardealului de ieri se răresc din zi în zi. Pleiada de cărturari cari au știut să înfrunte cu bărbăție timpurile vitrege dinaintea războiului întregitor de hotare și cari și-au zdruncinat nervii pentru un progres cultural și politic, se pleacă potolită în fața morții.

Asistăm cu durere la un destin tiran care plutește deasupra noastră zma gânde de timpuriu suflete mărețe, oameni ale căror înțelepte îndrumări ne erau — astăzi — mai necesare decât oricând.

În rândurile acestor mari dispăruți, la loc de cinste va rămâne regretatul dascăl Gh. Bogdan-Duiță. Spirit enciclopedic prin excelență, a avut schițat un imens plan de activitate în domeniul literar, pe care însă coasa morții nu i-a dat răgaz să-l înlătuască. Timp de aproape o jumătate de secol firea lui iscoditoare a adunat material de documentare critică și literară, împrăștiindu-l cu dărnicie în diferitele reviste literare sau gazete ardeleni. A activat cu convingere zi de zi între vrafurile prăfuite ale bibliotecilor, sau în arhive, cercetând cu pasiune documente ce trebuiau să oglindească farmecul deosebit al literaturii românești. Condeiul său n'a cunoscut odihnă, până în clipa ultimă a vieții.

Gh. Bogdan-Duiță s'a născut la Brașov în anul 1865. Și-a început studiile în orașul natal, Brașovul, care pentru noi constituie leagănul de formare a limbii literare, Brașovul din care diaconul Coresi a răspândit cu generozitate cele dintâi cărți în limba românească, acest oraș i-a dat tânărului Gh. Bogdan senzația sublimă a primului contact cu manualul de școală. Scânteetoearea lui inteligență începe a se concretiza. Vorbele dascălilor, pline de avânt românesc, încolțesc și dau rod bogat în sufletul său tânăr, întocmai ca sămânța biblică aruncată pe pământ pricinic. În această epocă de formare se produce contactul spiritual cu sistemul de cultură germană, fapt deosebit de semnificativ, datorită căruia gândirea năvalnică, tumultuoasă, a lui Bogdan-Duiță se modelează în tipare de muncă ordonată și productivă. Școlile superioare din Pesta, Jena și Viena, pe care Bogdan-Duiță le cercetează și licența în științele istorice luată la București, îi întregesc pregătirea școlară. Era considerat — pe acea vreme — unul dintre cei mai învățați tineri.

Gh. Bogdan-Duiță a fost înzestrat de Dumnezeu cu nenumărate resurse intelectuale. Corzile sufletului său vibrau cu rezonanță magnifică la atingerea fiecăreia din posibilitățile de manifestare culturală. *Scriitor desăvârșit, orator cu vaste resurse, polemist incisiv și just, critic obiectiv și meticulos, naționalist*

neînfricat și, mai presus de toate, dascăl pasionat sunt, ramurile de activitate cari trebuiesc cercetate vorbind despre Gh. Bogdan-Duică și pe cari vom încerca să le zugrăvim în rândurile ce urmează.

Ca slujitor al condelului a desfășurat o muncă nebanuit de asiduă. Dealongul vieții răvna sa spirituală a făcut să apară peste cincizeci de cărți și broșuri cu conținut variat, toate fiind rezultatul unor cercetări minuțioase cari înseamnă pentru istoria noastră critică și literară contribuții de reală importanță. În afară de volumele apărute, trebuie să admirăm o laborioasă activitate gazetărească. Bogdan-Duică a scris foarte multe articole — atât de multe încât aproape nu există în A deal ziar sau revistă mai de seamă la care să nu fi colaborat. Cu toate acestea articolele sale n'au avut niciodată acea notă de superficialitate atât de obișnuită scrisului cotidian, ci excelau printr-o gândire profundă și o documentare judicioasă.

În această direcție e demn de reținut că *nenumărate din articolele sale au văzut — lucru firesc dealtfel — lumina tiparului în coloanele revistelor din acest Sibiu, care înainte de războiu era centrul necontestat al întregii culturi ardelenene.* Cărând după 1884 — anul când începe să apară „Tribuna“ la Sibiu — îl găsim pe G. Bogdan-Duică scriind alături cu Slavici și Coșbuc în redacția acestei glorioase gazete. Convinși de netemnicia visului de desrobire cu „coasa și toporul“, au dus o fructuoasă luptă cu condelul, pentru pregătirea în duh național a poporului român din A deal. Pentru lămurirea acestei activități a scos — ulterior — volumul de mărturisiri intitulat „Partea mea în criza Tribunei“ (Orăștie, 1896).

Alte publicațiuni sibiene cari au găzduit articolele semnate de Bogdan-Duică sunt: *Telegraful Român, Revista Teologică, Transilvania, Viața Ilustrată* s. a.

Toate aceste articole sunt scrise în fraze dense și sobre, fără inutile complicațiuni. Întânim uneori presărate accente de un pronunțat lirism cari oglindesc sufletul său bun. Astfel — plecându-și urechea la suferințele celor orfani — : „De pe culmea cucerită prin unirea națională este o datorie să privim înapoi la cei rămași în drum, pe cari numai ușurința ignoranței i-ar putea lăsa uitării.“

Era apoi un bun orator. Impunea prin figura lui măreață. Fruntea înaltă, ochii ageri și scripitori de înțelepciune captivau auditorul. Conferințele sale aveau un aspect cu adevărat academic. Cu puțin timp înainte de a muri, și-a spus în adunarea „Astreii“ dela Tg.-Mureș, cuvântul hotărât și răspicat în legătură cu problema școlii sătești.

Marea lui pasiune consta însă în cercetările de ordin critic. Ca rezultat al acestora scrie observații bine argumentate despre

„Țiganlada“ lui Budai-Deleanu; „Viața și opera lui Gheorghe Lazăr“, lucrare care constituie un model de studiu biografic și bibliografic. E foarte semnificativ avântul cu care vorbește la pre-cuvânta: e despre primul dascăl român care a trecut munții:

„El a fost, mai ales în cece privește școala, farul lumina-
nător în orbecăle și băjbăirea începuturilor noastre culturale și,
fără îndoielă, a contribuit mult la creșterea acelui suflet unitar
care și-a dat roadele abia după o sută de ani dela descălecarea
în Țara românească a dascălului dela Avrîg“.

Din acest citat se desprinde și naționalismul de care
era pătruns și care forma o trăsătură primordială a caracterului
său. Pretutindeni în scrierile sale întâlnim vibrând acest senti-
ment. Datorită lui, autorul a fost expulzat din Ardeal, stabilindu-se
un timp în Bucovina.

Toate ramurile de activitate înșirate până acum au fost
însă dominate de aceea de dascăl.

Era profund convins de mîsluna sa și punea mult suflet,
când ținea prelegeri la catedra Universității din Cluj.

Vorbînd despre cursurile sale asupra „literaturii române
moderne“, spune: „*Le-am ținut cu gîndul că lumii de-alcă, că-
reea sistemele învățurii Ungariei i-au tălnuit viața românească
și istoria ei prețioasă, trebuie să-i dăm despre această viață
informațiuni cât mai multe.*“

Conceptia sa despre istoria literară din secolul modern
cerea: „să fie o psihologie literară, evolutivă, sigură, a curen-
telor și scriitorilor fixați exact în ele; o expunere, până acum
neglijată cu desăvârșire a mijloacelor artistice tehnice, o înfor-
mație deplină despre influențele străine, adecă despre contactul
nostru cu literaturile străine de est și vest“.

În totalitatea ei această activitate ne înfățișează personalita-
tea complexă a lui Bogdan-Duică.

A muncit cu îndârjire timp de o jumătate de veac. Spirit
cu perspectivă largă, asemeni lui B. P. Hașdeu, a conceput lucrări
vaste — cu caracter definitiv — cari însă din cauza morții
neașteptate n'au putut fi desăvârșite, rămânând fie în manuscris,
le răsfirate prin diferite reviste. Cinci decenii a adunat țară pre-
got material, crezînd poate că o îndelungă și liniștită bătrîne-
țe îi va oferi posibilitatea — *răpîtă adeseori de amestecul său
în politică* — de a-și termina lucrările așa cum le visase el.

Avea terminate sau aproape terminate, în manuscris, urmă-
toarele lucrări: O vastă istorie a literaturii ardelenice, o istorie a
EPOCEI românești, material pentru un amănunțit studiu asupra lui
Alecsandri, material pentru adevărata monografie a lui Eminescu
ș. a.

Numai cîntărînd titlurile de mai sus și ne putem da seama
de neprețuita valoare documentară și artistică a acestor opere

gândite și elaborate de Gh. Bogdan-Duică.

Planurile sale literare se pot asemăna în măreție și importanță cu acelea ale lui Bogdan Petriceicu Hașdeu. Nici el nu le-a putut da, în viață fiind, forma lor definitivă. Și pentru a nu se lrosi munca titanică din decursul vieții fără ca posteritatea să aibă un folos real, Academia Română a hotărât să continue într'un anumit fel scrierea și editarea acelu „Magnum etymologicum”.

În cazul operelor netipărite ale lui Bogdan-Duică, după părerea noastră, problema e mult mai simplă. Bogdan-Duică a lăsat manuscrisele mai toate, aproape de stadiul final. Apoi azi, în așteptarea Academiei Române, mai avem și „Fundatiile Regale” ca organ de editare a operelor reprezentative ale neamului nostru.

Ar fi imensă greșală ca manuscrisele lui Bogdan-Duică să nu poată fi răspândite și să nu-și atingă scopul pentru care au fost create.

De aceea o datorie sfântă—aproape o poruncă—se impune. Forurile de culturalizare ale țării noastre trebuie să-și asume răspunderea desăvârșirii și mai ales a editării importanteilor manuscrise rămase netipărite în urma morții neașteptate a marelui dascăl, ele formând cea mai vastă și cea mai minșoasă contribuție la istoria evoluției culturale a neamului românesc.

LIVIA MĂGEANU

BCU Sibiu
SIBIUL CULTURAL:
BIBLIOTECA CENTRALĂ A „ASTREI”

Nu e nevoie să insistăm asupra rolului fundamental pe care-l îndeplinesc în istoria civilizației naționale — al cărui grad îl arată — bibliotecile și librăriile noastre. De aceea ne-am bucurat din suflet când, în mijlocul așa zisei „crize” (eufemism pentru „dezordinea economică și financiară”), — în municipiul nostru, în loc să dea faliment librăriile, au sporit cu una de așa de bun augur: „Cartea Românească” a dlui Nicolae Cloșan.

În Sibiu sunt librării destule și biblioteci destule; în privința asta, din toată Transilvania, numai Clujul îl întrece. Dintre bibliotecile sibiene, două sunt publice, iar celelalte aparțin diferitelor instituții, în special școlilor de toate gradele. Bibliotecii publice sunt: cea mai veche și mai mare, a n.uzeului Brukenthal, și cea mai nouă și mai prosperă, a Asociațiunii Transilvane.

Biblioteca Brukenthal aparține sașilor și e o comou-

ră de cărți vechi, medievale sau din veacul trecut. Biblioteca „Astrei” are însă o importanță deosebită din alte puncte de vedere, ceea ce le face să se completeze una pe alta.

Biblioteca „Astra” este una dintre marile realizări ale Asociațiunii, înființată în 1860 cu scopul de a veghea asupra evoluției culturii române și asupra promovării literaturii naționale, — în acel centru cultural și bisericesc al Românilor din Transcarpații, ce era Sibiuul. De aceea literatura ardeleană și periodicele regiunii se găsesc în acest lezaur românesc, în cea mai mare parte, dând bibliotecii o importanță mai mare chiar decât a celeia din Blaj — ce se bucura de o tradiție mult mai bine susținută în acele vremuri eroice, decât în epoca de după întregirea Neamului.

Pentru cărțile strănse în primii treizeci și cinci de ani ai „Astrei”, adică până în 1894, se și tipăriseră două cataloage: întâiul, al lui Nicolae Petra-Petrescu, în 1882, și al doilea de Nicolae Togan, aranjat pe materii acum patruzeci de ani.¹

Lacunară, foarte lacunară este în schimb biblioteca „Astrei” în ceea ce privește literatura și periodicele moldovene sau muntene ale Vechiului Regat, până la încheierea păcii. De acest lucru suferă însă destul de mult nu numai ea, ci și biblioteca Universității din Cluj, ca și biblioteca Mitropoliei din „Roma cea mică”, — grație opreliștei și vitregiei epocii de stăpânire ungurească. Dacă s’ar încerca totuși procurarea lor, ar mai fi încă posibilă această imperioasă inițiativă: anticarii de pe cheiul Dâmboviței, de pildă, ar sta la dispoziție cu oferte mai mult decât avantajoase.

Biblioteca „Astrei”, în 1923, avea 22.215 vcll. Atunci s’a alcătuit una din legile cele mai bune de pe tărâmul cultural, — prin care toți tipografuli-editori din țară sunt obligați să trimeată câte un exemplar din publicațiile lor, de orice fel și în ori ce limbă, unui număr

1. Nicolae Toganu, bibliotecariu: Catalogul bibliotecii As. trans. p. III. și cultura pop. român. Sibiu, Tipariul tip. arhidieceșane, 1895, pp. VIII-187.

de biblioteci publice naționale, — printre cari, în Ardeal se găsesc două (de ce oare Blajul a fost înlăturat?): 1. aceea a Universității din Cluj, enormă în ce privește moștenirea de cărți maghiare, — și 2. aceasta a Sibului. Grație acestui fapt de înaltă prevedere, Sibiuul a căpătat o favoare de care în special trebuie să fie mândru și vrednic. Biblioteca Românilor din Sibiu a sporit astfel, în doisprezece ani, cu aproape patruzeci de mii de voll., — sau, în mijlociu, cu peste trei mii de voll. pe an, — ajungând, la 31 Dec. 1934, la frumoasa cifră de 60.750 voll., — și putând în chipul acestuia înlesni tuturor cercetătorilor studiile de cultură și civilizație postbelică. Ei mai rămâne Municipiului nostru de înfăptui, în afară de buna gospodărie a cărților și periodicelor, — o *Universitate liberă*, de proporție, pe lângă această *Biblioteca Universitară*, — și nivelul scăzut al intelectualității de azi, datorit de altminteri nu harnicei Aстре, ci mai ales politicii anarhizante, ar dispărea ca prin farmec.

În concluzie, e de recomandat celor în drept sporirea sacrificiilor bănești în folosul Bibliotecii. Sala de lectură e neîncăpătoare, asăzi, cu cele doisprezece locuri ale ei, pentru mai mult de trei mii de cettori anulul (în anul Aug. 33 — Aug. 34 : 3308). Iar depozitul de periodice de asemenea : numai în acest an au sosit circa 1400 nume de zăre și reviste, cari aşteaptă de altfel și legarea lor în colecții. Clădirea trebuie în orice caz amplificată, ca să poată adăposti imensa comoară ce-i este așa de generos hărăzită. Incolo, personalul bibliotecii (d. dr. Horia Petra-Petrescu, secretar literar al „Astreii” și bibliotecar, secondat de dra Minodora Ciitrigă la secția periodice și de d. Aurel Clungen la secția cărți) — nu-și precupește niciodată puterea de muncă și truda pentru a menține veșnic occidental acest senin templu al Culturii Române.

Pimen CONSTANT.

DUMITRU CALUGARU: HRISTOS IN ȘCOALA

— Manualul catihetului ortodox pentru școala primară —
Vol. I. Sibiu, Tip. Arhidiecezană, 1934, pp. VIII - 532, Lei 220.

Invățământul religios din școala primară, în urma stăruinței Bisericii ortodoxe, s'a lăsat încă din anul trecut pe seama acestuia. Motivele invocate justificau o astfel de măsură. În urma acestei hotărâri a Ministerului Instrucțiunii, Biserica s'a văzut pusă în fața unor probleme de mare importanță : 1) pregătirea preoșimii pentru predarea învățământului religios în școala primară și 2) editarea manualelor didactice corespunzătoare pentru elevi și pentru preoți. Prima chestiune în Ardeal era oarecum rezolvată. Înainte de Unire, absolvenții Seminarilor teologice erau obligați să-și ia capacitatea de învățător; după Unire studenții Academiei teologice făceau și fac practică pedagogică la școlile primare sub supravegherea profesorului de specialitate. În ce privește manualele didactice pentru elevi încă erau și sunt destul de bune. Mai grea era problema alcătuirii unei Metodice a Religiei, care să servească drept manual pentru preotul-învățător de religie. Și era necesar acest manual ajutor pentru preoți, întrucât ocupația lor principală nu le permitea să pregătească lecții speciale și în al doilea rând pentru că pierduseră mult din practica predării. Metodele existente în această materie erau prea reduse și neadaptate. Acestor împrejurări se datorește apariția cărții dlui D. C., înfiștată la îndemnul dlui rector al Academiei teologice Andreiene, Nicolae Colan.

Metodica aceasta cuprinde planurile dezvoltate ale tuturor lecțiilor prevăzute în programa analitică pentru clasele I-IV ale școlii primare. Două lucruri caracterizează planurile lecțiilor : 1) principiile metodice după care s'au elaborat lecțiile și 2) povestirea ca element principal în predarea unei lecții de Religie. În privința primei chestiuni s'a orientat după treptele psihologice pe care le-a fixat Metodologia pedagogică modernă. Nu știu însă pentru ce ține la schimbarea termenilor. „Pregătirea“ ca treaptă psihologică urmărește de o

parte adunarea materialului apercetiv de care copilul dispune, în vederea înțelegerii noulor cunoștințe, de altă parte pregătirea unei dispoziții sufletești adecvate. Termenul de „introducere“ cu care înlocuiește „pregătirea“ se limitează la introducerea în domeniul cunoștințelor apercetive. Tot așa „intuiția, Reproducerea“ nu știu ce rost au alături câtă vreme se face o simplă reproducere. Iar termenul de „interpretare morală“ dat „Aprofundării“ încă e unilateral, întrucât ne face să ne gândim doar la o analiză pur intelectuală a celor expuse, câtă vreme de fapt se face o cristalizare a sentimentelor pe care a fost în stare să le deștepte în cursul lecției. Cât privește o a doua chestiune, lecțiile de religie urmăresc în primul rând deșteptarea unui sentiment religios din care derivă atitudinea morală. Deșteptarea acestui sentiment nu se poate face decât printr-o povestire dramatizată, în care cuvintele și atitudinile personajilor să fie tot atâtea motive de stimulare și accentuare a sentimentelor copilului pe care vrem să-l predispunem într-o anumită direcție. Povestirile, așa cum sunt dezvoltate aici, satisfac acest postulat.

Cartea, fără îndoială, prezintă un deosebit interes pentru toți cei ce sunt chemați să propovăduiască cuvântul evanghelic în școală și este un îndreptar practic de o deosebită valoare.

Prof. dr. Lucian BOLOGA

ING. GHEORGHE BRÂNDUȘ: VALORIFICAREA MUNCII ȘI RAȚIONALIZAREA GOSPODĂRIEI ȚĂRANEȘTI

(Invățătură agricole—economice, scrise în grai popular)
(Bibl. pop. „Astra“, nr. 214—1954, pp. 87, lei 5).

În timpul din urmă oamenii cu gânduri bune pentru țărăniime și au pus problema valorificării muncii țărănești. Statul însuși — trebuie s'o recunoaștem — a început să facă ceva, deși n'a ales metodele cele mai bune. Se observă, de câțiva ani încoace, o adevărată campanie, prin conferințe și scrieri, pentru îndrumarea

țăranului român spre o viață economică mai rațională. Păcat însă că se face de multe ori demagogie. Și dacă broșura, cu titlul de mai sus, a dlui Ing. Brânduș, nu are pretenția de-a rezolva definitiv problema și de-a epuiza subiectul, are curajul de-a semnala greșelile care s'au făcut până acum în încercarea de-a valorifica munca țăranului, are curajul de a-i spune răspicat țăranului că salvarea și ridicarea lui stă în propriile sale puteri. Citez un pasagiu caracteristic: „In primul rând este nevoie ca țăranul să se desbateră de obiceiul de-a avea mereu ajutoare de la Stat. Alergarea după ajutor de la stat caracterizează pe omul care așteaptă să-i pică para în gură. Acest gest de a valorifica munca țărănească însemnează pasivitate sau, examinându-l mai adânc, însemnează cerșitorie mascată. Țăranul așteaptă adică să vadă ce fac alții pentru el. In loc însă de a aștepta măsurile pe care le ia statul pen'ru valorificarea muncii lui, ar trebui să alerge țăranul, încercând toate căile, până o găsește pe cea mai bună. Acesta este felul activ de a se valorifica munca țărănească și este și cel mai de recomandat. Numai acela care muncește într'o direcție oarecare știe precis ce neajunsuri are și tot el poate să le găsească leacul mai ușor. De aceea vom încerca să dăm și noi aici unele mijloace prin care țăranul ar putea, el de el, să-și valorifice munca”.

Dacă n'ar fi decât învățăturile cu caracter general și pentru o cârticică așa de condensată, ar fi suficient să aibă o netăgăduită valoare. Dar cartea dlui Ing. Brânduș dă câteva îndrumări de primă și imediată necesitate. După ce lămurăște și familiarizează pe celitor cu termenii abstracți de valorificare, raționalizare, normalizare, standard, trece la îndrumări precise, arătând cari sunt căile cele mai bune de urmat, pentru ca munca agricolă să fie din nou — cum era înainte de războiu — deplin răsplătită. Deaceea cartea și-ar merita și subtitlul de „Cartea plugarului luminat”. Ar fi de datoria „Astrei” răspândirea ei cât mai largă între țărani — dacă se poate gratuit — utilizând în acest scop

pe preoți, învățători și conferențieri, cei mai potriviți purtători ai făcliei culturii în masele poporului. Broșura dlui Ing. Brânduș este una din pietrele fundamentale cari încep să se pună ncuiei noastre economii agricole.

Prof. A. Cr.

O carte necesară

DR. AUREL GOCIMAN: ROMANIA ȘI REVIZIONISMUL
MAGHAR.

București, Ed. „Universul”, 1934, pp. 416.

Odată cu încheierea războiului mondial, era de prevăzut că statele învinse ale Europei centrale nu se vor putea obișnui repede cu situația ce le-a fost impușă prin dispozițiile tratatelor de pace, cu bună dreptate, ca unora cari au provocat deslănțuirea imenselor nenorociri și suferințe din cursul anilor 1914—1918.

Istovite în forțele militare deoparte, înfrânte în puterea de rezistență morală de alta, trebuiau să-și recunoască vina semnând prin reprezentanți lor autorizați sentința de condamnare inapelabilă, ce nu putea lipsi din cuprinsul tratatelor de pace. Inșă chiar în clipa în care și-au dat semnătura, conducătorii acestor state s’au gândit mai mult la mijloacele proprii a zădărnici, decât la cele chemate a înlesni aplicarea integrală a dispozițiilor din cuprinsul tratatelor. Fără a cruța vre-o cheltuială, au inițiat o propagandă publicistică, literară, științifică și artistică, atât de vastă și de sistematică, încât au reușit să depășiască tot ce s’a putut produce sau imagina mai înainte în materie de propagandă politică.

Prin străduința lor nepregetată și prin sacrificii bănești fără precedent au strecurat, zi de zi, în opinia publică europeană sentimente de îndoială cu privire la adevărul, dreptatea și temeinicia osândeii, pe care o acceptaseră la 1919, confirmând-o chiar prin iscăliturile lor. Astfel, s’a putut întâmpla ca propaganda revizionistă să înregistreze apreciable rezultate chiar în opinia

publică a unor state învingătoare ca Anglia și Italia. Adevărat că la aceste rezultate importante *am contribuit esențial și noi învingătorii* cari, întemeiați pe conștiința puternică a dreptății istorice, exprimată prin tratatele de pace, am întârziat a da propagandei revizioniste atenția cuvenită. Dar, devenind asalturile ei în timpul din urmă tot mai înțelepte, indiferentismul păgubitor al celor din urmă 15 ani a trebuit să dispară, cedând loc unei îngrijorări explicabile pentru cei ce pot să și dea seama de puterea pe cât de imponderabilă uneori, pe atât de hotărâtoare, în împrejurări de controversă și și frământări în domeniul politicii internaționale.

Provocată de impetuosa propagandă, susținută mai ales de scriitorii germani și maghiari prin cărți și broșuri revizioniste, tipărite în diverse limbi, au trebuit să se ivească în timpul din urmă și începuturile unei literaturi cu tendințe anti-revizioniste, urmărind scopul de a lămurii opinia publică mai întâi a țărilor primejduite de curenții revizionist, apoi și a străinătății în general, asupra peripețiilor, asupra ideilor subversive și asupra lipsei de temeiuri științifice serioase, de care dau dovadă ultimele cele mai multe manifestări ale abundenței literaturi de propagandă politică germano-maghiară.

În acest scop a fost scrisă recenta carte a cunoscutului publicist d. dr. Aurel Gociman, care apare, din cuprinsul voluminoasei sale publicațiuni, ca un specialist orientat de multă vreme asupra scopurilor urmărite de revizionismul budapestan, ca și asupra variatelor metode întrebuintate pentru răsturnarea actualului așezământ al păcii europene.

Materialul vast, pe care l-a strâns autorul, într'o serie întreagă de ani, este grupat cu îngrijire în 18 capitole bine rotunjite și într'o succesiune logică, dând astfel cititorilor puțința de a se orienta cu înlesnire asupra chestiunilor, cari i-ar interesa mai de aproape. Din privirea istorică asupra revizionismului maghiar nu lipsește nici un moment esențial, fie cu privire la acțiunile din cuprinsul Ungariei, fie la cele desfășurate în diferite țări europene, inundate de produsele literaturii

revizioniste, fabricate sau inspirate din cercuri budapestane. În afară de vreo 74 publicațiuni revizioniste apărute în limba maghiară, autorul enumără 67 franceze, 40 engleze, 22 italiene și 16 germane. Aceste cifre sunt destul de elocvente spre a dovedi oricui stăruința neobosită a revizioniştilor, cari nu se lasă descurajați de nici un obstacol, ci se opintesc a iscodi, după fiecare eșec, noul mijloc de captare a opiniei publice naive și credule.

Este de dorit să pătrundă cartea d-lui dr. Gociman *România și revizionismul maghiar* nu numai în bibliotecile tuturor instituțiilor și școlilor, ci și în casele oricărui intelectual român, spulberând indiferentismul manifestat până acum față de acest curent subversiv, trezind în sufletul lor un interes mai viu pentru chestiunile obștești și chemându-i pe toți la îndeplinirea datoriei față de intangibilitatea granițelor patriei întregite.

Prof. univ. Ioan LUPAȘ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

N. D. COCEA, NEA NAE.

Roman. București, „Universala”, 1934, pp. 282, lei 70.

După „Vinul de viață lungă”, „Fecior de slugă” și „Pentru un petec de negreață”, nea Nae Cocea și-a tipărit încă un roman și ne-a mai anunțat încă două. Sunt satire sociale scrise de un pamfletar abil, cu scopul de a se vinde și a fi cetite cu ușurință.

În „Nea Nae” ni se înfățișează tipul parvenițului român, care a rămas tot așa de mitocan și de josnic, ca mai înainte de a se îmbogăți. Am putea scrie că d. Cocea, în tendința-i atroce de a exagera și generaliza, biciuiește societatea contemporană pentru a o îmbunătăți; în realitate însă, n-o face decât cu scopul politic bine definit de a distruge orice dram de autoritate și demnitate din Regatul actual, — peste epavele căruia să se poată întrona nă o Românie ideală, așa cum au visat-o marii apostoli ai Românișmului, — ci domnia anarhică și nimicitoare a bolșevismului. Și acest țel josnic și primejdios nu e nici măcar expus cu artă. Nea Nae moare în zorii zilei, „în somptuosul conac din parcul Ioanid”, după ce se lăfăise la Colonada, într'un chef oribil și dezgustător, între prietenii și prietenele lui: Cotan,

Foanță, Tibică, Doctorul Daniil, Ileana Tîrbușon, Manichiuzeza, „Madam la Prentess” și alte „hailaifuri”. Iată de pildă părerea doctorului Daniil, prin care vorbește autorul însuși: „În fiecare român stă la pîndă și de strajă un nea Nae. Ia-l pe român, prințesa mea bună și neștiutoare, și fă-l căpîrar, din soldat prost ce era. O să schingiuiască și-o să schilodească în bătăi pe cei cari erau de o seamă cu dînsul pînă mai ieri. Fă-l jandarm. Fă-l gradat superior, sau dascăl, sau consilier de curte, sau ales al națiunii, sau episcop, sau prefect, sau ministru, orice, numai să se simtă nenorocitul cu o mîche de cuțit mai presus decît ai lui, și-o să faci din el o brută. Dă-i bani. Dă-i carte. Dă-i putere. Cu cât îl vei ridica mai sus pe scara vanelor măriri, cu atît va socoti mai sincer că toate i se cuvin pe drept, și cu atît se va arăta mai neînduplecat și mai nemilos față de cei slabi sau față de cei rămași în urma lui. Omul ajuns, Valahul ajuns, e o fiară. Nu cunoaște nici mila, nici bunătatea. Puternicul zilei e profund convins că are, dela Dumnezeu sau dela Stat, dreptul să taie și să spînzure în voie. Bogatul nu crede săracului. Sătulul nu crede flămîndului. Nea Nae nu crede nimănui”. (p. 277).

Și doctorul, așteptînd sfârșitul lui nea Nae, filozofa cu „Madam la Prentess”, spunîndu-i că Raiul pămîntesc vine dela Ruși pentrucă ei sunt la Răsărit, și Razele dintr’acolo vin! (dacă spre Răsărit de noi ar fi Abisiniienii sau Hotentotii, — în ei ne-ar fi fost scăparea?): „...I-a arătat cerul. I-a descoperit orientul în flăcări. I-a murmurat: Dintr’acolo va veni, prințesa mea dulce și întăriată. O văd cum vine. N’am văzut-o numai eu. Cu mulți ani în urmă, un vechiu coleg, un bătrîn dascăl dela Iași, profesorul Paul Bujor, ne-a poruncit: — Lumina vine dela Răsărit”...

„Prințesa i a aruncat brațele în jurul gâtului. S’a prins că iedera de dînsul. I-a căutat ochii. I-a întins gura. Și cu gura ei întinsă ca o dojană care nu mai regreta nimic și ca o muștrare care o dăruia toată, i-a șoptit: — Bolșevicule”... (p. 281) — în timp ce: armata numeroasă a slugelor (sic), trecînd în galop, vrînd parcă să ia cu asalt iatacul boieresc, striga, chema, dădea vesel alarma: Vino, Tănase!.. Dă fuga, Stane!.. Pă ei, Domnico!.. Pune mîna, Veto!.. Mai repede, Firo!.. N’auziți, surzilor!.. A crăpat boierul!..” (sfârșit: p. 282).

Primejdia unor astfel de literați e cu mult mai mare decît și-o închipuie cei ce au urechi de auzit, dar nu aude. Cărțile lor, bucurîndu-se de o reclamă fără preget, umplu rafturile librăriilor românești sau ale anemicilor.

bibliotecii dela școlile naționale (nu și ale celor minori-
tare), — încercând să spulbere tăria Țării și otrăvind tot
mai mult energiile românești, ce altminteri ar trebui să
lupte pentru viitorul propovăduit de veacuri de suflete-
le curate ale înaintașilor noștri — și nu spre acela ce
îndrăznesc să ni-l impună unii venetici, ajutați de su-
medenie de inconștienți sau trădători de țară, ce nu au
nimic comun cu visurile străbunilor noștri, cu tradiția
noastră de Români, cu testamentul generațiilor jertfite
pe altarele, pașnice sau războinice, ale Patriei bimilenare.

P. C.

PE MARGINEA UNEI TRADUCERI: HOMER, ODISEIA. Traducere în proză din grecește de EUGEN
LOVINESCU. București, Fundația „Regele Carol II”,
1935, pp. 327, lei 60 (Biblioteca „Energia”).

Literatura antichității, fie greacă, fie latină, este privită de
publicul mare ca un apanaj al elevului de liceu. Dar nici ace-
sta, — hărțuit de excesele sportului și de lene, de lipsa de
bani, de lipsa de tradiție culturală a părinților, de lipsa de bi-
bliotecă publică sau școlară bine înzestrată și bine conduse, ba
a de școli lipsit chiar și de indemnul cald al profesorilor de
română sau latină, — nu se înfruptă decât numai arereori din
frumusețile și binefacerile lecturilor de bază ale unui adevărat
intelectual.

Ar fi totuși de amintit câteodată, pentru tânăra literatură
română, — și lipsa de traduceri bune, când acestea există, —
din capodoperele universale. Iată de ex. Odiseia divinului Homer.
Tălmăcită întâi, în proză, de răposatul junimist și macedonean
Ioan Caragiani, la Iași, acum o jumătate de veac (1876), ea fusese
obiect de ridicularizare sau de ironie chiar în epoca aceea,
de grele frământări lingvistice. Tradusă apoi, în fragmente pu-
ține și izolate, de George Coșbuc, în endecasilabi rimați; de
aromânii Cezar Papacostea sau George Murnu, în hexametri,
— nu slăbuia desigur o lectură a... Odiseii, ci numai o fătă-
duială și o îndreptătită speranță, că poate în scurt timp, literale
române vor fi, în sfârșit, înzestrată cu această capodoperă de
temelie a culturii; și încă transpusă de frunțașii traducătorilor
noștri. Decențiile însă au trecut infructuoase. Între timp, poetul
țărănimii murea prematur, iar d. G. Murnu adoptase ideea de a
traduce Odiseia din nou, nu în hexametri, ca în originalul elin,

ci în endecasilabi albi, — așa cum mai lucrase, cu fericită inspirație, timp de cincisprezece ani, italianul Ippolito Pindemonte (1753—1828), — poet admirat, cași d. George Muru al nostru, mult mai mult pentru tălmăcirii, decât pentru versuri originale. Capodopera dui Murnu apăru în 1924, în editura „Cultura națională“ din București, într'o superbă ediție de lux, cu ilustrații în afară de text și... puțin accesibilă pungii elevilor.

Mai târziu, în 1929, d. Cezar Papacostea, prof. la Univ. din Iași, se hotărî pentru publicarea primelor 12 cânturi din Odiseia, traduse în formă originală, în ultimele două decenii, — în niște hexametri svelți și armonioși cum puținii dintre poeții noștri ar mai putea face. (Înlăz'erea volumului II din această minunată transpunere fie-ne îngădui s'o considerăm o serioasă pierdere pentru cultura și literele noastre).

Iată-ne la sfârșitul acestei ierni, în fața traducerii în proză a dui E. L. Tipar îngrijit, tălmăcire făcută cu migela literatului și umanistului cunoscut. Lucrată în anii epopeii noastre din Moldova și reluată în vara trecută, noua lucrare a romancierului E. L. este o realizare ce se cerea făcută și care cinstește literatura noastră, fiind, după cum singur o crede, superioară celelea din franțuzește lucrată într'o proză „saturată de eleganță și mândentate, de poetul parnasianismului, pe care nu-l amintește, Leconte de Lisle. D. E. L. a pornit dela ideia că Odiseia, tradusă într'o limbă populară și în proză, va fi o lectură agreeată de elevii și cetitorii umili, ce nu îndrăgesc versul (și încă nerimat!).

Fondul Odiseii constituie, evident, un basm feeric cu adânci rădăcini în realitate și umanitate. Istetimea și energia lui Odiseu cel hărțuit de osânda zeiască sau de răutatea și imperfectiunea semenilor săi, din faimosul răstimp de zece ani, — captivează ca materia unul roman (dar să nu z'cem „modern“...) Și de aceea o traducere fluentă, în proză românească, de savoare populară cași rusticu-i conținut, și patriarhalizată până la arhaizare, constituie satisfacția tuturora și orgoliul literaturii bune, un succes de librărie cum arareori se întâmplă în materie de traduceri din capodoperele antichității.

*

Epopeile cele așa de mult glorificate pentru frumusețea și muzicalitatea versurilor lor au avut, în țările culte, parte și de traduceri în proză, dintre cari unele îndeajuns de celtite și admirate. Odiseia de exemplu e mult răspândită în versiunea franceză în proză a lui Leconte de Lisle. Eneida lui Virgiliu a fost destul de gustată la noi în traducerea în hexa-

metri a lui Coșbuc din 1896; după ce apărură însă aceea în proză a dlui Nicolae Pandelea (în 1913), s'a observat că are mai multă căutare aceasta din urmă. Acelaș lucru se va întâmpla — fie sigur d.L. — și cu traducerea Odissei; deși acelea ale dlor Murnu și Papacostea sunt două capodopere cum n'avem multe în diferitele literaturi străine, — totuși publicul mare o va prefera pe aceasta în proză, din lene sau incultură...

Pe noi însă nu ne mără aceasă soartă a operelor în versuri — și nici nu ne împinge să judecăm situația altfel de cum e în realitate. D. L., în prefață, face un meritat deși hiperbolic elogiu traducerii dlui G. Murnu, de care s'a slujit ca de juxtă („una din cele mai mari înfăptuiri estetice din câte există în limba română... și, mai ales: „fără echivalent în celelalte literaturi culte“... — uitând probabil de aceea italiană a lui Ippolito Pindemonte). Dar trece completamente sub tăcere pe aceea a dlui Cezar Papacostea. Și tocmai d-asa, profesor de limba latină și decl și de hexametri, — pe care ni l-am fi închipuit în postura de paladin al dragos'ei de vers tradițional românesc și de literatură clasică adevărată, — influențat pe semne de prietenia unui Felix Aderca, cel incapabil de a gusta frumusețile clasice, — exagerează ideea că hexametru' ar fi totalmente impropriu literaturii noastre, ba chiar și divinului Homeros („Forma hexametru'ului nu putea, de altfel, decât să înțepenească și m'ar fi mult și să depărteze de noi textul homeric“... Din această pricină, nouă să ne fie îngăduit a ne exprima o adâncă amărăciune. Întâi de toate, hexametru' poate fi „scapăn“ sau viu, dupăcum traducătorul este sau nu talentat. D. Murnu a transpus „Iliada“ în hexametri și a obținut cel mai mare premiu românesc, „Năsturel Herescu“, desigur pentru frumusețea acelor hexametri — dintre cari unul rămân în memorie pe deaîntregul celorților ce știu să aprecieze arta adevărată. Numai lectorii „ce au doar rudimente de cultură“ (p. 9), „masele cetățoare“ (p. 10), „cel mai umil celorților“ (p. 10) pot prefera o traducere în proză atunci când au la îndemână una excelentă în versuri, fie hexametri, fie endecasilabi albi.

Sperăm să fim înțeleși: traducerea dlui L. rămâne umplerea unui anumit gol în cultura noastră și este o lucrare mai mult decât meritorie. D-asa în urmărit un scop și l'a atins cu desăvârșire. Numai că lectorii trebuiesc împărțiți în două: cei mulți, adică acei ce nu sunt în măsură să guste și să aprecieze frumusețea și armonia unui vers, — și ceilalți, mult mai puțini, dar evident mai sensibili și mai pregătiți pentru înțelegerea unei arte superioare. Odissea dlui L. constituită desbrăcarea unui

conținut poetic din haina lui de gală — care sunt dumnezeștile versuri homerice și deghizarea lui în jachetele banale ale burghezilor comozi sau chiar în zeghea țărănească și mînteanul ciobănesc. În democratismul nostru se cerea să avem grijă și de hrana spirituală a celor... umili. Păcat însă că noi prevedem un lucru trist: mulți dintre profesori sau critici vor uita să-și sfătuiască pe ceilalți să citească traducerea *Odisseii* în versuri — începând firește cu profesorul și criticul ohtlat după romane, E. Lovinescu.

Pentru elevii de liceu nu se poate concepe recomandarea exclusivă a recentei traduceri, în locul celorlalte două în versuri. O operă eminentemente poetică în formă, bagatelizată în haina prozei, micșorează firește măreția clasicismului. Pentru cultura elevului, în Italia (aici e leagănul artei și al clasicismului, — și nu în Germania, cum crede d. Lovinescu), se dă de ex., cu scopul de a pregăti pe ceilalți la gustarea versurilor faimoase din *Iliada*, și de a-i înlesni lectura fără migala adnotărilor așa de rău văzute de atâția — povestirea poetică a întregii vieți a lui Achille (cfr. Arturo di Vito, *Il mito di Achille*. Torino, Paravia, 1932, pp. 128, cu ilustrații; colecția „Miti-storie-leggende“). Iar în românește ne gândim la rolul celor două bine lucrate volume ale dlui Gh. Popa-Lisseanu: *Mitologia greco-romană. Legende zellor* (912; ed. VI: 1924) — și *Legendele erollor* (1928).

Pimen CONSTANT.

DIN POEZIA SAȘILOR SIBIENI

Publicăm talmăcite în acest număr, — în afară de o poezie recitată în originalul unguresc, la Sibiu, de însuși autorul ei, d. Ladislau Méss, puțin cunoscut mai ales în lumea catolică a municipiului, — câteva versuri din cea mai tânără lirică a sașilor sibiieni. Facem aceasta din convingerea că ambele popoare conlocuțoare, majoritar și minoritar, — dacă astăzi trebuie să nu se călăuzite, în granițele aceleiași realități politice, spre aceeași țintă, — e necesar ca și din punct de vedere literar să nu se păsească pe căi divergente. Socotim cu totul păgăbilor, retrograd și necivilizat separatismul sau chiar bolcotul sistematic și tenace, până și pe tărâmul cultural, pe care-l practică adeseori atâția dintre concetățenii noștri, de origină saxonă și naționalitate română. De aceea ne bucurăm cordial de apropierea pe care înțeleg să o facă cel puțin unii dintre tinerii sibiieni de cultură germană.

D. Richard Breckner (n. în Sibiu la 27 Aug. 1900) este fiul cunoscutului comerciant M'hall Breckner. După anii de liceu din Sibiu, a studiat arta în Germania, la München. Colaborator la diferite ziare străine, ca „Neue freie Presse“ din Viena, „Leipziger Abendspost“ și „Leipziger neueste Nachrichten“ din Lipsca, — d. Breckner este un scriitor afirmat; e membru în comitetul societății literare din Viena. A debutat în 1926 cu tragedia „Winter“, urmând cu drama fantastică, expresionistă, în zece tablouri, „Dämonische Liebe“, — lucrări bine apreciate de critica germană. O broșură de aforisme „Sp'ngewebe“ (ed. Krafft și Drolleff, 1932) ni-l arată adânc cunosător al vieții, tăios și epigramatic; în sfârșit, în recentul „Mystik des Alltags“ (Sibiu, ed. Mercur, 1935), a tratat, în forma concisă a nuvelei și schiței, subiecte care nu o singură dată sunt inspirate din viața poporului român.

D. Robert Steilner (n. în Sebeș-Alba la 15 Martie 1906) e fiul dlui Robert Steilner, profesor la liceul „Radu Negru“ din Făgăraș. Colaborator la diferite ziare și reviste germane, între care „Neue Zeitung“ din Sibiu, este autorul volumului „In Leid und Freud“, poezii tipărite de curând în editură proprie, din care d. I. nel Neamțu a tradus lirica „Frierende Seele“.

P. C.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DESCHIDEREA CURSURILOR PUBLICE DE LIMBA ITALIANĂ ÎN SIBIU

Miercuri 10 Oct., la orele 5 d. a., s'a inaugurat, în fața unui select auditoriu, cursul public gratuit de Limba și Literatura Italiană, în localul Liceului de băieți „Gh. Lazăr“ din Sibiu, — când d. prof. Pimen Constantinescu a conferențiat despre importanța și răspândirea limbilor neolatine și în special a celei italiene.

Cursul urmează în fiecare Miercuri între orele 4 și 6 d. a., iar manualul de predare este de Massoul și Mazzoni, Méthode de Langue Italienne (Paris, Armand Colin, 8 e éd., lei 110), ce se găsește de vânzare la librăriile „Cartea Românească“ și „Foala poporului“ din localitate.

Pentru cei înalțați se ține un curs de literatură și compoziție tot Miercuri, între orele 6 și 7, — curs ce alternează cu acela de Istoria artelor italiene, însoțit de proiecții și ținut de dl Nicolae Martin, fost profesor de limba italiană la Școala Comercială Superioară din Săliște și actualmente președintele Sfatului Negustoresc, secția Sibiu. La aceste conferințe participă de asemenea un numeros și select auditoriu.

Este de remarcă că aceste conferințe despre „Istoria artei
lor italiene”, ținute în limbă italiană, formează una din primele
inițiatve făcute în țară.

La aceste cursuri săptămânale iau parte, fără nici o înscri-
ere prealabilă, numeroase persoane dornice de a-și însuși como-
rile încă tainute ale Limbii, Artei și Civilizației Italiene.

Anul școlar 1934—35 este al treilea an de funcționare a
cursului public de Limba și Literatura Italiană, organizat de d.
prof. Pimen Constantinescu.

CUVINTE PENTRU O POSTFAȚA

*Greutăți materiale au redus și au întârziat mult
de tot acest număr semestrial, cu care se încheie anul
întâi de apariție a „Sibului literar”, an greu și îndol-
lit de moartea prematură a creatorului său, Elle
Măgeanu.*

*Desigur, — în marea vreme trecere, — sunt puțin lucru
înfăptuirile acestei reviste. Fără să fi putut realiza
atâtea și atâtea din cele ce intrau în idealele și totuși
realele vederi ale „redacției interimare”; fără să fi
adipostit în modestele-i pagini colaboratori hîmesit
după deșartă glorie sau plini de ifosele „creatorilor”
închipuși, — colecția destul de densă a întregului an al
„Sibului Literar” a intrat, o parte, e drept că numai
o mică parte, dintre literații mai cunoscuți sau dintre
debutanții locali, — aprinzând în acest fel o sfloră
făcile pe altarul din ce în ce mai neglijat al culturii
naționale.*

*Unii, altădată, au fost mai tenaci și mai norocoși;
alții, să nădăjduim, într'un apropiat viitor, vor dispune
de mai multe posibilități și de un elan mai susținut,
— spre a nu lăsa să se stingă cu totul orice urmă de
poezie și de cultură depe meleagarile acestea, atât de
micșorate și chiar prihănite de jalnicii epigoni
ai zilelor noastre.*

*Până atunci însă, ar fi bine cel puțin ca mărin-
imosul gest al casei Măgeanu să fie socotit ca atare...*

Pimen CONSTANTINESCU

„SIBIUL LITERAR“ : INDICELE ANULUI I (1934)

a) POEZII, POEME, TĂLMĂCIRI ÎN VERSURI :

- Gabriele d'ANNUNZIO : *Isolda și O, tinerețel!* (sonete traduse de Pimen Constantinescu), 1—2, p. 7.
" " " " *Către Muză* (trad. de Margareta Budălănescu), 7—12, p. 22.
- Maria N.I. APOSTOLESU-STERIOPOL : *Nu m'ai uitatl*, 7-12, p. 20.
" " " " *Toamna*, 7—12, p. 21.
- Ioan BERGHEA : *Cântec*, 1—2, p. 22
" " *O clipă*, 3—6, p. 31.
" " *În umbra inserării*, 7—12, p. 77.
" " *Zburătorii*, 7—12, p. 81.
- Alinda BONACCI-BRUNAMONTI : *Perugia* (octave, trad. cu introd. de Pimen Constantinescu), 7—12, p. 26.
- Richard BRECKNER, *Căprioara* (tr. d. Ionel Neamțu), 7—12, p. 83.
- Giosuè CARDUCCI : *De vorbă cu copacii* ; *Boul* (sonete, trad. de Pimen Constantinescu), 7—12, p. 71.
- Florica CIURA : *Muguri*, 7—12, p. 22.
- Aron COTRUȘ : *Din poemul „Horia“ : Înclinare. Horia. În pământ, în piatră.. Un vierme al câmpiei te-a vândut.. Întâlnire. Ah, nu e... De ai leși din mormânt. La groava ta... Grosii au crezut că te-au înfrânt... În munții tăi... Mort e de mult Iosif împăratul... În chiote de luptă... Numele tău... Călăuza. Horia, dormi liniștit.. Ce furci, ce scaune de foc ?!* (16 capitole, cu o notiță de Pimen Constantinescu), 7—12, pp. 65—70.
- Ionel CHISAIȚĂ-SEVEREANU : *Primăvară* (sone), 7—12, p. 64.
- Vigil N. DUICULESCU : *Cântec, Nocturnă*, 1—2, p. 6.
" " " " *Sonet*, 1—2, p. 28.
" " " " *Ghiocel; Din adâncuri depărtate; Primăvara*, 3—6, p. 18, 18, 19.
" " " " *Serenadă; Aripă frântă*, 7—12, p. 44.
- Lionello FIUMI : *Timpul* (tr. de Pimen Constantinescu), 3-6, p. 40.
- GENTUCCA : *Răsărit de lună* (trad. de Pimen Constantinescu), 7—12, p. 25.
- Domenico GIULIOTTI : *Proverbe* (patru catrene, tr. de Pimen Constantinescu), 3—6, p. 31.
- Octavian GOGA etc. : *Negoiul* (două catrene), 1—2, p. 18.

Ollndo GUERRINI (Lorenzo STECCHETTI): *Când frunzele or cădea...* (tr. de Pimen Constantinescu), 3-6, p. 17.

Petre IRIMESCU: *Nevroză*, 3-6, p. 41.

EIte MĂGEANU: *Gânduri de toamnă; Strofe*, 1-2, p. 2.

" " " *Cântec de seară*, 1-2, p. 22.

" " " *In serile de denii; De vorbă cu cel duși; Cântec; Căntece; Frângurele; Fragment; Poporale; Gând sprintar; Stejarul și vântul (13 poezii)*, 3-6, pp. 7-12.

" " " *Flori de malu*, 7-12, p. 43.

Lad slau MECS: *Rechtizitoriu și cuvânt de apărare* (după trad. literală a Clubului fete/or rom. cat. din Sibiu, cu o notă, de Pimen Constantinescu), 7-12, pp. 79-80.

Onofrio MINZONI: *Moartea lui Isus* (sonet trad. is de Pimen Constantinescu), 3-6, p. 27.

Ioan MIUȚĂ: *Toamnă*, 1-2, p. 12.

" " *Poeme în proză*, 1-2, p. 23.

J-an MOREAS, *Stanțe* (tr. de Virgil N. Duiculescu), 7-12, p. 81.

Ada NEGRI: *Rosa Germani* (traducere și notă de Pimen Constantinescu), 7-12, p. 24.

Ioan I. OPRIS: *Autoepigramă*, 3-6, p. 30.

Fillppo PANANTI: *Unui zgârcit* (epigramă, tr. de Pimen Constantinescu), 1-2, p. 15.

Giovanni PASCOLI: *Boul; La sfat; Orfan; Seară de sărbătoare; Bufnița* (cinci poezii, tr. de Virgil N. Duiculescu), 7-12, pp. 72-74.

" " *Seninătate; Zori îndurerate* (tr. de Dem. Pand. Popescu), 7-12, p. 75.

" " *Binecuvântare* (sonet caudat, tr. de Pimen Constantinescu), 7-12, p. 76.

Hoia PETRA PETRESCU: *Oarba*, 7-12, pp. 82-83.

Aurelia POP-FLORIAN: *Strofe de toamnă*, 1-2, p. 18.

" " " *Inchinare mamei*, 3-6, p. 20.

" " " *Din căntece de stele*, 7-12, p. 23.

" " " *Primăvara*, 7-12, p. 27.

Ioan I. POPA: *Visul unui rege* (poem), 7-12, pp. 43-48.

Dem. Pand. POPESCU: *Epigrame* (22), 8-6, pp. 42-43.

Ecaterina SÂNDULESCU: *Freamăt; Ceasul de taină*, 3—6, pp. 16 și 17.

Ioan SÂNDULESCU: *Târziu*, 3—6, p. 41.

16 Octombrie (odă), 7—12, p. 77.

Robert STEILNER: *Suflet infrigurat* (tr. de Ionel Neamțu), 7—12, p. 83.

Arturo di VITA: *Războiul; Casa* (traduceri ca o notă, de Pimen Constantinescu), 7—12, p. 78.

b) ROMANE, NUVELE, SCHIȚE STUDII, ARTICOLE, NOTE

Mircea ALEXIU: *File de taină* (30 Iulie 1917), 1—2, pp. 3—6.

Maria N. I. APOSTOLESCU-STERIOPOL: *Poezia depărtării* (conferință), 7—12, pp. 5—20.

Florica BĂDIȚOIU: *Măndstirea Dragomirna*, 3—6, pp. 44—45.

Prof. Lucian BOLOGA: *I. D. Sandu, Un martir al ortodoxiei*: Mitropolitul Sava Brancovici, 3—6, pp. 53—54; *Aurel Nanu*: Facili cerești. Mucenții legii strămoșești, 3—6, pp. 54—55; *Dumitru Călugăru*, Hristos în școală, 7—12, pp. 90—91.

Margareta BUDALĂNESCU: *Constanța Hodoș*, 7—12, pp. 27—34.

Dimritie CIUREZU: *Constanța Hodoș*, 7—12, pp. 35—37

Pimen CONSTANTINESCU: *Predoslovie*, 1—2, pp. 1—2; *Unirea fundațiilor culturale regale*, 1—2, pp. 36—37; *Gruparea intelectuală „Thesis” din Sibiu*, 1—2, pp. 38—40; *Cursul Public de Italiană din Sibiu*, 1—2, pp. 41—42; *Conferințele „Astreii”*, 1—2, pp. 42—44; *Cursurile Universității populare*, 1—2, pp. 44—45; *Reunirea de muzică „Gh. Dima”*, 1—2, pp. 45—46; *„Sibul medical”*, 1—2, p. 46; *Reapare revista „Transilvania”*, 1—2, pp. 46—47; *Sucursala librăriei „Cartea Românească”*, 1—2, p. 47; *Câteva cărți de ale publiciștilor sibieni*, 1—2, pp. 47—49; *Poetul și ziaristul Măgeanu*, (schită biografică), 3—6, pp. 1—6; *Zaharia Stancu*, Antologia poezilor tineri, 3—6, pp. 46—47; *Duliu Zamfirescu*, Poezie, 3—6, pp. 47—48; *Publicațiile periodice românești din Sibiu de azi*, 3—6, pp. 56—67; *A doua serie de conferințe ale Astrei*, 3—6, p. 67; *Duminica Ortodoxiei*, 3—6, pp. 67—68; *A doua ședință publică a grupării intelectuale „Thesis”*, 3—6, pp. 68—69; *Cărți primite la redacție*, 3—6, p. 71—7; *Redacționul*, 3—6, p. 73; *Sibul cultural: Biblioteca centrală a Astrei*, 7—12, pp. 87—89; *N. D. Cocea*, Născut, 7—12, pp. 95—97; *Pe marginea unei traduceri: Homer*

Odiseea (tr. E. Lovinescu) 7-12, pp. 97-99; *Din poezia saşilor sibiieni*, 7-12, pp. 100-101; *Deschiderea cursurilor publice de limba italiană în Sibiu*, 7-12, pp. 101-102; *Cuvinte pentru o postfață*, 7-12, p. 102.

Prof. Axente CREANGA; *Ioan Sandu*, Un martir al legii strămoşeşti: Sava Brancovici, 1-2, 42-43; *Lucian Bologa*, Valoarea biologică a religiei, 1-2, pp. 43-44; *Gh. Brânduş*, Valorificarea muncii și raționalizarea gospodăriei țărănești, 7-12, p. 91-93.

Petrea DASCĂLUL (Petre OLARIU): *Cucu* (schită), 3-6, pp. 28-30.

Rădu GEORGESCU: *Concertul simfonic Beethoven*, 3-6, 69-70.

Constanța HODOȘ: *Din acelaș sânge* (roman), 1-2, pp. 13-15; 3-6, pp. 21-26; 7-12, pp. 38-43.

Dr. Ioan LUPĂȘ: *Vasile Bologa*, Cuvântări ocazionale, 3-6, 48-50; *Aurel Gociman*, Românii și revizionismul maghiar, 7-12, pp. 93-95

Liviu MĂGEANU: *Al. Dima*, Aspecte și atitudini ideologice, 1-2, 29-30; *Lucian Bologa*, Lectura tineretului, 3-6, 51-52; *Gh. Bogdan-Duică* (1865-1934), 7-12, pp. 84-87.

Ionel NEAMȚU: *Despre adolescență*, 1-2, pp. 27-28; *Misterul* (schită), 3-6, pp. 13-16.

Giovanni PASCOLI: *Poetul* (tr. de P. Constantinescu), 7-12, p. 76.

Horia PETRA PETRESCU: *Dușuri scoțiene*, 1-2 pp. 24-26.

Dem. Pand. POPESCU: *Calul* (poveste puțin veselă), 1-2, p. 8-12; *Szegény vagyok!* (nuvelă), 7-12, pp. 49-64.

Ion Licu POPESCU: *Z. Sandu*, Siluete filozofice, 1-2, p. 31; „Provincia literară”, 1-2, 34-36.

E. Caterina SÂNDULESCU: *Reabilitare*, 1-2, pp. 16-17; *Tudor Vianu*, Imagini italiene, 1-2, 33; *Dem. Botez*, În căutarea mea 1-2, 33; *Agatha Bârsescu*, Memorii, 1-2, 34.

Ioan SANDULESCU: *Pâinea* (schiță), 1-2, pp. 19-22; *Paul Constant*, În litera legii, 1-2, 32; *I. Al. Brătescu-Voinesți*, Cu undița, 1-2, 32; *Gh. Brânduş*, Curs de mecanică, 3-6, 53.

Vera ȘTEFANESCU: *Duminica ortodoxiei* (idei dintr'o conferință) 3-6, pp. 32-40; *Zoe N. I. Apostolescu*, Mila creștină și lumea celor fără graiu, 3-6, 55; *Maria N. I. Apostolescu-Stertopol*, (notă biografică), 7-12, pp. 1-4.

